

Univerzita Palackého v Olomouci

Přírodovědecká fakulta

Katedra geografie

Bc. Michal STRATIL

NÁVRH CÍLOVÝCH CHARAKTERISTIK KRAJINY SEVERNÍ ČÁSTI OLOMOUCKÉHO KRAJE

Diplomová práce

Vedoucí práce: Mgr. Peter Mackovčin , Ph.D.

Olomouc 2017

Bibliografický záznam

Autor (osobní číslo):	Michal Stratil (R150122)
Studijní obor:	Regionální geografie
Název práce:	Návrh cílových charakteristik krajiny severní části Olomouckého kraje
Title of thesis:	Draft landscape quality objective of the northern part of the Olomouc Region
Vedoucí práce:	Mgr. Peter Mackovčin, Ph.D.
Rozsah práce:	110 stran, 9 vázaných příloh
Abstrakt:	<p>Záměrem práce je na základě specifických a charakteristických vlastností krajiny vymezit jedinečné krajiny. Pro takto vymezené jedinečné krajiny je vypracován návrh cílových charakteristik krajiny. Pro tyto krajiny je zpracována přírodní a kulturní charakteristika za účelem zachování těchto vlastností. Dílčí součástí práce je identifikace a lokalizace zachovalých agrárních struktur předindustriální krajiny.</p>
Klíčová slova:	Cílové charakteristiky krajiny, jedinečné krajiny, Olomoucký kraj, staré agrární struktury
Abstract:	<p>The aim of this thesis is to on the basis of specific characteristics of the landscape to define a unique landscape. For this define unique landscape is drafted landscape quality objective. For this landscapes is devise processing of natural and cultural characteristics in order to maintain these properties. Sub-part of this work is the identification and localization of agricultural structures preserved pre-industrial landscape.</p>
Keywords:	Landscape quality objective, unique landscape, Olomouc Region, old agriculture structure

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem zadanou bakalářskou práci řešil sám, pod vedením Mgr. Petera Mackovčina, Ph.D., a uvedl jsem veškerou použitou literaturu a zdroje.

V Olomouci 19. dubna 2017

Rád bych touto cestou poděkoval Mgr. Peteru Mackovčínovi, Ph.D. za vedení, užitečné rady a přátelský přístup při zpracování této práce. Velký dík patří také mé rodině za podporu a utváření dobrých podmínek ke studiu.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Michal STRATIL**
Osobní číslo: **R150122**
Studijní program: **N1301 Geografie**
Studijní obor: **Regionální geografie**
Název tématu: **Návrh cílových charakteristik krajiny severní části
Olomouckého kraje**
Zadávací katedra: **Katedra geografie**

Zásady pro vypracování:

Cílem diplomové práce je vymezit současné projevy hospodaření z období předindustriální (polygony zemědělské výroby, cesty, ...) severní části Olomouckého kraje. Provést analýzu vizuální otevřenosti mozaikovitosti, prostorové členitosti, heterogenity pro severní část Olomouckého kraje. Zpracovat přírodní charakter a kulturně civilizační hodnoty (výkres) a společně s ostatními výstupy by měl posloužit jako základ pro regionálně významné krajiny, a z pohledu krajinných struktur nenahraditelné. Zároveň by tato práce měla sloužit pro činnost územního plánování.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Kolejka J. (2013): Nauka o krajině. Praha, nakladatelství Academia. 440 stran. ISBN 978-80-200-2201-1

Turner M.G., Gardner R.H., O'Neill R.O. (2001): Landscape Ecology in Theory and Practice. Springer-Verlag New York, 401 s. ISBN 0-387-95122-9

Lůw J. a kol. Komplexní znaky textur krajiny.

Výsledky projektu TAČR (TD010203) - Aplikace Evropské úmluvy o krajině do zásad územního rozvoje

TD010203V004 Metodická pomůcka pro pořizování a zpracování zásad územního rozvoje v kontextu Evropské úmluvy o krajině.

http://www.lowapol.cz/_soubory/katalog-tab_IIC.pdf

http://www.msk.cz/assets/uzemni_planovani/upl_ii_cilove_charakteristiky_krajiny.pdf

<http://ta-cr.mapovyportal.cz/>

Vedoucí diplomové práce: **Mgr. Peter Mackovčín, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: **27. listopadu 2015**

Termín odevzdání diplomové práce: **10. dubna 2017**

L.S.

prof. RNDr. Ivo Frišort, CSc., Ph.D.
děkan

doc. RNDr. Zdeněk Štecyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 27. listopadu 2015

Obsah

Úvod	8
1. Cíle	9
2. Metodika práce	10
2.1. Vymezení starých krajinných struktur	10
2.2. Analýzy prostorového uspořádání krajiny	11
2.3. Výkresy přírodních a kulturně civilizačních hodnot.....	17
2.4. Vymezení jedinečných krajín a návržení cílových charakteristik.....	18
3. Evropská úmluva o krajině	23
4. Zachovalé staré krajinné struktury v České republice	26
4.1. Sídelní struktura České republiky	26
4.2. Zachovalé historické plužiny na území České republiky	27
5. Staré krajinné struktury v zájmovém území	31
6. Analýzy prostorového uspořádání krajiny Olomoucka	46
7. Specifika jedinečných krajín Olomoucka	50
7.1. Rychlebsko	50
7.2. Javornicko	55
7.3. Zlatohorsko	59
7.4. Jesenicko.....	63
7.5. Hanušovicko.....	67
7.6. Štítý	72
7.7. Šumpersko	75
7.8. Mírovsko	80
7.9. Mohelnicko	84
7.10. Bouzovsko.....	89
8. Diskuze	92
Závěr	95
Summary	96
Seznam použité literatury a zdrojů	97
Přílohy	100

Úvod

Krajina jako pevná součást povrchu tvoří jednu ze základních složek životního prostředí všech živých organismů. Je odrazem přírodních procesů, které ji někdy zušlechťují, jindy ničí. Stejně na ni působí člověk. Krajina je tak pod silným tlakem kulturních, společenských, historických a hospodářských faktorů, které ji neustále přetvářejí. Na krajinu byly v průběhu století kladeny rozdílné nároky. Rozdílné požadavky byly očekávány od krajiny ve středověku, v období industrializace či v současnosti. Neměnily se jen požadavky na krajinu, na to co od ní člověk potřeboval, ale i to, jak k ní bylo přistupováno.

Nejčastějším odrazem člověka v krajině, mimo tu městskou, je krajina zemědělská. I v té jsou z časového pohledu obrovské rozdíly. Zatímco v minulosti byla zemědělská krajina tvořena velmi členitou mozaikou, tvořenou směsicí luk, pastvin, orné půdy a sadů, které od sebe vzájemně odděloval systém plužin. Parcelační systém byl tedy tvořen pomocí dřevin, mezí, kamenných snosů, polních cest a malých vodních toků. V současnosti převládá v krajině forma velkých půdních bloků, které tvoří rozlohou obrovské plochy, které nejsou vnitřně nijak členěny. To sebou přináší, krom estetické hodnoty, problémy spojené s degradací půdy, erozí, migrací živočichů i úbytkem krajinné diverzity.

Ovšem i v dnešní krajině lze vysledovat zbytky krajin, nesoucí charakteristiky způsobu využívání v minulosti. Tyto krajinné celky si ponechaly svoji vnitřní strukturu členění, a jsou mnohdy v nepřeměněné podobě živým historickým úkazem. Problém však může být do budoucna v jejich ochraně. Legislativně nejsou takové krajinné celky nijak chráněny. Jistá možnost ochrany by byla, pokud by dané území náleželo do jiného území, které spadá do ochrany podle zákona o ochraně přírody a krajiny. Aby bylo možné tyto krajinné celky nějak chránit, je nezbytné je nejdříve v krajině identifikovat a vymezit.

V souvislosti s ochranou krajiny je vedena i evropská úmluva o krajině. Ta se však nezabývá jen krajinou, která je v určitém pohledu významná nebo ohrožená. Území, které by měla úmluva ochraňovat je tvořené souvislým územím členských států. Je tedy tvořeno jak lesním porostem, tak zemědělskými plochami a zastavěným územím. Cílem úmluvy je ochraňovat hodnoty krajiny a dále je rozvíjet. Pro naplnění těchto cílů jsou členskými státy vytvořeny specifické krajiny a pro ně navrženy jejich cílové charakteristiky.

1. Cíle

Základním cílem práce je vytvoření podkladů, sloužící územně plánovací činnosti. Přesněji budou všechny dílčí části studie směřovat k tomu, aby byly nalezeny specifické, respektive jedinečné krajiny, které se svým charakterem a vlastnostmi odlišují od okolí. Takto vymezené specifické, respektive jedinečné krajiny na území Olomouckého kraje budou základem pro stanovení cílových charakteristik krajiny ve smyslu evropské úmluvy o krajině.

Dílčí cíle práce zahrnují vymezení starých agrárních struktur z předindustriálního období, vytvoření analýz prostorového uspořádání krajiny, vypracování přírodních a kulturně civilizačních hodnot a jejich výkresů, návrh a odůvodnění vymezení jedinečných krajin spolu s návrhem cílových charakteristik krajiny.

Vymezené staré celky agrárních struktur, spolu se sítí polních cest a vodotečí by měly umožnit jejich následnou ochranu, protože se jedná o velmi ojedinělé ukázky využití krajiny před industrializací. Vzhledem k tomu, že v současnosti tyto celky nejsou nijak legislativně chráněny, je možné, díky lokalizaci, je chránit alespoň tím způsobem, že se předejde jejich likvidaci pomocí nástrojů územního plánování.

Analýzy prostorového uspořádání krajiny neposlouží k přímému vymezení jedinečných krajin Olomoucka, ale poskytnou celkový náhled a porozumění pro chápání jednotlivých částí krajiny v kontextu územím kraje. Provedena bude analýza vizuální otevřenosti krajiny, mozaikovitosti a heterogenity spolu s prostorovou a terénní členitostí krajiny.

Vymezení a definování jedinečných krajin Olomoucka bude probíhat na základě vytyčení hranic pomocí geomorfologického členění, charakteristického reliéfu, katastrálních území, půdorysného založení sídla, krajinného pokryvu, a přírodních a kulturně civilizačních hodnot. Jedinečné krajiny budou tedy tvořeny hranicemi, vytyčenými na základě odborného posouzení a dány do souvislosti se všemi možnými složkami a atributy, působícími na danou krajinu.

Pro takto definované jedinečné krajiny Olomoucka budou navrženy cílové charakteristiky krajiny. Ty budou korespondovat cíle evropské úmluvy o krajině, tudíž budou usilovat o ochranu a rozvíjení vymezených specifických, respektive jedinečných krajin.

2. Metodika práce

Metodický rámec této práce by měl směřovat k identifikaci a vymezení starých agrárních struktur předindustriální krajiny, které značí formou liniových prvků na základě průmětu současného obrazu krajiny s historickým podkladem na území zájmového území. Dále jsou pro toto území vypracovány analýzy prostorového uspořádání krajiny, jako vizuální otevřenost krajiny, mozaikovitost a heterogenita spolu s prostorovou a terénní členitostí krajiny. Tyto analýzy by spolu s vypracovanými výkresy přírodních a kulturních hodnot měly být výchozím podkladem pro vymezení jedinečných krají a stanovení jejich cílových charakteristik.

2.1. Vymezení starých krajinných struktur

V rámci naplnění stanovených cílů došlo k lokalizaci a vymezení starých zachovalých krajinných struktur předindustriální agrární krajiny v severní části Olomouckého kraje. Výchozím datovým podkladem byla vrstva leteckého snímkování ve formátu WMS Ortofoto od ČUZK ve verzi z roku 2012. Dostupná je bezplatně online z http://geoportal.cuzk.cz/WMS_ORTOFOTO_PUB/WMSservice.aspx. Druhou výchozí vrstvou bylo II. vojenské mapování dostupné online ve formátu WMS z CENIE https://geoportal.gov.cz/ArcGIS/services/CENIA/cenia_rt_II_vojenske_mapovani/mapserver/WMSserver.

Lokalizace celků dochovaných agrárních struktur byla provedena postupným prokládáním obou vrstev a identifikací hledaných struktur, označených formou polygonů. I přes stanovená pracovní pravidla pro jejich identifikaci, nelze pominout silný vliv subjektivního náhledu autora.

Identifikované celky byly vymezeny formou polygonů, které zachytily jejich hraniční linie. Do vymezených polygonů byly později zaneseny jednotlivé liniové struktury vlastního celku. Strukturou se myslí viditelná textura krajiny s dochovanou sítí mezí, remízků, snosů či zbytků plužin. Rozhodujícím faktorem zůstává alespoň částečná zchovalá struktura a její rozpoznatelnost v současné krajině. Rozlišován nebyl ojedinělý bod nebo linie, vždy byl prvek zasazen do kontextu plochy. Dále byla struktura vymezených celků doplněna o síť zachovalých polních cest. Ty byly vymezeny podkladovou vrstvou dostupnou z ÚAP Olomouc, která vymezuje současný stav a umístění polních cest. Postupným prolínáním vrstvy II. vojenského

mapování a Ortofota došlo k identifikaci zachovaných polních cest v rámci již vymezených celků. Obdobným způsobem došlo k vymezení vodotečí. Z dat ÚAP byla převzata detailní vrstva vodních toků na území kraje. Prolínáním vrstvy vojenského mapování a ortofota 2012podkladu došlo k identifikaci zachovalých vodotečí.

Vymezené celky byly hodnoceny na základě kvalitativního a kvantitativního kritéria. Z kvalitativního hlediska je rozlišováno celkem pět kategorií celků, a to na základě zachovalosti jeho krajinné struktury. Hodnocení bylo založeno na vytvořeném koeficientu zachovalosti celku, dále jen jako KZC. Ten je určen podílem plochy daného celku v metrech čtverečných a celkové délky liniových struktur v metrech a následným podílem 10. Tímto výpočtem je dosaženo hodnocení srovnatelných parametrů pro celky s rozdílnou velikostí i hustotou vlastní zachovalé struktury. Prakticky nabývá koeficient hodnot od 4 do 35, se škálou čtyř intervalů s velikostí stanovenou podle četnosti výskytu jednotlivých hodnot. Platí, že čím nižší je výsledná hodnota KZC, tím vyšší kvalitativní hodnoty celek nabývá.

Kvantitativní hodnotící kritérium bylo založeno na velikosti daného polygonu. Rozlišovány byly tři kategorie, nejmenší jednotka areál s velikostí do 10 ha, následován okrskem s velikostí od 10 ha do 1 km² a prostorově největší jednotkou, předindustriální krajinou s velikostí nad 1 km².

2.2. Analýzy prostorového uspořádání krajiny

Výchozím datovým podkladem pro většinu krajinářský analýz je polygonová vrstva CORINE Land Cover (CLC) z roku 2006, dostupná z European Environment Agency. Databáze krajinného pokryvu CORINE je interpretací družicových snímků, podává tedy věrné informace o reálném krajinném pokryvu. Kategorie, vyskytující se v zájmovém území podle databáze CLC jsou přiloženy v tabulce 1. Dále je to digitální model území, dostupný z <http://www.gisat.cz/content/en/products/data-download>. Zbylé podkladové vrstvy byly použity z ArcCR 500. Všechny analýzy a mapové výstupy byly vytvořeny v souřadnicovém systému S-JTSK.

Tabulka 1: Použité kategorie CORINE Land Cover a jejich bližší upřesnění

Zdroj: Databáze CORINE Land Cover České republiky (2002), vlastní zpracování

Druh povrchu podle CLC	Popis povrchu
letišť 1.2.4	zahrnuje startovací a přistávací dráhy, odbavovací a servisní budovy, parkovací plochy s přilehlými travnatými plochami
oblast současné těžby surovin 1.3.1	oblasti otevřené povrchové těžby stavebních materiálů, nebo jiných nerostných surovin
haldy a skládky 1.3.2	areály skládek a smetišť veřejného odpadu
městské zelené plochy 1.4.1	plochy vegetace v rámci kategorií 1.1.1 a 1.1.2, které jsou tvořeny hlavně parky a hřbitovy
sportovní a rekreační plochy 1.4.2	sportovní zařízení, samostatné rekreační parky mimo zástavbu, tábořiště
nezavlažovaná orná půda 2.1.1	veškerá pole, plošné pěstování zeleniny, květin (i ve skleníku), léčivých rostlin, sazenic stromů a úhory
sady, chmelnice a zahradní plantáže 2.2.2	ovocné sady, plantáže zahradních keřů, chmelnice
louky a pastviny 2.3.1	travní plochy kosené nebo využívané na pasení dobytka. Trvalé, dočasné a umělé
směsice polí, luk a trvalých plodin 2.4.2	plochy zahradních osad u měst a malé plochy u vesnic
přírodní louky 3.2.1	plochy přirozených travnatých porostů
zemědělské oblasti s přirozenou vegetací 2.4.3	oblasti s obdělávanou půdou s roztroušenými plochami přirozené vegetace
nízký porost v lese 3.2.4	oblasti pokryté křovinami, bylinnou vegetací a rozptýlenými stromy, včetně vývojových fází lesa
mokřiny a močály 4.1.1	oblasti přirozených močálů
vodní plochy 5.1.2	přirozené nebo umělé vodní plochy
rašeliniště 4.1.2	plochy rašelinišť
stepi a křoviny 3.2.2	oblasti nízké, husté, převážně zapojené křovinné vegetace, včetně porostů kosodřeviny
souvislá městská zástavba 1.1.1	území pokryté podstatnou částí zástavbou. Povrch tvoří různé typy obytných domů, ulice, silnice a jiné umělé povrchy. Vegetace a holá půda se vyskytují jen sporadicky - do 20% celkové plochy území
nesouvislá městská zástavba 1.1.2	území pokryté podstatnou částí zástavbou. Stavby se střídají s vegetací (zahrady, parky, trávníky) a holou půdou, které nevytvářejí velké souvislé celky a zabírají celkově 20-40% plochy této kategorie

průmyslové a obchodní areály 1.2.1	převažují dlážděné povrchy - beton, asphalt aj. mezi různými nebytovými budovami a zařízeními s případnou nepatrnou plochou vegetace. Patří sem i vojenské objekty a velké komplexy zemědělských budov a zařízení
silniční a železniční síť s okolím 1.2.2	komunikace s doprovodnými stavbami a zařízeními jako jsou nádražní budovy, sklady, náspy apod. Minimální šířka takto pojaté komunikace je 100 m
staveniště 1.3.3	oblasti rozestavených budov, průmyslových objektů a zemních prací
listnaté lesy 3.1.1	porosty listnatého lesa s možným podrostem
jehličnaté lesy 3.1.2	porosty jehličnatého lesa s možným podrostem
smíšené lesy 3.1.3	porosty lesa s přibližně stejným zastoupením jehličnatých a listnatých stromů s možným podrostem

Analýza vizuální otevřenosti krajiny

Jednou z klíčových vlastností, hodnotící krajinnou scénu, je vizuální otevřenost krajiny. Krajinná scéna je tvořena různými druhy pokryvu, kde tyto pokryvy mohou tvořit vizuální překážku, která brání rozhledu. Rozdělení krajiny na krajinu otevřenou a uzavřenou je důležité pro určení dalších vlastností a jedinečností krajiny, protože obraz krajiny je hodnotitelný, pokud při pozorování nejsou viditelné překážky (Vorel, 2013). Krajinný pokryv je rozdělen mezi vizuálně otevřené a uzavřené krajiny podle tabulky 2. Vizuálně otevřené krajiny tedy tvoří ty kategorie CLC, které jsou vizuálně propustné, nebo alespoň v míře přesahující 50% podíl vizuálně propustných ploch. Krajiny vizuálně uzavřené jsou tvořeny zbylými kategoriemi CLC, které jsou vizuálně nepropustné. Výchozí prostorovou jednotkou je čtverec o straně 500 metrů, kde vizuální otevřenost či uzavřenost určí poměr obou složek. Hraniční hodnotou poměru je hodnota 0,5.

Tabulka 2: Kategorie CLC a jejich kategorizace mezi vizuálně otevřené a uzavřené krajiny

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Vizuálně otevřené krajiny	Vizuálně uzavřené krajiny
letišťe	souvislá městská zástavba
oblast současné těžby surovin	nesouvislá městská zástavba
haldy a skládky	průmyslové a obchodní areály
městské zelené plochy	silniční a železniční síť s okolím
sportovní a rekreační plochy	staveniště
nezavlažovaná orná půda	listnaté lesy
sady, chmelnice a zahradní plantáže	jehličnaté lesy
louky a pastviny	smíšené lesy
směsice polí, luk a trvalých plodin	
přírodní louky	
zemědělské oblasti s přirozenou vegetací	
nízký porost v lese	
mokřiny a močály	
vodní plochy	
rašeliniště	
stepi a křoviny	

Vstupní vrstva CLC byla převedena na raster pomocí nástroje *Feature to raster*, s velikostí pixelu 25 metrů. K rastru byl vytvořen nový atribut, obsahující číselné označení dané kategorie CLC. Vrstva byly následně překlasifikována nástrojem *Reclassify*, kde vizuálně otevřené krajiny zastupuje hodnota 0 a krajiny vizuálně uzavřené hodnota 1. Dalším dílčím

krokem bylo vložení reklasifikovaného rastru do funkce *Block Statistic*. Přenastavením na pohyblivý čtverec o straně 500 metrů a nastavením *Statistic type* na *Sum* došlo k výpočtu hodnot v daném čtverci. Díky předchozímu nastavení velikosti pixelu na 25 metrů může výsledná hodnota nabývat hodnot 0 (bez vizuálních překážek) až 400 (jen vizuální překážky) kde vizuálně otevřené krajiny zastupuje interval 0 až 200, a krajiny vizuálně uzavřené interval 201 až 400. Posledním krokem byl rastr reklasifikován na základě zmíněných hodnot.

Analýza mozaikovitosti krajiny

Významnou vypovídací schopnost o vlastnostech a stavu krajiny má mozaikovitost krajiny. Ta spočívá v členění krajiny na jednotlivé plošky, kategorie CLC. Všeobecně je maloplošné členění krajiny chápáno jako významnější než velkoplošné, je ovšem důležité mozaikovitost krajiny vkládat do kontextu spíše venkovských krajin, protože v příměstských oblastech může analýza mozaikovitosti krajiny ztrácet na významu kvůli velké mozaikovitosti průmyslových, obytných a těžebních ploch. Mozaikovitost krajiny je vypočítána pouze pro krajiny vizuálně otevřené (Vorel, 2013).

Vlastní analýza vychází z vrstvy CLC, která byla nástrojem *Dissolve* přetvořena ve vrstvu, kde jsou jednotlivé plochy dané kategorie CLC sloučeny. Pomocí nástroje *Create fishnet* byla vytvořena čtvercová síť se čtverci o straně 500 metrů. Tyto dvě vrstvy byly vstupem do funkce *Intersect*. Vícedílné polygony jsou upraveny nástrojem *Multipat to singlepart*. Nastavením pole *Count* v nástroji *Summary statistic* byl vypočten počet polygonů v daném čtverci. Tento atribut je pomocí *Join Field* přiřazen k čtvercové síti a převeden na raster nástrojem *Feature to raster*.

Analýza prostorové členitosti krajiny

Analýza prostorové členitosti krajiny se váže na vizuální otevřenost krajiny. Důležitá je opět zvýšená estetická i krajinářská kvalita těch ploch, které jsou pro člověka lépe vnímatelné, např. pro překonání prostoru chůzí, rozeznání hranic prostoru, viditelnost jednotlivých dominantních objektů. Zvýšená hustota těchto vizuálních překážek proto znamená pro určité kategorie krajiny pozitivní jev. Analýza prostorové členitosti je vypočtena pouze pro krajiny vizuálně otevřené (Vorel, 2013).

Vstupní vrstvy tvoří CLC spolu se čtvercovou sítí se čtvercem o straně 500 metrů. Tato dvě vrstvy byly vstupem do vrstvy *Intersect*. Vícedílné polygony jsou upraveny nástrojem *Multipatch to singlepart*. Nástrojem *Make Feature layer* byla vytvořena vrstva obsahující pouze bariérové plochy CLC. Následně je pomocí *Summary statistic* s nastavením *Count* vypočten počet bariérových plošek v každém čtverci o straně 500 metrů. Pomocí *Join Field* byl přidán jako atribut do čtvercové sítě, která je nástrojem *Feature to raster* převedena na rastrovou vrstvu.

Analýza heterogenity krajiny

Heterogenita krajiny poukazuje na různorodost krajinného pokryvu. Vyšší heterogenitu můžeme vysledovat v urbanizovaných oblastech, které mají ale slabší krajinné hodnoty. Zatímco u ploch s nízkou heterogenitou, převážně lesní porosty a zemědělská plocha, kde jsou dané plochy spíše homogenní, jde o zvýšené krajinné hodnoty (Vorel, 2013).

Vstupní vrstva, CLC, je funkcí *Feature to raster* převedena na rastr o velikosti pixelu 25 metrů. K tomuto rastru byl vytvořen nový atribut značící danou kategorii CLC. Nástrojem *Block statistic* s nastaveným pohyblivým čtvercem o velikosti strany 500 metrů a nastavením na *Variety* (počet různých hodnot).

Analýza terénní členitosti

Informace z CLC mají velkou vypovídací schopnost, velkým limitujícím faktorem však zůstává absence informací o reálném prostorovém umístění. V místech s velkým výškovým členěním narůstá plocha nad vymezenou čtvercovou sítí o velikosti čtverce se stranou 500 metrů. Zanikají tím výškově velmi členěné oblasti s výraznými horizonty, s například zaříznutými údolími a stržemi. Srovnáním skutečné plochy vůči ploše planimetrické je možné tato místa lokalizovat. Index reálné plochy nabývá hodnot od 1 do 1,2, kde vyšší index znamená krajinu s vyšší vertikální členitostí (Vorel, 2013).

Digitální model území je pomocí nástroje *Raster to TIN* převeden na nepravidelnou trojúhelníkovou síť (TIN, Triangular Irregular Networks). Ten je spolu s vygenerovanou čtvercovou sítí se čtverci o straně 500 metrů vstupem do nástroje *Interpolate polygon to Multipatch*. V atributové tabulce byly vytvořeny atributy *Area* (planimetrická plocha) a *SArea* (skutečná plocha). Do atributové tabulky byl přidán další sloupec obsahující index reálné plochy. Ten byl vypočítán pomocí *Field Calculator* jako podíl skutečné plochy k ploše

planimetrické. Tato vrstva je následně nástrojem *Multipatch footprint* převedena zpět na čtvercovou síť.

2.3. Výkresy přírodních a kulturně civilizačních hodnot

Výstupem přírodních a kulturně civilizačních hodnot budou výkresy s obsaženými informacemi důležitými podle daných hledisek. Ty byly použity při vymezení hranic jedinečných krajín Olomoucka. Přesněji, významný vliv na hranici bude mít průběh chráněných území podle zákona č 114/1992 Sb. nebo průběh dochovaného celku historické struktury krajiny.

Přírodní charakteristiky budou zpracovány z dat územně analytických podkladů Olomouckého kraje. Dílčí data jsou použita z ArcČR 500. Výkres zaznamenává průběh chráněné krajinné oblasti Jeseníky spolu s vlastní zonací, kde I. a II. zóna jsou sloučeny v jednu, stejně tak III. a IV. zóna. Dále jsou ve výkrese zaneseny evropsky významné lokality. Tyto chráněné oblasti jsou pro větší přehlednost generalizovány tak, že lokality menší než 25 ha jsou nahrazeny bodovou značkou umístěnou v centru dané lokality.

Výkres kulturních charakteristik je založen na půdorysném typu založení sídla spolu s vymezenými celky zachovalé krajinné struktury agrárních prvků předindustriální krajiny. Půdorysné založení sídla je vztaženo k síti katastrálních území, nacházející se v zájmovém území. Každému z katastrálních území je přidělen atribut značící typ půdorysného založení sídla. Výchozím datovým zdrojem je bodová vrstva, znázorňující jednotlivá sídla. Katastrálnímu území byl přiřazen atribut o půdorysném založení podle sídla, které má v daném katastrálním území největší vliv, nejčastěji se jedná o největší sídlo. Druhým klíčovým prvkem výkresu kulturních charakteristik jsou vymezené celky agrárních struktur předindustriální krajiny. Ty by měly být dále chráněny a rozvíjeny pomocí nástrojů územního plánování. Tyto vymezené celky se mnohdy nalézají na místech, které nejsou nijak chráněny. Ve výkresu budou zachyceny celky včetně jejich vnitřní struktury, která zachycuje viditelnou texturu krajiny, tvořenou zbytky plužin, kamennými snosy, remízky, alejemi ale také sítí starých polních cest a vodotečí.

2.4. Vymezení jedinečných krajín a navržení cílových charakteristik

Vymezení jedinečných krajín, jakožto oblastí s charakteristickým a jedinečným obrazem krajiny, se specifickými vlastnostmi a cennými prvky je provedeno jako vytvoření nových území na základě posouzení jednotlivých atributů, odrážející vlastnosti daného krajinného celku.

Jedinečné krajiny vymezené touto prací jsou určeny na základě popsaných metodických postupů. Takto vymezené krajiny nemají přesně definované hranice, které je možné vymezit v krajině, například linií cesty, hranicí lesa nebo vodním tokem. Takto vymezené hranice jedinečných krajín je možné převzít pro účely územního plánování, kde je jasně definovaná hranice a její průběh nutností. Při případném dalším zpracování jedinečných krajín odborem územního plánování by byly dovymezeny přesné hranice. Pro vypracování této práce byly jedinečné krajiny vymezeny podle dále popsaných metodických pravidel, kde hranice není jasně definovaná, není vymezena jasnými liniemi identifikovanými v terénu, což je pro potřeby této práce dostačující. Přesné vymezení hranice jedinečných krajín nahradilo pomyslné přechodové pásmo, vymezené 500 metrů na obě strany hranice. Tímto pásmem byl zajištěn pozvolný přechod mezi jednotlivými jedinečnými krajínami.

Prvotně, ještě před aplikací metodického postupu, byla vymezena jedinečná krajina s jasně definovanými hranicemi. Jedná se o jedinečnou krajinu vymezenou podle hranice chráněné krajinné oblasti. Jedná se o část CHKO Jeseníky. Tímto vznikla jedinečná krajina, pro kterou nejsou uplatňovány žádné úpravy hranice. Důvodem jsou jasně definované hranice CHKO, pro které je zpracována charakteristika, mají vlastní plán péče a svým prostorovým vymezením jasně definují danou krajinu jako celek.

Jednotlivé dílčí atributy by měly být schopny poskytnout dostatečnou informaci o charakteru území, poukázat na přírodní či kulturní hodnoty, zaznamenat osobitý reliéf a respektovat krajinný pokryv. Postupným průmětem těchto atributů budou vymezeny jedinečné krajiny v zájmovém území. Jednotlivým dílčím atributům vlastností krajiny je dáván sestupný význam:

- a) Charakteristický reliéf
- b) Geomorfologické členění
- c) Prostorová generalizace CORINE Land Cover

- d) Přírodní a kulturní charakteristiky
- e) Analýzy prostorové organizace krajiny

Reliéfu je dána nejvyšší možná priorita. Nic nemá větší vypovídací schopnosti o krajině jako reliéf. Rozdílný reliéf v jednotlivých částech krajiny má rozhodující vliv na jak přírodní procesy, biotu či prostorové uspořádání, tak i na civilizační procesy, hustotu osídlení a využití krajiny. Pro členění reliéfu jsou vytvořeny intervaly absolutní výškové členitosti. Vytvořeny byly celkem čtyři intervaly, s hraničními hodnotami 300, 450, 600 a 1 500 metrů nad mořem. Datovým vstupem byl digitální model území převzatý z <http://www.gisat.cz/content/en/products/data-download>.

V rámci geomorfologického členění jsou použity celky, doplněné v případě potřeby o podcelky. Geomorfologické členění odráží přibližně požadovanou velikost jedinečných krajin. Geomorfologické členění na úroveň celků umožňuje charakterizovat vlastnosti georeliéfu v jedinečných krajinách, v oblastech tvořených rozsáhlým územím je doplněno o geomorfologické podcelky. Zájmové území severní části Olomouckého kraje je jasně vymezeno krajskou hranicí, respektive správními obvody ORP Jeseník, Šumperk, Zábřeh, Mohelnice, Litovel a Uničov, tudíž průmětem s geomorfologickým členěním jsou získány různé velké části geomorfologických celků. Aby byla zachována srovnatelná velikost zkoumaných geomorfologických celků, jsou některé části celků sloučeny. Pro další výzkum jsou tak vytvořeny kategorie geomorfologických celků podle tabulky 3.

Tabulka 3: Pracovní celky vytvořené sloučením geomorfologických celků v zájmovém území
Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

geomorfologický celek	skupina
Vidnavská nížina	1.
Žulovská pahorkatina	
Kralický Sněžník	2.
Rychlebské hory	
Hrubý Jeseník	
Zábřežská vrchovina	3.
Kladská kotlina	
Orlické hory	
Hornomoravský úval	4.
Mohelnická brázda	5.
Hanušovická vrchovina	6.
Zlatohorská pahorkatina	7.
Nízký Jeseník	8.

Ke zkoumané severní části Olomouckého kraje je paralelně vypracována studie pro jeho jižní část se zbylými SO ORP. Pro zachování komplexního rámce je kategorie geomorfologických celků číslo 4. a 8. vypuštěna z této práce a bude převzata pro studii jižní části Olomouckého kraje a vymezení jedinečných krajín v tomto území. Toto rozhodnutí bylo provedeno na základě posouzení zpracovávaných dat, jelikož se tato území hodí svým charakterem reliéfu, přírodními a kulturními podmínkami spíše do jižní části Olomouckého kraje. Ze stejných důvodů je z této práce vypuštěno i území CHKO Litovelské Pomoraví, které leží na pomezí zájmového území, severní části Olomouckého kraje, a je tedy zahrnuto do jedinečných krajín jiné studie.

Krajinný pokryv je viditelnou částí krajiny, kategorizace na základě vizuálního studia je rychlá, účelná a má vysokou vypovídací schopnost. Použitá data krajinného pokryvu z databáze CORINE Land Cover s kategoriemi znázorněnými v tabulce 1., jsou použita k určení převládajícího krajinného pokryvu. Všechny kategorie krajinného pokryvu byly generalizovány do kategorií urbanizované, zalesněné, zemědělské a ostatní plochy. Takto generalizovaná vrstva je použita jako vstupní atribut pro vymezení jedinečných krajín, kde krajinný pokryv a využití území má jasný vliv na vlastnosti a charakter krajiny, tudíž rozhodujícím způsobem tvoří charakter jedinečné krajiny.

Vymezovací atribut přírodních a kulturních charakteristik pro jedinečné krajiny má vymezit ty oblasti v území, které jsou svými přírodními a kulturními podmínkami shodného či podobného charakteru a vykazují obdobné hodnoty tohoto atributu. Jako klíčový vymezovací prvek přírodních charakteristik jsou použity vybrané kategorie chráněných území podle zákona o ochraně přírody a krajiny č. 114/1992 Sb. a další chráněná území. Jedná se o kategorie přírodních parků, evropsky významných lokalit a ptačích oblastí podle soustavy Natura 2000.

Výchozím zdrojem pro kulturní charakteristiku území je půdorysný typ založení sídla. Vytvořené síti katastrálních území, nacházející se v zájmovém území, je přiřazen každému z katastrálních území údaj o půdorysném založení sídla. Výchozím datovým zdrojem je bodová vrstva, znázorňující jednotlivá sídla. Katastrálnímu území byl přiřazen atribut o půdorysném založení podle sídla, které má v daném katastrálním území největší vliv, nejčastěji se jedná o největší sídlo. Výsledná vrstva znázorňuje oblasti se stejným půdorysným typem založení sídla, kdy charakter daného způsobu založení odpovídá místním fyzicko-geografickým podmínkám.

V příloze 7. je viditelná část, v oblasti Hornomoravského úvalu, která svým půdorysným založením a jeho charakterem spadá spíše k jižní části Olomouckého kraje. Tento jev byl jedním z faktorů, které přispěly k přeřazení této části území do studie pro jižní část Olomouckého kraje, tudíž je tato oblast vypuštěna z území, pro kterou jsou v této práci vymezovány jedinečné krajiny a návrh cílových charakteristik.

Posledním hodnotícím atributem vstupujícím do vymezení jedinečných krajín jsou analýzy prostorového uspořádání krajiny. Jedná se o analýzu vizuální otevřenosti krajiny, mozaikovitost, heterogenitu a analýzu prostorové členitosti krajiny. Na rozdíl od ostatních vymezovacích atributů nemají provedené analýzy přímý vliv na vymezení hranic jedinečných krajín, případný vliv je pouze malý, spíše pomocný. Primárním cílem provedených analýz je jednak charakterizovat vlastnosti krajiny zájmového území podle jasně definovaných pravidel, kdy každá z analýz zobrazuje území z různých metodických přístupů. Druhotným cílem je získání podkladů, nad kterými je možné ověřit navrhované hranice jedinečných krajín z různých hledisek. Například mozaikovitost krajinného pokryvu by měla ve vymezených jedinečných krajínách nabývat podobných hodnot. Provedené analýzy prostorového uspořádání krajiny tak fungují jako jakýsi ověřovací a analytický prvek. Vzhledem k tomu, že při vymezování hranic jedinečných krajín mají spíše doplňující vliv, nejsou výsledky přímo interpretovány do vymezených jedinečných krajín, ale jsou zpracovány celkově pro severní část Olomouckého kraje, nikoli pro území, ze kterého vzešli jedinečné krajiny. Analýzy prostorového uspořádání krajiny jsou tedy zpracovány i pro část území patřící geomorfologicky do celků Nízký Jeseník a Hornomoravský úval. Výsledky jednotlivých analýz jsou tedy popsány a prostorově vztaženy zejména ke správním obvodům obcí s rozšířenou působností.

Vlastní vymezení hranice jedinečných krajiny bylo provedeno postupným prolínáním jednotlivých vstupních vrstev a identifikací možných lokalit jedinečných krajín. Po prvotní lokalizaci byla vytvořena nová polygonová vrstva, totožná se zájmovým územím. Na základě prvotní lokalizace byla tato vrstva, pracovníě nazvaná jako *jedinečné_krajiny*, rozčleněna na dílčí části. Opětovným prolínáním vstupních vrstev byly upravovány hranice jedinečných krajín, při respektování výše popsaných postupů. Finální úprava hranice byla provedena s ohledem na znalost regionu a jeho jedinečné, často určující a specifické vlastnosti.

Pro vymezené jedinečné krajiny byla dále zpracována základní charakteristika. Jedná se o velikost, administrativní příslušnost v rámci úrovně SO ORP, obce a katastrálního území, včetně částí jednotlivých správních úrovní. Je možné, že se některá obec či katastrální území nebo jeho část bude nacházet ve dvou či více jedinečných krajinách, protože vymezení jedinečných krajin není ovlivněno administrativně-správním členěním. Dále byla pro každou jedinečnou krajinu popsána vymezená hranice s odůvodněním takového vymezení. Popsány jsou přírodní a kulturní charakteristiky území, včetně rizikových faktorů. Ty stručně a v obecné rovině podávají náhled o krajinném pokryvu, významných terénních a krajinných dominantách, geomorfologické příslušnosti vodních tocích a nádržích, chráněných územích nebo jiných charakteristických prvcích dané jedinečné krajiny. Dále popisují sídelní strukturu se správními centry, charakterizují převládající půdorysné založení sídla a stručně popisují případné celky zachovalých agrárních struktur předindustriální krajiny.

Vlastní cílové charakteristiky jedinečných krajin Olomoucka byly vypracovány podle následujícího přístupu:

- a) Identifikace hodnot krajiny
- b) Negativní a rušivé vlivy v krajině
- c) Navržení limitů pro využití území

Identifikace hodnot krajiny má poukázat na pozitivní jevy a objekty v území. Jedná se především o atributy podle výkresů přírodních a kulturních charakteristik a zachovalých krajinných struktur, zejména o krajinné dominanty, významné vodní toky, chráněná území či jiné prvky charakterizující danou jedinečnou krajinu. Přiblížení negativních a rušivých jevů v krajině je provedeno jako výčet těchto jevů, které jsou stávajícího či potenciálního charakteru. Navržení limitů pro využití území neslouží jako návod protiopatření. Slouží jako možný návrh pro další hospodaření v jedinečné krajině, přičemž by nedocházelo k dalšímu rozšiřování negativních a rušivých vlivů ale byly zachovány, nebo v lepším případě rozšiřovány a upřednostňovány pozitivní hodnoty krajiny v jedinečných krajinách, čímž by bylo dosaženo dlouhodobé udržitelnosti vymezených jedinečných krajin, a umožnilo by to chránit vymezené celky zachovalých agrárních struktur předindustriální krajiny.

3. Evropská úmluva o krajině

Evropská úmluva o krajině (EÚoK), byla jako koncepční dokument podepsána 20. října 2000 v italském městě Florencie. V současnosti ji uplatňuje 37 členských států. Česká republika ji podepsala ve Štrasburku 28. listopadu 2002, a uplatňována začala být od 1. března 2004.

Hlavním úkolem úmluvy o krajině je ochraňovat krajinu jako zdroj kulturních, civilizačních, ekologických, a že je nutno ji chápat jako společný zdroj pro všechny členské státy. Nutná je tedy spolupráce nejen v zájmu ochrany, ale také při jejím plánování a správě. Není však v rozporu s jinými mezinárodními smlouvami a dohodami o ochraně krajiny a přírodních zdrojů. Klade velký důraz na chápání krajiny jako majetku jednotlivce i společnosti, včetně výhod a povinností plynoucích z užívání krajiny. Úkolem úmluvy není uplatňování nařízení, vedoucích k naplnění dílčích cílů, ale snaha dojít k těmto cílům pomocí hospodářských, ekonomických a sociálních dohod.

Pro splnění cílů úmluvy o krajině a její účely jsou v článku 1 EÚoK, jasně definovány klíčové termíny, použité v jejím znění (EÚoK, 2000):

- a) Krajina – část území, která je vnímána obyvatelstvem, jejíž charakter je výsledkem činnosti a vzájemného působení přírodních anebo lidských faktorů.
- b) Krajinná politika – znamená vyjádření všeobecných zásad, strategií a orientací kompetentními veřejnými orgány, které umožňují přijetí specifických opatření, zaměřených na ochranu, správu a plánování krajiny.
- c) Cílová charakteristika krajiny – vyjadřuje přání a požadavky obyvatel týkající se charakteristických rysů krajiny, v níž žijí, formulované pro danou krajinu kompetentními veřejnými orgány.
- d) Ochrana krajiny – znamená činnost vedoucí k udržení a zachování význačných nebo charakteristických rysů krajiny, odůvodněné její dědičnou hodnotou, vyplývající z její přírodní konfigurace anebo z lidské činnosti.
- e) Správa krajiny – znamená činnost, která má, z hlediska udržitelného rozvoje, zajistit pravidelné udržování krajiny s cílem řízení a harmonizace změn, které jsou způsobeny sociálními, hospodářskými a environmentálními procesy.

- f) Plánování krajiny – znamená činnost s výhledem do budoucna, které mají za cíl zvýšení hodnoty, obnovu nebo vytvoření krajiny.

Podle dalších článků EÚoK se stanovuje rozsah jako všechna území, pokrývající členský stát, které tvoří přírodní, městské, venkovské příměstské oblasti. Mimo to, jsou zde zahrnuty i oblasti vodních toků a vnitrozemských vodních ploch, u přímořských států včetně pobřežních vod. Území je začleněno do smlouvy prakticky celé, není důležitý ani rozhodující stav území, včleněny jsou krajiny běžné, narušené i pozoruhodné.

Další článek, významný z pohledu krajiny a naplnění smyslu této listiny, je článek 5, stanovující jasné závazy, které musí dodržovat každý stát, přijímající EÚoK. Každá strana se zavazuje uznat krajinu jako prvek tvořící základní složku životního prostředí obyvatel daného státu, kdy zároveň odráží diverzitu jak přírodních tak kulturních hodnot. Strany se zavazují implementovat právní normy a předpisy EÚoK do své politiky, správních nástrojů i plánování krajiny. Důležité je, aby všechny strany umožnili přímý vliv veřejnosti, místních a regionálních činitelů do krajiné politiky. Dále musí všechny zúčastněné strany začlenit krajinu do politiky a systému svého územního plánování, začlenit je do své kulturní, environmentální, zemědělské a ekonomické politiky.

Další dílčí části znění EÚoK informují o povinnosti zúčastněných stran o zvyšování povědomí o hodnotách krajiny a její ochraně, vzdělávání a výchově odborníků na krajinu, dílčí vzdělávání široké i odborné veřejnosti a vymezení a hodnocení vlastních typů krajiny. Vypracování charakteristik a monitoring jejich změn je rovněž povinností všech stran.

Praktickým výstupem EÚoK pro každou stranu, přijímající její podmínky, je vymezení specifických krajiny a zpracování cílových charakteristik krajiny pro takto vymezené specifické krajiny. Tyto vymezené specifické krajiny mohou být přijaty pouze po konzultaci s veřejností, která má s daným územím jakékoliv vazby. Pouze po splnění této podmínky je možné uplatňovat další dílčí kroky k naplnění smyslu této smlouvy. Přímý vliv veřejnosti a její podílení na vzniku jedinečných krajiny, jakožto odrazem jejich charakteristických hodnot, ať už z pohledu kulturních, přírodních či jakýchkoliv hodnot, je základní premisou EÚoK.

Tato studie má stanoven jako dílčí cíl vymezení specifických krajiny, respektive jedinečných krajiny. Aby byl splněn základní předpoklad pro naplnění podmínky přímého vlivu veřejnosti na vytváření specifických krajiny a cílových charakteristik těchto krajiny, je veřejnost

zapojena do vytváření a schvalování specifických krajin a cílových charakteristik pomocí procesů v územně plánovací politice. Předpokladem této studie je její začlenění do podkladů územního plánování v rámci Olomouckého kraje a SO ORP nacházejících se na území kraje. Specifické, respektive jedinečné krajiny včetně jejich cílových charakteristik by byly převzaty do územně analytických podkladů a zásad územního rozvoje Olomouckého kraje. Ve všech částech schvalovacího procesu aktualizací uvedených nástrojů územního plánování má veřejnost možnost se vyjádřit ke všem dílčím částem i jednotlivým krajinám a jejich charakteristikám, včetně vymezení, průběhu hranice atp.

4. Zachovalé staré krajinné struktury v České republice

4.1. Sídlní struktura České republiky

Sídlní struktura na území České republiky je komplexním systémem, na jehož utváření se podílely vnější i vnitřní vlivy a utvářely ho od počátků zakládání sídel do současnosti. I přes tento zdoluhavý a velmi složitý vývoj lze vysledovat několik klíčových období, podílejících se na vývoji sídlní struktury velkou měrou.

Do 13. století se veškeré osídlení lokalizovalo do nížinných, úrodných oblastí v rámci celého území státu. V období třináctého a čtrnáctého století došlo k zakládání nových měst, tzv. lokalizačních, osídlení pronikalo do podhorských oblastí. Rozhodující a určující událostí byla středověká kolonizace, označována jako velká kolonizace, kdy došlo k osidlování oblastí, v českých zemích v převážně pohraničních oblastech s německy mluvícím obyvatelstvem. Charakteristickým typem sídla z tohoto období je lánová ves spolu se záhumenicovou plužinou, přičemž rozlišujeme dva typy tohoto sídla, lánovou lineární a radiální. Lánová lineární ves, kdy půdorys vesnice je tvořen podlouhlým tvarem, často kopírující vodní tok či cestu a kolmo k tomuto liniovému prvku jsou umístěny plužiny, přibližně stejné šíře, tvořící hraniční síť pozemků, táhnoucí se až k hranici katastru nebo k hranici lesa. Lánová radiální ves, u které je půdorys vesnice tvořen kruhovitým či oválným tvarem, často kolem návsi nebo rybníku. Plužiny jsou u tohoto typu sídla tvořeny trojúhelníkovými výseky, obepínající sídlo ze všech stran, a s rostoucí vzdáleností od sídla se vzdálenost mezi jednotlivými plužinami rozšiřuje.

Okolo patnáctého století dochází k významné redukci počtu sídel. Působícími faktory byly četné války, úpadek hospodářství a klimatické změny vlivem malé doby ledové. Postupný nárůst sídel je zaznamenán opět od šestnáctého století. V rozmezí sedmnáctého a osmnáctého století dochází k další osidlovací vlně horských oblastí, kde je toto období spojeno s parcelační plužinou (Kuča, 2014).

S nástupem industrializace od druhé poloviny devatenáctého století dochází k rozrůstání městských sídel, začínají se objevovat městské aglomerace. Výrazné stěhování obyvatelstva do měst za prací v průmyslu. Docházelo k vylidňování některých sídel, zabírání zemědělské půdy či výrazné těžbě uhlí. V období První republiky (1918-1938) se tak na území ČR naházela největší počet sídel v historii. Události 2. světové války nepoznamenaly sídlní

strukturu nikterak dramaticky, na rozdíl například od Ukrajiny a Běloruska. Nelze mluvit o plošném úbytku sídel, pouze o několika konkrétních případech.

Po roce 1945 jako důsledek válečných událostí došlo z vystěhování obyvatelstva německé národnosti z území tehdejšího Československa. Během odsunů došlo k vylidnění celé řady sídel, a to nejen v pohraničí. I přes snahu o dodatečné osídlení už nikdy nezaznamenaly tyto oblasti takového růstu. Dalším pomyslným problémem, omezující rozvoj takto postižených oblastí, způsobila změna politického režimu po roce 1948. Nástup komunistického režimu a východní politická orientace v období studené války prakticky znemožnila v důsledku zřízení hraničních pásem jakýkoli rozvoj značné části hraničních oblastí. Hranice s NSR a Rakouskem se staly nepropustná sítí vojenských zařízení, kde civilní život prakticky nemohl existovat a dále s nerozvíjet. Sídelní struktura včetně agrárních struktur byla přetvořena v hraniční pásma, vojenské areály atp.

V ostatních částech státního území byly zemědělské pozemky scelovány do větších celků, pro lepší dostupnost zemědělské techniky a zemědělskou velkovýrobu. Toto období, známé jako rozorávání mezí, způsobilo vymizení agrárních struktur včetně plužinového členění, často po staletí utvářené. V oblastech s vyšší terénní členitostí, které nebyly vhodné pro zemědělskou velkovýrobu, se toto členění částečně zachovalo, protože zemědělská půda zde byla využívána jako louky a pastviny, nebo zůstaly zachovány menší plochy orné půdy. Plužinové členění bylo v těchto oblastech náročnější na odstranění, neboť bylo tvořeno jak vrostlými stromy a keři, ale i kamennými snosy, neustále obnovovanými snosem kamenů z polí. K eliminaci těchto terénních překážek bylo zapotřebí těžké techniky, což by bylo finančně i organizačně velmi náročné, vzhledem k nízké bonitě půdy.

4.2. Zachovalé historické plužiny na území České republiky

Vzhledem k rozloze a odlišnému vývoji různých částí území České republiky se zachovalo několik druhů historických plužin. Napříč územím České republiky bylo identifikováno několik souvislých i nesouvislých katastrálních území, kde se nachází struktura historického členění agrární krajiny. Společným atributem všech dochovaných struktur plužin je jejich podhorská nebo horská poloha spolu s masivní formou členění pozemků, tzv. lánů (Kuča, 2014). Scelení jednotlivých pozemků, oddělených od sebe pouze liniovým porostem nebo mezí bylo vzhledem k úrovni mechanizace v padesátých letech 20. Století poměrně jednoduché. Ale v oblastech pahorkatin a vrchovin, kde navíc jednotlivé pozemky oddělovaly

kamenné snosy, remízky a masivní meze doplněné o vzrostlou vegetaci bylo velmi náročné, z hlediska nákladů finančních i časových. Proto je většina dnes zchovalých ploch s plužinovým členěním lokalizována spíše v oblasti vrchovin a pahorkatin, nežli v nížinách.

Celkově lze na území České republiky nalézt pozůstatky několika typů plužin. Jedná se o širokou skupinu plužin, členěných na základě jejich půdorysného tvaru, založení, charakteristice i geografickému umístění. Jsou to lánové lineární plužiny, lánové radiální plužiny, traťové, délkové, úsekové a novověké parcelační plužiny.

Nejrozšířenějším typem je lánová lineární plužina. Historicky je lánová lineární plužina vázána do období vrcholu středověké kolonizace ve čtrnáctém století. Výskytem je vázána na horské a podhorské oblasti pohraničních pohoří v Čechách. Jedná se zejména o východní část Českého středohoří, Krkonoš a Broumovska. Oblastí s nejvyšší koncentrací lánové lineární plužiny je Jílovsko, Benešovsko-Verneřické středohoří a Zubrnicko. V oblasti Krkonoš se jedná o regiony Křížlic, Vrchlábí a Rokytnice. Celkově však lze považovat za oblast s největší koncentrací výskytu zbytků lánových lineárních plužin Jeseníky. Nejcenějšími lokalitami je Bruntálsko, Holčovicko, Rýmařovsko, Hornoměstsko, severozápadní Šumpersko, a Velkolosinsko. Svým plošným rozsahem a kvalitou zchovalosti struktury plužin je oblast Jesenicka velmi významná jak v regionálním, národním i evropském měřítku. Oblasti s výskytem lánových lineárních plužin však svojí polohou nikterak nezasahují do žádného z chráněných území, pouze okrajově do části CHKO Jeseníky. Tyto oblasti tedy nejsou žádným způsobem nijak chráněny, proto je jejich ochrana slabá a náročná, a to i přes fakt, že se jedná o pozůstatky středověkého využívání půdy. Další oblastí s výskytem lánových lineárních plužin je předhůří na severu Moravskoslezských Beskyd, zejména v oblasti Novojičínska (Kuča, 2014).

Dalším typem plužin, které lze nalézt na území České republiky je lánová radiální plužina. Jako druhá nejrozšířenější forma členění pozemku formou plužin byla nejvíce rozšířená v průběhu třináctého a čtrnáctého století. Nejvýznamnějšími lokalitami, kde lze lánovou radiální plužinu nalézt je Šumava, Novohradské hory, Krušné hory, a Českomoravská vrchovina. Na Šumavě lze oblasti s výskytem těchto plužin soustředit do regionů Čachrovska, Prachaticka, Kašperských hor a Sušicka. Další významná koncentrace lánových radiálních plužin se nachází v oblasti Novohradských hor. Ty jsou na rozdíl od ostatních oblastí, stejně jako Šumava silně postiženy politickým vývojem po roce 1948, kdy zde v rámci vojenské ochrany hranice došlo k silnému přetvoření krajiny. Tímto zásahem byla velká koncentrace sídel

s členěním radiální lánovou plužinou značně ovlivněna, kdy mnoho sídel bylo opuštěno a řada plužin zničena. Zachovány zůstaly regiony v okolí Drochova, Jaroměři a Konratic. Oblast Českomoravské vrchoviny, která je z pohledu výskytu radiálních plužin nejvýznamnější, je na rozdíl od ostatních lokalit vnitrozemskou oblastí. Vysoká koncentrace je v regionech Dudíňska, Novorychnovska, Lovětínska, Světlé, Ubušínska a Kunštácka. Okrajovou oblastí s výskytem lánových radiálních plužin je oblast v podhůří Krušných hor. Jde o regiony Blatenska, Bolebořska, Hasištějska a Malého Hrzína (Kuča, 2014).

Traťové a délkové plužiny jsou méně rozšířeným typem plužiny na území České republiky, přesto velmi významným krajinným prvkem. Hlavním rozdílem oproti lánovým plužinám je ten, že jednak nezasahují až do konce katastru dané obce a často nejsou ani členěny vegetací či terénní úpravou. Mnohdy se jedná pouze o členění formou polních cest, a vlastní pozemky jsou mezi sebou odděleny rovnoběžně na malá políčka. Traťovou plužinu je možné považovat jako důsledek trojpolního systému a zavedení těžkého pluhu (LÖW, 2009). Vznikla také během velké středověké kolonizace v průběhu třináctého a čtrnáctého století. Délková plužina vznikla za pozdně středověké kolonizace během čtrnáctého a patnáctého století. Charakteristické pro délkovou plužinu je pásové uspořádání pozemků za jednotlivými usedlostmi, které dané pozemky měly v držbě. Nejvíce traťových a délkových plužin lze nalézt v okolí Českomoravské vrchoviny, Doupovských hor, Bílých Karpat a v západní části Českého středohoří. V Českém středohoří jsou to regiony Olešnicka, Heřmanova a Branišova. V Doupovských horách se jedná především o okolí Kojetína a Zvoníčkova. Podhůří Bílých Karpat, kde výskyt délkových plužin je zaznamenán převážně v regionu Velká nad Veličkou a Radějov. Specifické jsou tyto oblasti tím, že do půdorysného členění plužiny vstupují historické vinice. Další specifickou oblastí s traťovou plužinou je západní část Českého středohoří, kde do půdorysného uspořádání vstupují ovocné sady, zejména v regionu Řisuty-Červený Újezd, Milá a Řisuty (Kuča, 2014).

Další skupinou členění pozemků je plužina úseková, neboli bloková. Ta je ze všech zmiňovaných nejstarší, kdy k jejímu zakládání došlo ještě před Velkou středověkou kolonizací. Je odrazem často velmi nízké kvality půdy a její úrodnosti. Během středověké kolonizace bylo mnoho z nich transformováno v nepravé traťové plužiny. Tvořeny jsou nepravidelnou sítí polí, luk, sadů a lesů, doplněných o usedlosti. Pravidlem je, že délka pozemku nepřevažuje nad šířkou plužiny (LÖW, 2009). Vzhledem ke stáří těchto parcelačních struktur je patrné, že

v současnosti jsou zachovalé pouze velmi roztříštěné a nepravidelné torza tohoto členění. Samotné lokality s výskytem úsekové plužiny jsou charakteristické velmi drobným členěním s drobnou mozaikovitostí vlastní struktury. Jedná se převážně o lokality vysoce položené a periferně vnímané, což je jedním z hlavních faktorů, které pomohly uchovat tyto celky do současnosti. Významnou lokalitou na výskyt úsekových plužin je oblast Cunkovského hřbetu s regiony Vrchoticka, Cunkovska a Přeštěnicka. Méně významnou oblastí je Pošumaví s oblastmi v okolí Libotyňska, Sušicka a Sněžné (Kuča, 2014).

Posledním typem jsou novověké parcelační plužiny. Ty svým vznikem časově zapadají do období konce šestnáctého až osmnáctého století. Charakteristické jsou svým geometrickým členěním do různě velkých záhumenicových pásů, které jsou často kolmo k polní cestě či komunikaci vedoucí do vesnice. Členění jednotlivých pásů je pouze formou hranic pozemků, s minimální zelení, neobsahuje terénní úpravy či vzrostlou vegetaci. Charakteristickými oblastmi s výskytem parcelačních plužin je západní a severní české pohraničí a Slezské Těšínsko (Kuča, 2014).

5. Staré krajinné struktury v zájmovém území

Pro zájmové území byly dle metodických pravidel vymezeny celky starých struktur předindustriální agrární krajiny. Jedná se o celky, které svojí strukturou a složením odpovídají členění parcel v území v druhé polovině devatenáctého století. Strukturou bylo myšleno zachování podstatné části členění zemědělské plochy na jednotlivá pole pomocí liniových prvků, které jsou tvořeny např. stromořadím, mezí, kamenným snosem, anebo polní cestou či vodotečí.

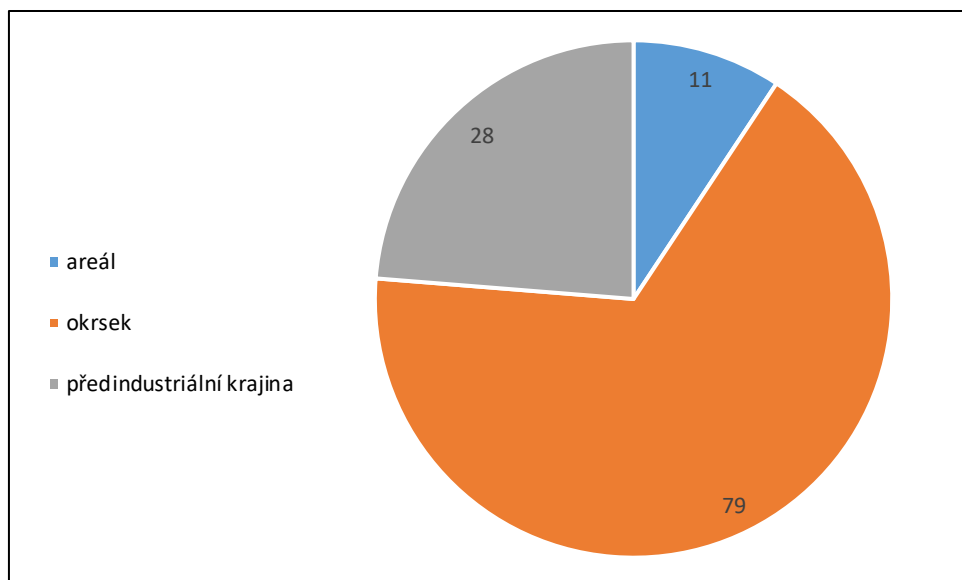
Vymezené celky zachovalé krajinné struktury předindustriální agrární krajiny v zájmovém území lze prostorově lokalizovat především v oblastech pahorkatin a hornatin. Nebyly tak intenzivně zemědělsky využívány a přeměněny jako nížiny nebo úvaly. Díky tomuto umístění se dané celky zachovaly dodnes. V níže položených oblastech nebyl vymezen téměř žádný celek. Všechny stopy dřívějšího členění zemědělské plochy byly odstraněny scelováním půdy do větších celků. V těchto oblastech tvoří strukturu členění zemědělské půdy převážně travnaté meze, doplněné keři a stromy. Ty byly malou překážkou při scelování do velkých ploch pro následnou mechanizaci. Zatímco v oblasti pahorkatin a vrchovin bylo členění zemědělských ploch často doplněno kamennými snosy, zídkami či stromovými alejemi. Jejich likvidace by byla mnohem obtížnější. Významným faktorem také zůstává klimatická nevhodnost daných lokalit pro velkoplošné pěstování obilovin. Většina těchto ploch proto byla využívána jako louky a pastviny, s menšími plochami orné půdy.

V severní části Olomouckého kraje byly podle metodického postupu vymežovány staré krajinné struktury z map II. vojenského mapování a zjišťován rozsah jejich dochování do současnosti. Ověřování probíhalo nad ortofoto 2012.

Celkem bylo vymezeno 118 celků s dochovanou strukturou. Celkům byly přiřazeny atributy značící délku liniových prvků, kvalitativní a kvantitativní hodnocení, katastrální území, v němž se nacházejí a půdorysný typ založení sídla v daném katastrálním území.

Podle kvantitativního hodnocení rozlišujeme tři kategorie polygonů. Nejmenší jednotka areál s velikostí do 10 ha, následován okrskem s velikostí od 10 ha do 1 km² a prostorově největší jednotkou, předindustriální krajinou s velikostí nad 1 km². Po provedení kvantitativního hodnocení jsou celky kategorizovány do 11 areálů, 79 okrsků a 28 předindustriálních krajin.

Plocha polygonů byla počítána v hektarech. Nejmenší vymezený polygon dosahoval rozlohy 3 hektarů, největší 424 hektarů. Průměrná rozloha všech polygonů je 68 hektarů. Více než polovina všech polygonů je svojí rozlohou menší než 60 hektarů. Délka liniových prvků dochované struktury byla pro každý polygon počítána v metrech a důležitý je celkový součet délek všech liniových prvků v daném celku.

Obrázek 1: Četnost výskytu vymezených celků na základě kvantitativního hodnocení
Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Z kvalitativního hlediska jsou jednotlivé polygony hodnoceny podle indexu zachovalosti celku (dále jen IZC). Ten je počítán jako podíl plochy daného polygonu vůči délce liniových prvků, kdy je daný poměr podělen deseti. Reálně dosahuje index hodnoty 4 až 35, kde celek s menší hodnotou KZC vykazuje vyšší kvalitativní hodnocení.

Dále byl vymezeným polygonům přidělen atribut podle půdorysného typu založení sídla v katastrálním území daného polygonu. Až na pár výjimek se jedná o lánové lineární vsi. Oblast zbytků lánových plužin, navazující na zalesněné území na svazích pahorkatin a hornatin je zejména v severní části zájmového území velmi významná a rozsáhlá.

Prostorové rozložení vymezených celků je v rámci geomorfologického členění na úrovni celků a podcelků pouze přehledové. Pro potřeby územního plánování na úrovni SO ORP bude dále popsán výskyt celků v rámci jednotlivých SO ORP v zájmovém území. Významná koncentrace převážně menších celků vymezená v oblasti Hanušovické vrchoviny, je tvořené převážně celky na úrovni okrsků a několika industriálních krajín. Nejvýznamnějšími z měřítka

podcelků jsou Bradelská, Hrabešická a částečně Úsovská vrchovina. Druhým celkem se zvýšenou koncentrací výskytu celků zachovalé struktury jsou Rychlebské Hory. Z hlediska kvantitativního hodnocení vymezených celků jsou v Rychlebských Horách dané celky většího plošného charakteru, převážně okrsky a předindustriální krajiny. Z podrobnějšího měřítka v rámci podcelků je zvýšená koncentrace v Travenské hornatině, v okrajových partiích Sokolského hřbetu a částečně v západní části Hornolipovské hornatiny. Ve východní oblasti Zlatohorské vrchoviny, v rámci podcelků Rejvízské hornatiny a Bělské pahorkatiny je patrné pokračování zvýšené koncentrace celků zachovalé krajinné struktury se sousedními podcelky okolních celků, zejména se Sokolským hřbetem. Velmi malá koncentrace celků zachovalé krajinné struktury se nachází v rámci Zábřežské vrchoviny, převážně v podcelcích Zábřežské a Drozdovské vrchoviny. Jedná se o malé, torzální celky, s výrazným zastoupením areálů a okrsků, s pouze jedinou předindustriální krajinou. Velmi okrajové zastoupení ve výskytu zachovalých celků má Hrubý Jeseník. Pouze v podcelcích Medvědské a Keprnické hornatiny jsou v okrajových partiích, navazujících na celek Rychlebských hor, zvýšené koncentrace na údolních svazích. Jedná se ale o poměrně velké celky, kvantitativně převážně o okrsky s předindustriálními krajinami. Na území geomorfologického celku Králický Sněžník, jehož malá část zasahuje do zájmového území, je lokalizován menší počet okrsků a předindustriálních krajin.

Pro potřeby jednotlivých SO ORP v zájmovém území, Jeseník, Šumperk, Zábřeh, Mohelnice, Litovel a Uničov, je bližší prostorové uspořádání vymezených celků agrárních struktur předindustriální krajiny provedeno v rámci administrativních hranic jednotlivých správních obvodů. Aby bylo možné tyto celky účinně chránit, je důležité, aby jednotlivé obce s rozšířenou působností měly k dispozici jasné informace o celcích nacházející se v jejich správním obvodě a mohly s jejich ochranou počítat při aktualizacích územně analytických podkladů.

Nejsevernější SO ORP Jeseník, je na výskyt zachovalých celků agrárních struktur předindustriální krajiny velmi významný. Nachází se zde celkem 40 vymezených celků, kde podle kvantitativního hlediska jsou tvořeny 29 okrsky a 11 předindustriálními krajinami. Jedná se tedy o plošně rozsáhlé celky, které nejsou tvořeny jen torzálními částmi původních pluzin, ale komplexními celky, které v mnohých případech na sebe navazují, jejich širší struktura je velmi dobře zachovalá. Podle kvalitativního hlediska se ve SO ORP Jeseník nachází 8 celků

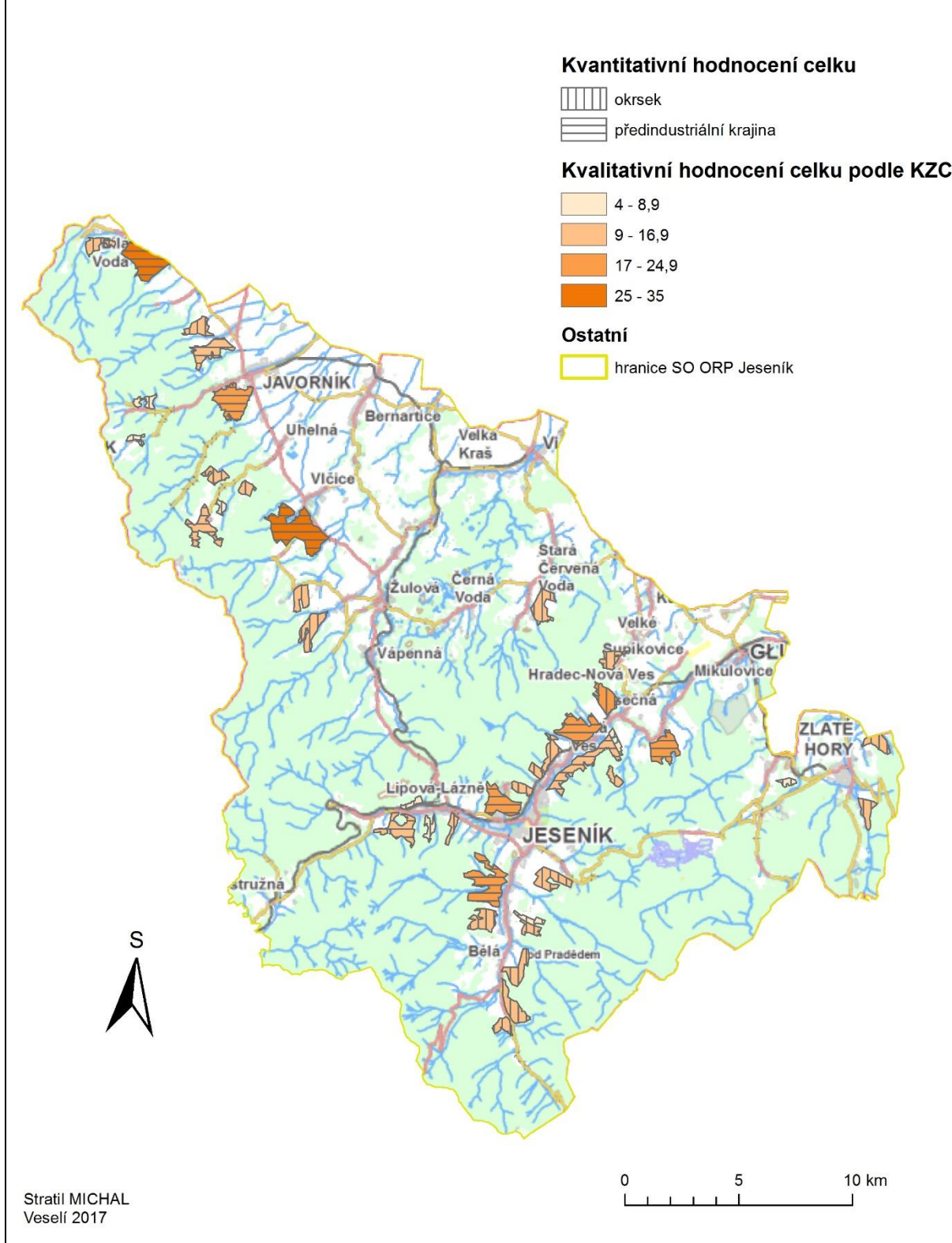
s hodnotami KZC spadajícími do intervalu 4 až 8. Dalších 24 celků náleží svými hodnotami KZC do intervalu hodnot 9 až 16. Celkem 6 celků náleží do intervalu hodnot 17 až 24 podle KZC. Poslední 2 celky jsou se svými hodnotami KZC zařazeny do intervalu hodnot 25 až 35. Z těchto výsledků je patrná velká převaha jak kvantitativně plošně rozsáhlých celků, které však mají vysokou hodnotu kvalitativního hodnocení podle KZC. Celky agrárních struktur předindustriální krajiny vymezené ve SO ORP Jeseník je tedy možné považovat za vysoce cenné jak z krajinného pohledu tak z kulturního i historického hlediska a je nutné zabezpečit jejich budoucí ochranu.

Tabulka 4: *Obce SO ORP Jeseník s počtem celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny*

Zdroj: *Stratil (2017), vlastní zpracování*

Název obce	Počet celků (včetně částí)
Bělá pod Pradědem	7
Javorník	5
Uhelná	4
Česká Ves	4
Lipová-lázně	4
Zlaté Hory	3
Jeseník	3
Bílá Voda	2
Vlčice	2
Skorošice	2
Písečná	2
Stará Červená Voda	1
Supíkovice	1
Mikulovice	1

Celky zachovalé agrární struktury předindustriální krajiny na území SO ORP Jeseník

Obrázek 2: Vymezené celky agrárních struktur předindustriální krajiny ve SO ORP Jeseník

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

SO ORP Šumperk, sousedící se SO ORP Jeseník, je stejně jako Jeseník velmi významný na výskyt celků zachovalých celků agrárních struktur předindustriální krajiny, a to převážně díky své geografické poloze. Celkem se na území tohoto správního obvodu nachází 53 vymezených celků. Z tohoto množství jsou podle kvantitativního hodnocení celkem 4 areály, 33 okrsků a 16 předindustriálních krajin. Vzhledem k celkově nižší členitosti terénu oproti SO ORP Jeseník je patrný úbytek plošně velkých celků, ve správním území se nachází sice větší počet vymezených celků, kvantitativně se jedná ovšem o celky s nižší hodnotou. Tyto celky tvoří pouze zachovalé části z původních plužin. Podle kvalitativního hodnocení celkem 14 celků spadá do intervalu 4 až 8 podle KZC. Dalších 23 celků spadá svými hodnotami do intervalu 9 až 16 podle KZC. Celkem 12 celků spadá do intervalu hodnot 17 až 24 podle KZC. Zbylé 4 celky náleží svými hodnotami KZC do intervalu 25 až 35. Výsledky poukazují na poměrně výrazný mix jednotlivých kategorií jak z kvantitativního tak kvalitativního hlediska. Přestože se ve SO ORP Šumperk nachází velké množství menších celků s různým kvalitativním hodnocením, jedná se o území, které je možné brát jako velmi významné z pohledu zachovalosti agrárních struktur předindustriální krajiny.

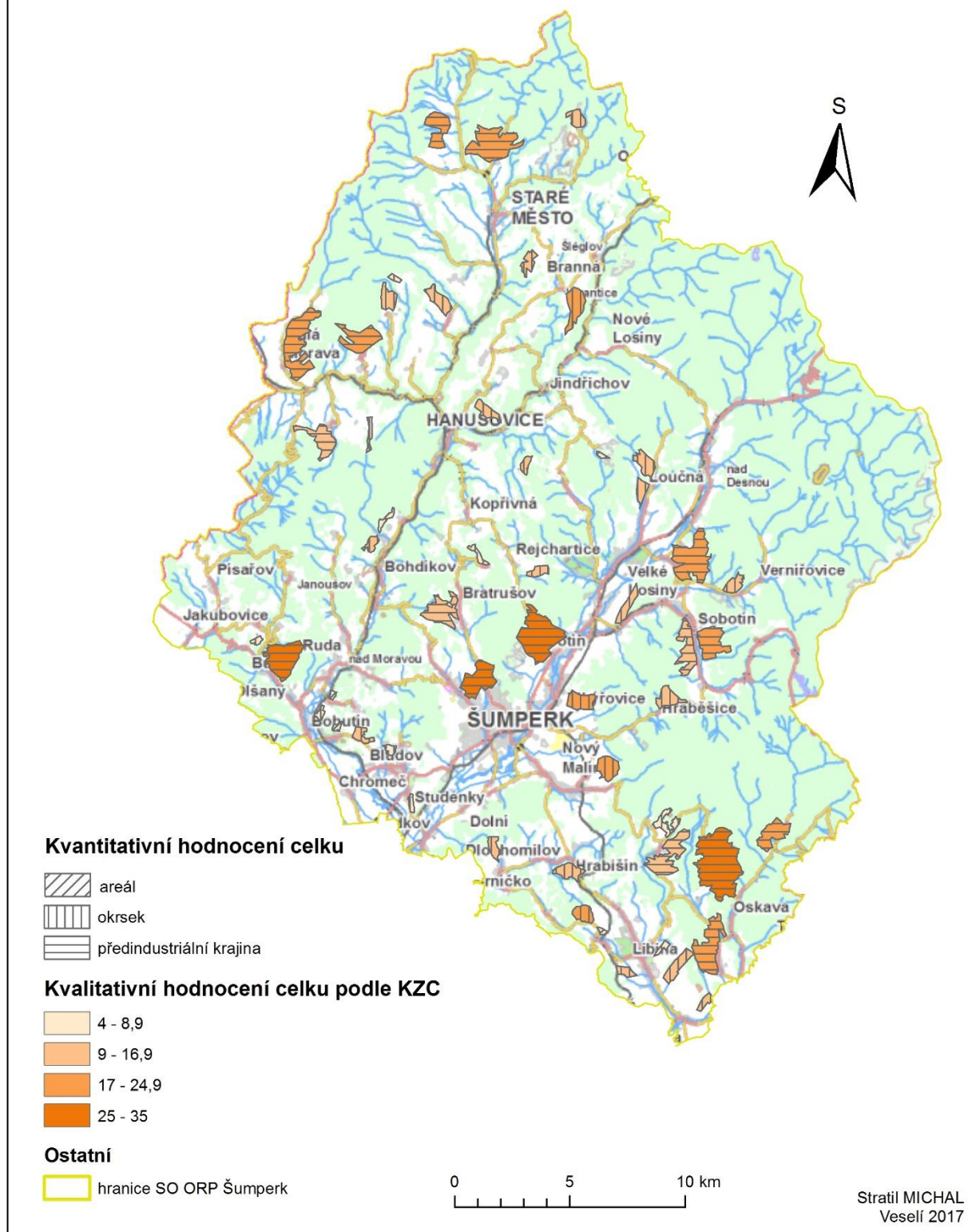
Tabulka 5: *Obce SO ORP Šumperk s počtem celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny*

Zdroj: *Stratil (2017), vlastní zpracování*

Název obce	Počet celků (včetně částí)
Libina	6
Hanušovice	4
Malá Morava	4
Staré Město	3
Bludov	3
Velké Losiny	3
Nový Malín	3
Oskava	3
Ruda nad Moravou	2
Bohdíkov	2
Bratrušov	2
Sobotín	2
Šléglov	1
Vikantice	1
Jakubovice	1
Bušín	1
Bohutín	1
Rejchartice	1
Šumperk	1

Rapotín	1
Jindřichov	1
Vernířovice	1
Hrabešice	1
Vikýřovice	1
Hrabišín	1
Dlouhomilov	1

Celky zachovalé agrární struktury předindustriální krajiny na území SO ORP Šumperk

Obrázek 3: Vymezené celky agrárních struktur předindustriální krajiny ve SO ORP Šumperk

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

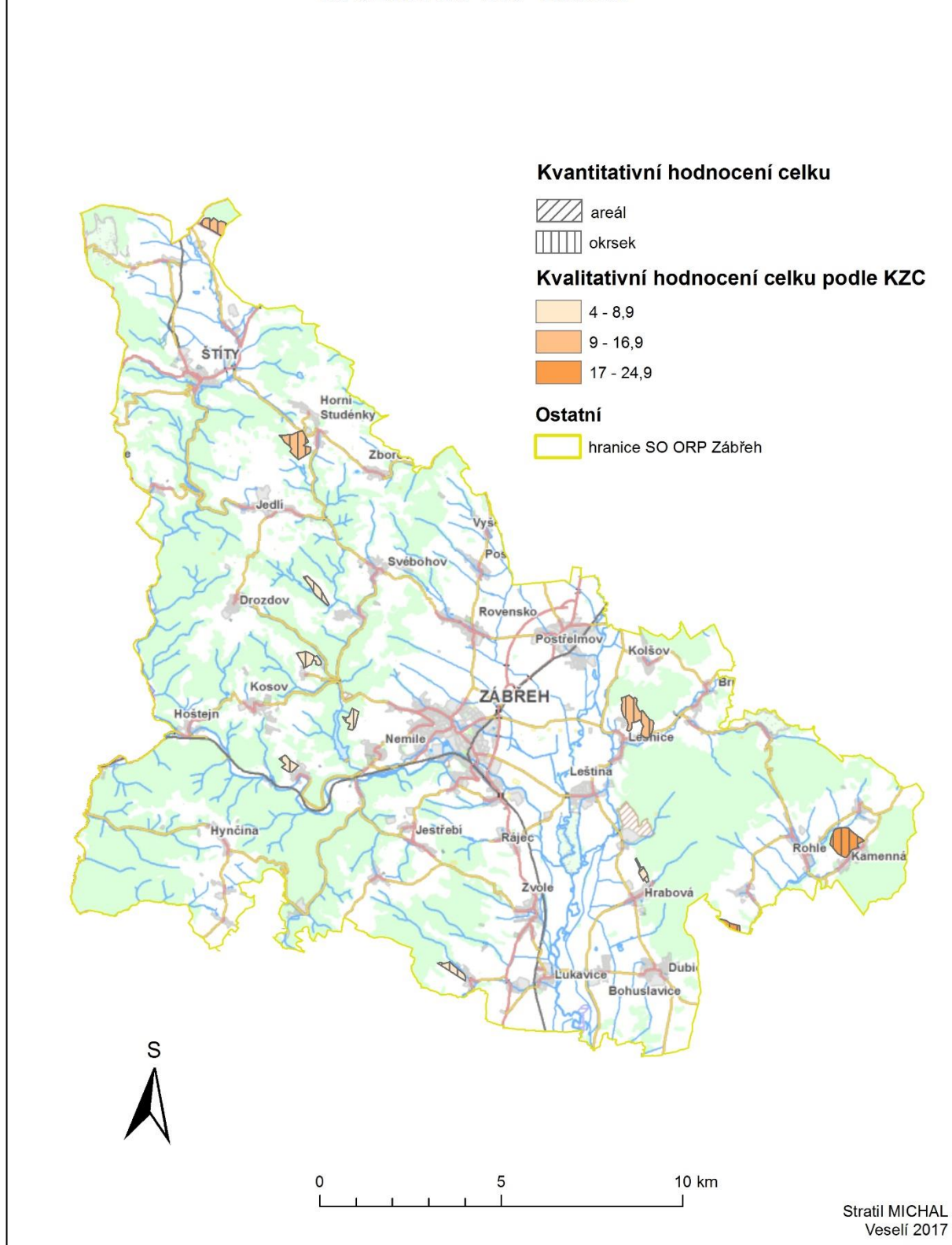
V porovnání s předchozími správními obvody je SO ORP Zábřeh svojí rozlohou výrazně menší. SO ORP Zábřeh je z hlediska výskytu celků zachovalé agrární struktury předindustriální krajiny silně ovlivněn geomorfologií a reliéfem. Středovou částí správního obvodu se nachází severní část Mohelnické brázdy, na východní a západní část navazují vrchoviny, Hanušovická, respektive Zábřežská. Vzhledem k takovému reliéfu, který svými vlastnostmi a historickým vývojem nevytváří příliš vhodné podmínky pro zachování struktur starých agrárních struktur předindustriální krajiny, je výskyt těchto celků malý. Na území správního obvodu se nachází celkem 10 vymezených celků. Z toho se jedná celkem o 9 okrsků a 1 areál podle kvantitativního hodnocení. Většina celků spadá podle kvalitativního hodnocení do intervalu hodnot 4 až 8 podle KZC. Celkem 3 celky spadají svými hodnotami do intervalu 9 až 16. Pouze 1 celek dosahuje takových hodnot KZC, aby spadl do intervalu hodnot 17 až 24. SO ORP Zábřeh je tedy územím, které má sice poměrně slabší podmínky z pohledu geomorfologie, ale přesto by zde mělo být zachováno větší množství celků starých agrárních struktur předindustriální krajiny. Vzhledem k historickému vývoji se zde však dochoval pouze zlomek původní struktury, mnohdy jen torzální pozůstatky. Vzhledem k malé ploše a celkem bohaté liniové struktuře jsou tyto celky hodnoceny poměrně nadprůměrně, významově však SO ORP Zábřeh není z pohledu starých agrárních struktur významným regionem, přesto by i tyto pozůstatky měly být nějakým způsobem chráněny, nebo budou setřené nenávratně.

Tabulka 6: *Obce SO ORP Zábřeh s počtem celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny*

Zdroj: *Stratil (2017), vlastní zpracování*

Název obce	Počet celků (včetně částí)
Zábřeh	3
Štíty	1
Horní Studénky	1
Nemile	1
Lukavice	1
Hrabová	1
Lesnice	1
Rohle	1
Kamenná	1

Celky zachovalé agrární struktury předindustriální krajiny na území SO ORP Zábřeh

Obrázek 4: Vymezené celky agrárních struktur předindustriální krajiny ve SO ORP Zábřeh

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Přibližně obdobná situace jako u SO OPR Zábřeh platí i pro SO ORP Mohelnice. Zde bylo vymezeno celkem deset celků, kde jsou všechny, až na jednu výjimku, lokalizovány v západní části správního obvodu, v geomorfologickém celku Zábřežské vrchoviny. Celkem zde bylo vymezeno podle kvantitativního hodnocení 6 areálů, 3 okrsky a jedna předindustriální krajina. Podle hodnocení na základě kvalitativního přístupu se 8 celků řadí svými hodnotami KZC do intervalu 4 až 8. Zbylé dva celky spadají do intervalu 17 až 24 podle hodnot KZC. Velmi malé celky, které mnohdy vyznačují jen drobné pozůstatky, nejsou prostorově nijak významné. Svoji poměrně členitou strukturou sice způsobují vyšší kvalitativní hodnocení, ale ani díky tomu nelze tvrdit, že by se So ORP Mohelnice řadil k významným územím se zvýšenou koncentrací celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny. Způsobeno je to zejména obdobnými faktory jako v případě SO OPR Zábřeh. Ty části území, kde reliéf předurčuje možný výskyt zachovalých agrárních struktur, byly přetvořeny, a to zejména v období kolektivizace zemědělství.

Tabulka 7: *Obce SO ORP Mohelnice s počtem celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny*

Zdroj: *Stratil (2017), vlastní zpracování*

Název obce	Počet celků (včetně částí)
Pavlov	4
Mohelnice	2
Maletín	1
Mírov	1
Líšnice	1

Celky zachovalé agrární struktury předindustriální krajiny na území SO ORP Mohelnice

Kvantitativní hodnocení celku

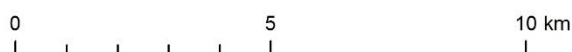
- areál
- okresek
- předindustriální krajina

Kvalitativní hodnocení celku podle KZC

- 4 - 8,9
- 17 - 24,9

Ostatní

- hranice SO ORP Mohelnice

Stratil MICHAL
Veselí 2017

Obrázek 5: Vymezené celky agrárních struktur předindustriální krajiny ve SO ORP Mohelnice

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

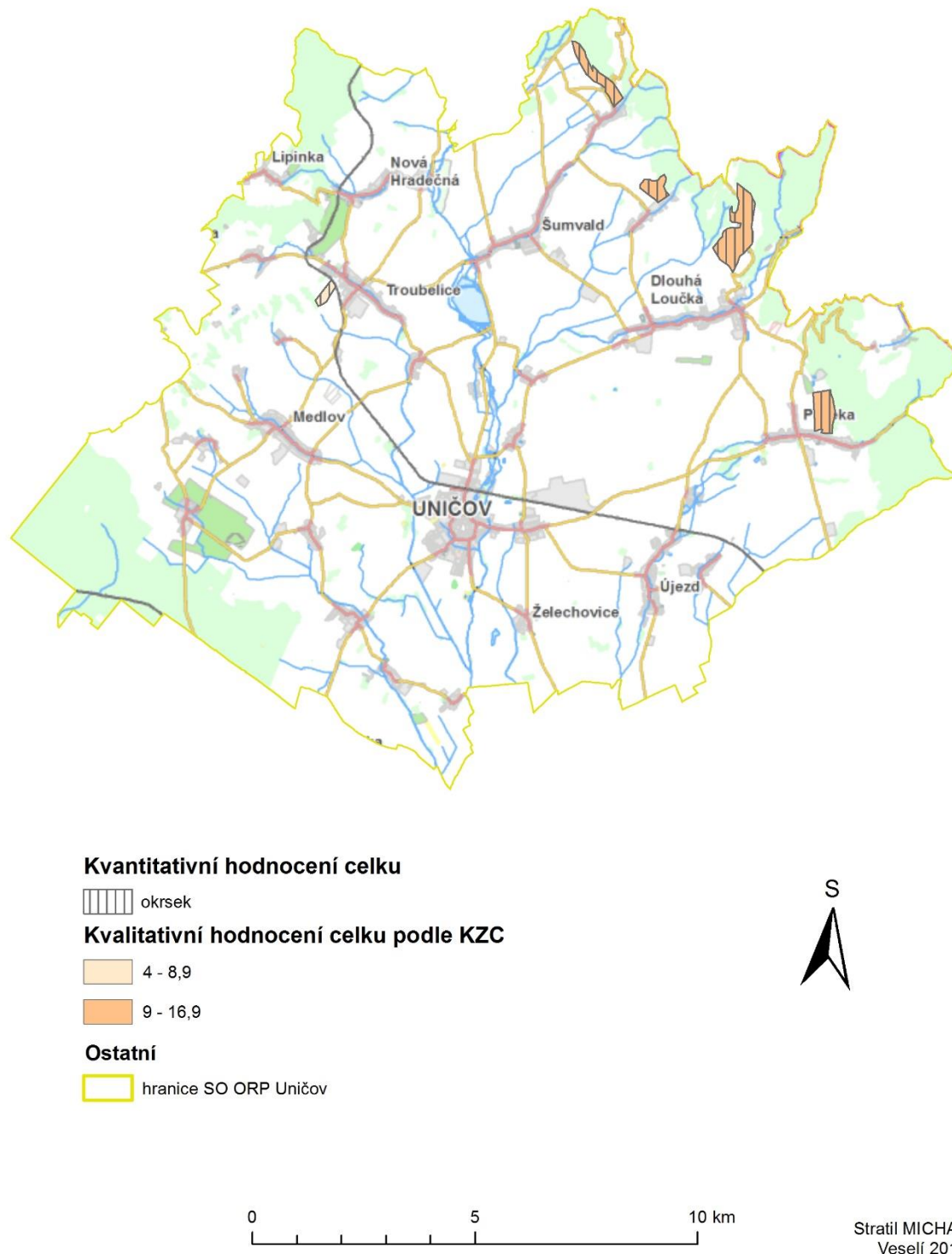
Posledním správním obvodem, kde byly vymezeny nějaké celky obsahující staré agrární struktury, je SO ORP Uničov. Ten jako převážně zemědělsky využívané území, tvořené zejména velkými půdními bloky, neutváří příliš vhodné podmínky pro výskyt zachovalých celků agrárních struktur. Přesto bylo v rámci SO ORP Uničov vymezeno celkem pět celků. Čtyři z nich jsou lokalizovány do geomorfologického celku Nízký Jeseník, kde jsou podmínky pro tyto struktury přeci jen vhodnější, jak z historického, tak z terénního pohledu. Pátý celek byl vymezen na hranici geomorfologického celku Hanušovická vrchovina a Hornomoravského úvalu, který zaujímá v SO ORP Uničov největší plochu. Kvantitativně se jedná ve všech případech o okrsky. Kvalitativně se jeden celek svými hodnotami KZC nachází v intervalu 4 až 8, zbylé 4 celky spadají do intervalu hodnot 9 až 16 podle KZC. U SO ORP Uničov platí totéž, co u SO ORP Mohelnice a Zábřeh. Toto území není nijak významné z pohledu výskytu celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny, přesto by mělo být nějakým způsobem i toto malé množství lokalizovaných celků ochráněno.

Tabulka 8: *Obce SO ORP Uničov s počtem celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny*

Zdroj: *Stratil (2017), vlastní zpracování*

Název obce	Počet celků (včetně částí)
Dlouhá Loučka	2
Šumvald	1
Troubelice	1
Paseka	1

Celky zachovalé agrární struktury předindustriální krajiny na území SO ORP Uničov

Obrázek 6: Vymezené celky agrárních struktur předindustriální krajiny ve SO ORP Uničov

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

SO ORP Litovel na svém území neobsahuje ani jeden celek zachovalých agrárních struktur předindustriální krajiny. Vymezení zde nebylo možné, jelikož charakter území umožňuje zemědělství formou velkovýrobního procesu. Již v minulosti byla oblast úrodné Hané hojně zemědělsky využívána. Podmínky pro samotný vznik plužinového členění krajiny neposkytuje ani reliéf. Převážná část se SO ORP se nachází v geomorfologickém celku Hornomoravský úval.

6. Analýzy prostorového uspořádání krajiny Olomoucka

Analýzy prostorového uspořádání pro zájmové území severní části Olomouckého kraje jsou tvořeny analýzou vizuální otevřenosti krajiny, mozaikovitostí, prostorovou členitostí, heterogenitou a terénní členitostí krajiny. Vzhledem k tomu, že při vymezování hranic jedinečných krajin mají spíše doplňující vliv, nejsou výsledky přímo interpretovány do vymezených jedinečných krajin, ale jsou zpracovány celkově pro severní část Olomouckého kraje, nikoli pro území, ze kterého vzešli jedinečné krajiny. Analýzy prostorového uspořádání krajiny jsou tedy zpracovány i pro část území patřící geomorfologicky do celků Nízký Jeseník a Hornomoravský úval. Výsledky jednotlivých analýz jsou tedy popsány a prostorově vztaženy zejména ke správním obvodům obcí s rozšířenou působností, pro jednodušší aplikaci výsledků v praxi.

Vizuální otevřenost krajiny

Analýza vizuální otevřenosti krajiny je základní analýzou provedenou v souboru analýz zkoumající prostorové uspořádání krajiny Olomoucka. Základ tvoří dvě kategorie ploch, krajiny vizuálně otevřené a uzavřené, kde podíl ploch, tvořící vizuální překážku, je určujícím atributem. Je-li podíl ploch, tvořící vizuální překážku, ve sledovaném čtverci o straně 500 metrů menší než 0,5, hovoříme o krajině vizuálně otevřené. Toto členění rozděluje krajinu Olomoucka na dvě zcela rozdílné skupiny. První, krajiny vizuálně otevřené, jsou reprezentovány převážně zemědělskými plochami, nízkým porostem či vodní plochou, jsou rozloženy v oblastech s nižší nadmořskou výškou, převážná část jich leží v oblasti do 450 m. Druhá skupina, krajiny vizuálně uzavřené, jsou rozloženy převážně v oblastech s vyšší nadmořskou výškou. Druhy krajinného pokryvu, tvořící vizuální překážku tvoří zejména lesní porosty, v menším zastoupení jsou vizuálně uzavřené krajiny tvořeny zastavěnými oblastmi, patrný je tento jev u větších sídel. Kartogram s výsledky analýzy vizuální otevřenosti krajiny zájmového území je znázorněn v příloze 1.

Ze zkoumaných SO ORP mají většinové zastoupení vizuálně otevřených krajin Litovel, Uničov, Zábřeh a Mohelnice. V síti čtverců o velikosti strany 500 metrů, mají většinové zastoupení čtverce s vizuální otevřeností v oblasti Mohelnické brázdý a Hornomoravského úvalu, s postupným nárůstem vizuálně uzavřených krajin v oblasti Hanušovické a Zábřežské vrchoviny. Tento jev je způsoben nárůstem výškové členitosti, s tím související nárůst lesních porostů. Ostatní SO ORP Šumperk a Jeseník jsou zastoupeny převážně krajinami vizuálně

uzavřenými. To je dáno vyšší nadmořskou výškou i krajinným pokryvem, území leží v Hanušovické vrchovině, Hrubém Jeseníku, Rychlebských Horách a Žulovské pahorkatině. Opět je patrný jev, kdy s rostoucí nadmořskou výškou roste i četnost vizuálně uzavřených oblastí, s největší koncentrací v Hrubém Jeseníku. Pomyslný výběžek vizuálně otevřených krajin v severní části SO ORP Jeseník, v oblasti Vidnavské nížiny, je způsoben převážným zastoupením zemědělských ploch.

Celkově lze prostorové uspořádání krajiny Olomoucka z pohledu vizuální otevřenosti či uzavřenosti charakterizovat rostoucím gradientem výskytu vizuálně uzavřených krajin s rostoucí nadmořskou výškou, včetně zastavěného území.

Mozaikovitost krajiny

Mozaikovitost krajiny vychází z podkladů získaných z analýzy vizuální otevřenosti krajiny. Zpracována je pouze pro krajiny vizuálně otevřené. Je chápána jako počet všech kategorií CORINE Land Cover ve sledované ploše, tedy ve čtverci se stranou délky 500 metrů. Počet plošek poukazuje na pestrost krajinného pokryvu. Kartogram s výsledky analýzy mozaikovitosti krajiny zájmového území je znázorněn v příloze 2.

V krajině Olomoucka lze sledovat jev, kdy území s nižší nadmořskou výškou vykazuje poměrně nízkou mozaikovitost. Jedná se o území velkých půdních bloků v nižších, úrodných polohách, sloužících zemědělské výrobě. Plochy velkoplošného charakteru nejsou nijak prostorově narušeny, pestrost krajinného pokryvu je nízká. Jedná se o velkou část SO ORP Uničov, jihovýchodní část SO ORP Litovel, částečně oblast Mohelnické brázdy ve SO ORP Mohelnice a v menší míře také severovýchodní část SO ORP Jeseník v oblasti Vidnavské nížiny.

Naopak poměrně vysokou mozaikovitost krajiny lze vysledovat u dvou charakterově odlišných souborů krajinného pokryvu. Jednak jsou to oblasti pahorkatin a hornatin ve všech SO ORP, typické střídáním malých ploch rozličného krajinného pokryvu. Obsaženy jsou nejčastěji louky a pastviny, v kombinaci s ornou půdou, nízkým porostem, sady, zahradami či alejemi. Tyto oblasti s vysokou mozaikovitostí krajiny mohou být celkově považovány jako oblasti se zvýšenou krajinou i estetickou hodnotou. Druhou skupinou jsou části území, vyznačující se vyšší mozaikovitostí, ale ležící v nižších nadmořských výškách, tvořené sítí zahrad, infrastruktury a ostatních ploch, tvořící zázemí zastavěného území.

Prostorová členitost krajiny

Prostorová členitost krajiny byla zpracována pouze pro krajiny vizuálně otevřené. Základem je určení počtu bariérových ploch ve sledovaném čtverci o straně 500 metrů. Ve výsledném kartogramu by měly být patrné vysoké kontrasty mezi oblastmi homogenních ploch zemědělské výroby, orné půdy a TTP, vůči oblastem se souvislou plochou zázemí zastavěné plochy a oblastí ve vyšších nadmořských výškách. Kartogram s výsledky analýzy prostorové členitosti krajiny je znázorněn v příloze 3.

Z výsledného kartogramu jsou jasně patrné celky s nízkou prostorovou členitostí v úrodných oblastech, využívaných k zemědělské výrobě, především území Hornomoravského úvalu, Mohelnické brázdy a Vidnavské nížiny. Jedná se o velkou část SO ORP Litovel, Uničov, Mohelnice, částečně pak Zábřeh a Jeseník.

Heterogenita krajiny

Heterogenita krajiny je brána jako doplňující analýza k mozaikovitosti krajiny. Nepracuje totiž s celkovým počtem plošek všech kategorií CORINE Land Cover, ale pouze s počtem kategorií ploch CORINE Land Cover nacházených se ve sledovaném územním celku. Kartogram s výsledky analýzy heterogenity krajiny je znázorněn v příloze 4.

Ve sledovaném území je vyšší heterogenita podmíněna výskytem na zastavěném území včetně jeho zázemí. Jedná se tedy o četné plochy v rámci celého území. Plochy s nízkou heterogenitou, homogenní, jsou tvořeny převážně souvislými celky lesních porostů, trvalých travních porostů a orné půdy. Jedná se především o oblasti Hornomoravského úvalu, Vidnavské nížiny a Hrubého Jeseníku.

Terénní členitost krajiny

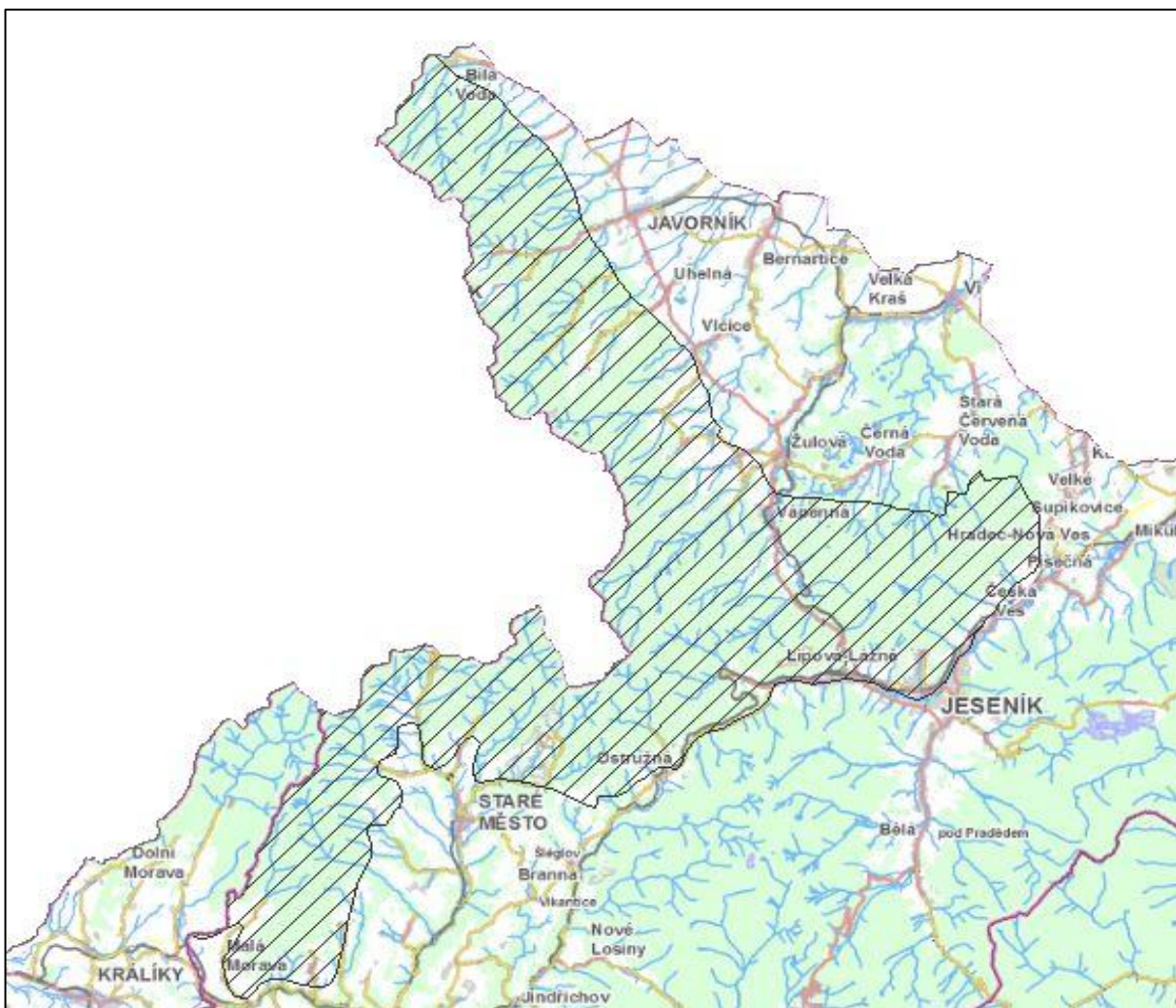
Analýza terénní členitosti krajiny nebyla vytvořena jako podkladová vrstva k vymezení jedinečných krajin, ale jako podklad k pochopení prostorového uspořádání krajiny v území Olomoucka. Všechny zpracovávané analýzy pracují s územím jako s plošným objektem, nad kterým je pomyslně vymezena síť čtverců o straně 500 metrů. Tím jsou potlačeny veškeré vlivy konvexních a konkávních tvarů, opomenuty zaříznutá údolí či výrazné hřebety. Analýzou terénní členitosti byla dosažena lokalizace těchto oblastí. Kartogram s výsledky analýzy terénní členitosti krajiny je znázorněn v příloze 5.

Z výsledného kartogramu jsou patrné vystouplé oblasti pahorkatin a vrchovin, dobře kontrastující s plochami s nízkým indexem reálné plochy. Velmi vysokých hodnot indexu reálné plochy dosahuje oblast Hrubého Jeseníku spolu s částí Rychlebských hor a Králického Sněžníku. Oblasti se zvýšeným indexem reálné plochy mohou být chápány jako oblasti se zvýšenou krajinnou i estetickou hodnotou.

7. Specifika jedinečných krajin Olomoucka

Aplikací vytvořeného metodického rámce bylo vytvořeno celkem 10 jedinečných krajin v severní část Olomouckého kraje, tvořeném SO ORP Jeseník, Šumperk, Zábřeh, Mohelnice, Litovel a Uničov. Vymezené jedinečné krajiny pokrývají bezešvě celé zájmové území a jsou vymezeny na základě charakteristického reliéfu, geomorfologického členění, krajinném pokryvu, přírodní a kulturní charakteristiky s doplňujícími analýzami prostorového uspořádání krajiny.

7.1. Rychlebsko

Obrázek 7: Jedinečná krajina Rychlebska

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- a) Velikost – 32 942 hektarů
- b) Krajinný pokryv – lesní krajina
- c) Administrativní příslušnost

Tabulka 9: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajině Rychlebska

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

I. Rychlebsko		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Jeseník	Bílá Voda	Bílá Voda u Javorníka
	Javorník	Horní Hoštice
		Travná u Javorníka
		Bílý Potok
		Javorník-město
		Zálesí u Javorníka
	Uhelná	Uhelná
		Nové Vilémovice
	Vlčice	Vlčice u Javorníka
		Vojtovice
		Dolní Les
	Skorošice	Petrovice u Skorošic
		Dolní Skorošice
		Horní Skorošice
	Žulová	Žulová
	Vápenná	Vápenná
	Lipová-lázně	Horní Lipová
		Dolní Lipová
	Ostružná	Ostružná
		Petříkov u Branné
	Černá Voda	Černá Voda
	Stará Červená Voda	Nová Červená Voda
Supíkovice	Supíkovice	
Písečná	Písečná u Jeseníka	
Česká Ves	Česká Ves	
Jeseník	Jeseník	
Šumperk	Staré Město	Velké Vrbno
		Malé Vrbno
		Kunčice pod Kralickým Sněžníkem
		Nová Seninka
		Stříbrnice
		Hynčice pod Sušinou
		Staré Město pod Kralickým Sněžníkem
		Chrastice
	Šlégrov	Šlégrov
Branná	Branná u Šumperka	

	Hanušovice	Vysoké Žibřidovice
		Žleb
	Malá Morava	Sklené u Malé Moravy
		Vysoká u Malé Moravy
		Vojtíškov
		Malá Morava

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Severozápadní část jedinečné krajiny Rychlebska je tvořena státní hranicí až do svého nejsevernějšího bodu. Poté ve své severovýchodní části je hranice tvořena na pomezí geomorfologického celku Rychlebských hor spolu s Vidnavskou nížinou a Žulovskou pahorkatinou. Průběh hranice těchto geomorfologických celků není přesným hraničním průběhem, ten je upraven jako průmět terénního reliéfu spolu s krajinným pokryvem. Tzn., že severovýchodní hranice vede přibližně podél geomorfologického členění, ale přesná hranice je lokalizována západněji, kde odpovídá terénnímu reliéfu a krajinnému pokryvu, tvořenému převážně lesním porostem. Jihovýchodní část hranice je vymezena přesným průběhem hranice CHKO Jeseníky a v rámci metodických postupů nebyla dále upravována. Jihozápadní část jedinečné krajiny Rychlebska je tvořena lehce pozměněnou hranicí geomorfologických celků Králický Sněžník a Rychlebské Hory, kde došlo jen k drobným korekcím na základě reliéfu a krajinného pokryvu. Větší úpravu tvoří pouze začlenění části území Hanušovické vrchoviny, tvořící klín mezi Králickým Sněžníkem a Rychlebskými Horami. Charakterem reliéfu i krajinným pokryvem toto území spadá do jedinečné krajiny Rychlebska. Odstraněním tohoto klínu bylo také vytvořeno souvislé území jedinečné krajiny.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Geomorfologicky složitě kerné pohoří Rychlebských hor a Králického Sněžníku silně ovlivňuje přírodní charakteristiku Rychlebska. Nejvýše položenými je Smrk (1126 m n. m.) a Travná hora (1125 m n. m.). Biogeograficky jsou zajímavostí ostřicové louky, bučiny, torza klimaxových stádií lesa a podmáčených smrčín při horní hranici lesa. Ostatní lesní plochy tvoří převážně kulturní smrčiny. Na Rychlebsku se nachází větší množství pramenů vodních toků, kdy některé mají vlastnosti léčebných vod. Proslulé jsou lázně v Jeseníku či lázně Lipová.

Na lesnatém území Rychlebska se nachází několik chráněných území. V rámci evropsky významných lokalit je to převážná část území Sokolského hřbetu, dále Králický Sněžník, Lipová-lázně – mateřská školka a Rychlebské hory - Račí údolí. Z ptačích oblastí podle Natura 2000 je

to Kralický Sněžník. Z národních přírodních památek a rezervací se zde nachází Jeskyně na Pomezí, malá část NPP Píšťala, NPR Kralický Sněžník a PR Rašeliniště u Smrku. Přírodní památky a rezervace jsou zde zastoupeny územím Vodopádů u Stříbrného potoka, Račím Údolím a PR Stráž-skalka.

Sídelní strukturou se jedná o území pokryté menšími sídly vesnického typu, půdorysně převážně lánovými vesnicemi. Největšími obcemi jsou Vápenná, Lipová lázně a Malá Morava. Území bylo silně poznamenáno poválečným odsunem německého obyvatelstva.

Tabulka 10: Katastrální území jedinečné krajiny Rychlebska s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Bílá Voda u Javorníka	1
Bílý Potok	2
Javorník-město	1
Travná u Javorníka	1
Zálesí u Javorníka	1
Nové Vilémovice	4
Vlčice u Javorníka	2
Petrovice u Skorošic	1
Horní Skorošice	1
Supíkovice	1
Písečná u Jeseníka	1
Česká Ves	2
Jeseník	2
Dolní Lipová	1
Velké Vrbno	1
Kunčice pod Kralickým Sněžníkem	1
Nová Seninka	1
Velké Žibřidovice	1
Vysoká u Malé Moravy	1
Vojtíškov	1
Malá Morava	1

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Rychlebska

a) Identifikace hodnot krajiny

Ostřicové louky, bučiny, torza klimaxových stádií lesa a podmáčené smrčiny při horní hranici lesa. Významné krajinné dominanty Smrk (1 126 m n. m.) a Travná hora (1 125 m n. m.). Významná chráněná území. Zachovalá struktura předindustriální agrární krajiny.

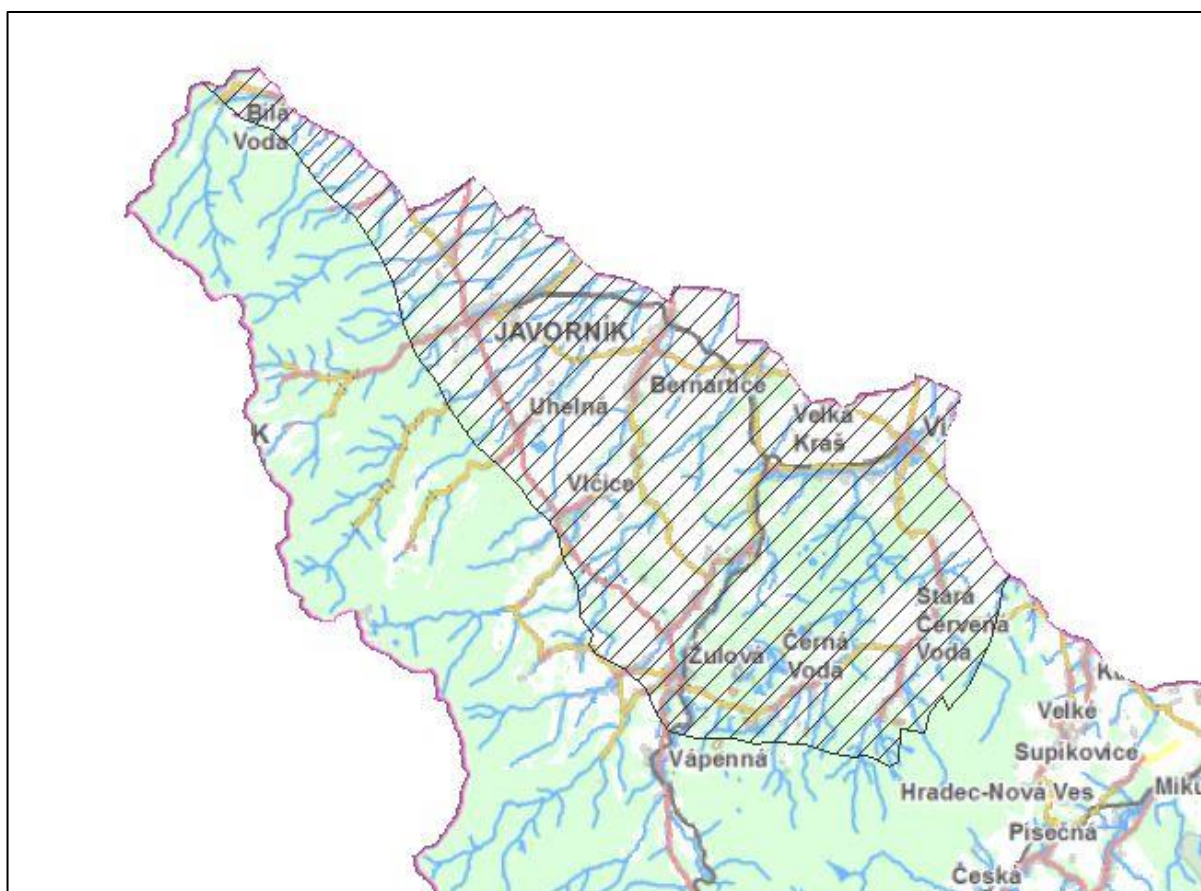
b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Rozšiřování zástavby. Záběr zemědělského půdního fondu. Rozšiřování nepůvodních lesních porostů, převážně smrkových monokultur. Zájem o cestovní ruch, zejména lyžování.

c) Navržení limitů pro využití území

Ponechat bez zásahů některé části lesních porostů. Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a omezovat rozlohu smrkových monokultur. Zachovávat půdorysné členění sídla. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby. Nepovolovat činnosti vedoucí ke zmenšování ploch vymezených zachovalých agrárních struktur a naopak podporovat jejich údržbu a stávající využití. Z celorepublikového pohledu jsou velmi významná katastrální území Nové Vilémovice, Vlčice u Javorníka, Česká Ves a Dolní Lipová s velkou koncentrací celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny. Tato katastrální území by měla být chráněna vzhledem k jejich velkému významu.

7.2. Javornicko

Obrázek 8: Jedinečná krajina Javornicka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- Velikost – 16 522 hektarů
- Krajinný pokryv – lesně-zemědělská krajina
- Administrativní příslušnost

Tabulka 11: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajinně Javornicka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

II. Javornicko		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Jeseník	Bílá Voda	Bílá Voda u Javorníka
		Kamenička u Bílé Vody
	Javorník	Horní Hoštěnice
		Bílý Potok
		Javorník-město
		Javorník-ves
Uhelná	Uhelná	

		Dolní Fořt
Vlčice		Dolní Les
		Vlčice u Javorníka
Bernartice		Bernartice u Javorníka
		Buková u Bernartic
Velká Kraš		Hukovice u Velké Kraše
		Velká Kraš
		Fojtova Kraš
		Malá Kraš
Vidnava		Vidnava
Stará Červená Voda		Stará Červená Voda
		Dolní Červená Voda
		Nová Červená Voda
Černá Voda		Černá Voda
		Rokliny
Žulová		Žulová
		Tomíkovice
Skorošice		Dolní Skorošice
Kobylá nad Vidnavkou		Kobylá nad Vidnavkou

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Hranice jedinečné krajiny Javornicka je ve své severní části tvořeno státní hranicí s Polskem. Sousedícími jedinečnými krajinami je Rychlebsko a Zlatohorsko. S jedinečnou krajinou Zlatohorska je poměrně krátká hranice vedena v jihovýchodní části Javornicka, a je až na malé korekce tvořena hranicí geomorfologických celků Zlatohorské vrchoviny a Žulovské pahorkatiny. Zbývá část hranice je tvořena se sousední jedinečnou krajinou Rychlebsko. Její základ tvoří hranice geomorfologických celků Rychlebské hory, Žulovská pahorkatina a Vidnavská nížina. Korekce v průběhu hranice byly provedeny na základě reliéfu a krajinného pokryvu. Výsledná hranice je tedy poměrně odlišná od geomorfologického členění a respektuje charakteristický terénní reliéf spolu s krajinným pokryvem.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Oblast Javornicka geomorfologicky náleží zejména k Žulovské pahorkatině a Vidnavské nížině, území tvoří tedy geologicky převážně žulový pluton spolu s ledovcovými uloženinami a usazeninami. Nejvýše položenými jsou Boží hora (525 m n. m.), Borový vrch (487 m n. m.) a Smolný vrch (404 m n. m.) Území je převážně zemědělsky využíváné, s většinovým podílem

TTP, zajímavostí jsou zbytky původních smíšených borových lesů s modřínem a dubem v okolí Žulové.

Chráněná území v jedinečné krajině Javornicka jsou tvořena malou částí evropsky významné lokality podle soustavy Natura 2000 Rychlebské hory-Račí údolí, Černá Voda-kostel, Stará Červená Voda, Malá část Rychlebských hor-Sokolského hřbetu. Dále jsou to přírodní rezervace Vidnavské mokřiny a přírodní památky Píšťala, Borový, Venušiny misky a Skalka pod Kaní horou.

Sídelní struktura je tvořena převážně lánovou vsí, výjimkou je parcelační ves na severu v katastrálním území Kamenička u Bílé Vody. Největšími centry na Javornicku jsou města Javorník a Žulová.

Tabulka 12: Katastrální území jedinečné krajiny Javornicka s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Bílá u Javorníka	1
Kamenička u Bílé Vody	1
Bílý Potok	2
Javorník-město	1
Vlčice u Javorníka	1
Nová Červená Voda	1

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Javornicka

a) Identifikace hodnot krajiny

Přítomnost chráněných území. Krajinné dominanty Boží hora (525 m n. m.), Borový vrch (487 m n. m.) a Smolný vrch (404 m n. m.). Pozůstatky přirozených mokřin. Zachovalá struktura předindustriální agrární krajiny.

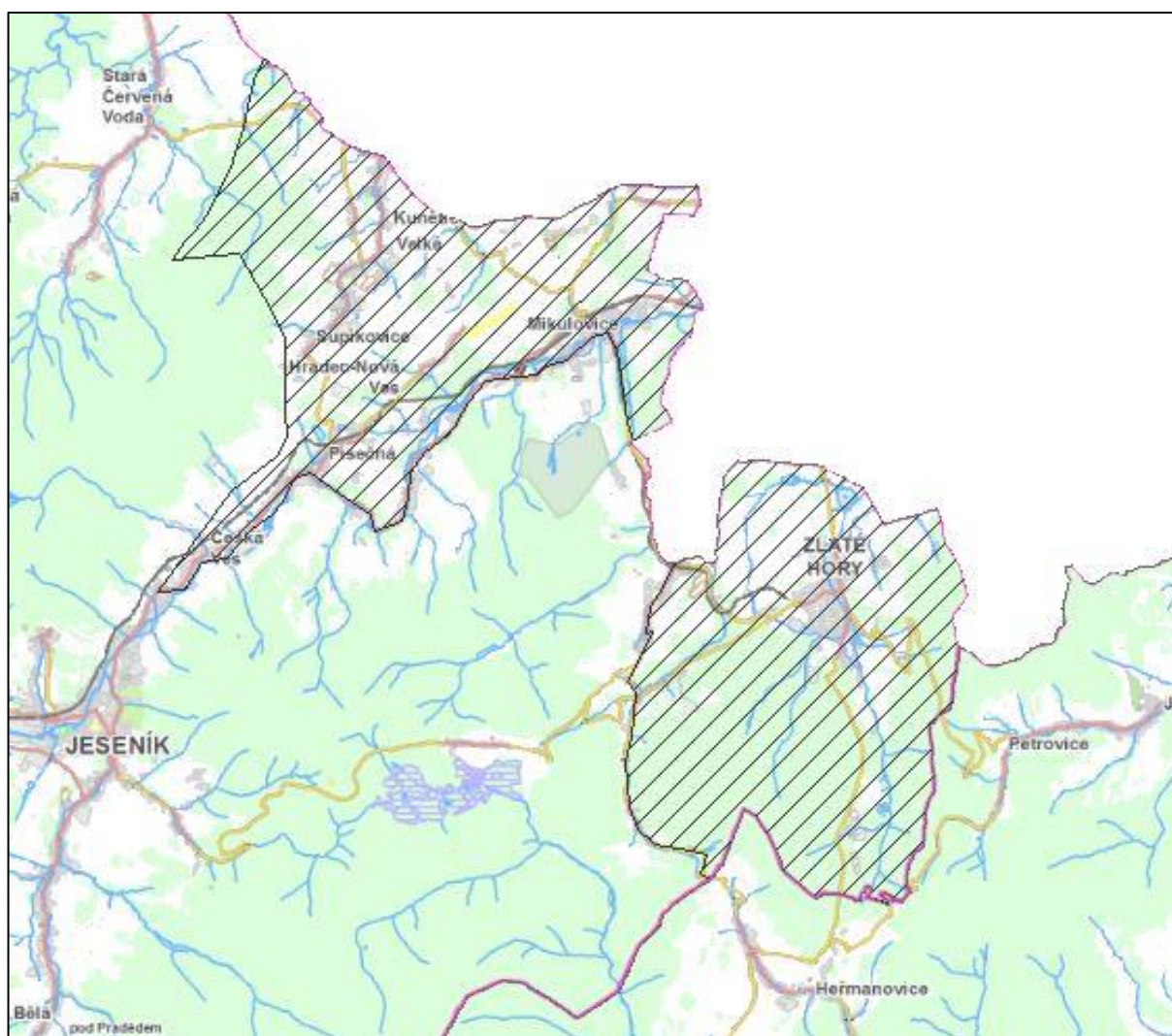
b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Snížená retenční schopnost krajiny způsobená likvidací lesních komplexů a přirozených mokřadů. Degradace orné půdy a její nízká diverzita.

c) Navržení limitů pro využití území

Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a přirozené mokřady. Zachovávat půdorysné členění sídel. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby. Nepovolovat činnosti vedoucí ke zmenšování ploch vymezených zachovalých agrárních struktur a naopak podporovat jejich údržbu a stávající využití. Podporovat tvorbu mozaikovitosti zemědělských ploch a zvyšování její diverzity. Katastrální území Vlčice u Javorníka a Bílý Potok jsou se svojí velkou koncentrací celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny významné v republikovém měřítku.

7.3. Zlatohorsko

Obrázek 9: Jedinečná krajina Javornicka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- a) Velikost – 8 130 hektarů
- b) Krajinový pokryv – lesně-zemědělská krajina
- c) Administrativní příslušnost

Tabulka 13: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajíně Zlatohorska

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

III. Zlatohorsko		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Jeseník	Stará Červená Voda	Stará Červená Voda
		Nová Červená Voda
	Velké Kuněticko	Velké Kuněticko

	Supíkovice	Supíkovice
	Písečná	Písečná u Jeseníka
		Studený Zeif
	Hradec-Nová Ves	Nová Ves u Jeseníka
		Hradec u Jeseníka
	Mikulovice	Mikulovice-Široký Brod
		Mikulovice u Jeseníka
		Kolnovice
	Česká Ves	Česká Ves
	Zlaté Hory	Zlaté Hory v Jeseníkách
		Ondřejovice v Jeseníkách
		Dolní Údolí
		Horní Údolí

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Jedinečná krajina Zlatohorska je svými hranicemi silně ovlivněná metodickým postupem. Vymezením jedinečné krajiny Jesenicko na ploše CHKO Jeseník bez možnosti úpravy průběhu hranice bylo území Zlatohorska rozděleno na dva územní celky, bez vzájemného spojení. Území, spojující oba celky, které vlastnostmi reliéfu, geomorfologickým členěním i krajinným pokryvem náleželo právě do Zlatohorska, zůstalo v jedinečné krajině Jesenicka.

Severněji položená část Zlatohorska je z velké části ohraničena státní hranicí s Polskou republikou. Jihovýchodní část, sousedící s Jesenickem, je určena hranicí CHKO Jeseníky, ponechána beze změn. Severozápadní část hranice, sousedící s Javornickem, je vymezena pomocí geomorfologického členění Zlatohorské vrchoviny a Žulovské pahorkatiny, drobné korekce jsou na základě charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu. Jihozápadní hranice s jedinečnou krajinou Rychlebsko je vymezena na základě charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu. Část jedinečné krajiny Zlatohorska je spíše zemědělsky využívána, zatímco protější část území Rychlebska je spíše zalesněná. Průmětem krajinného pokryvu s charakteristickým reliéfem byla tedy vymezena hranice oddělující tuto krajinu na základě specifických vlastností.

Druhá část území Zlatohorska je také ze severu ohraničena státní hranicí s Polskou republikou. Zbylá část hraničí s Moravskoslezským krajem a jedinečnou krajinou Jeseníky, nezbyl zde tedy prostor pro další úpravu hranice.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Poměrně malá jedinečná krajina Zlatohorsko je ve své severní části zemědělsky využívána, v jižní části převažují lesní porosty. Ze zemědělsky využívaných ploch převládá orná půda, dále pak mozaika luk, pastvin a trvalých kultur. Silně poznamenaná je krajina v důsledku v minulosti rozšířené těžby. Vyskytují se zde haldy a skládky, odkalovací nádrže, umělá jezírka, štoly a další technické zázemí pro těžbu nerostných surovin. Lesní pokryv tvoří převážně druhotné smrčiny. Geomorfologicky celé území spadá do celku Zlatohorské vrchoviny a je geologicky velmi členěný. Nejvyššími body jsou Lysý vrch (669 m n. m.) a Biskupská kupa (890 m n. m.)

Z maloplošných chráněných území se na Zlatohorsku nachází Písečná-mokřad, Na Špičáku, Černé jezero a Zlaté jezero. Z evropsky významných lokalit jsou to Zlaté Hory Černé a Zlaté jezero.

Nejčastějším půdorysným typem sídla je lánová ves. Velkou část území jedinečné krajiny Zlatohorsko představuje katastrální území Zlaté Hory, proto je i velká část jedinečné krajiny Zlatohorska podle půdorysného založení sídla vztaženého ke katastrálním územím, vedena jako město. V jižní části se nachází vyšší koncentrace zachovalých předindustriálních agrárních struktur.

Tabulka 14: Katastrální území jedinečné krajiny Zlatohorska s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Supíkovice	1
Písečná u Jeseníka	1
Ondřejovice v Jeseníkách	1
Zlaté Hory v Jeseníkách	2

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Zlatohorska

a) Identifikace hodnot krajiny

Větší množství menších vodních ploch, kde se vyskytuje mnoho ohrožených rostlin a živočichů, např. Zlaté a Černé jezero. Výskyt podmáčených luk a mokřadů. Poměrně citlivě vybudovaná síť turisticky zajímavých lokalit. Krasovy zajímavá lokalita NPP Jeskyně Na Špičáku.

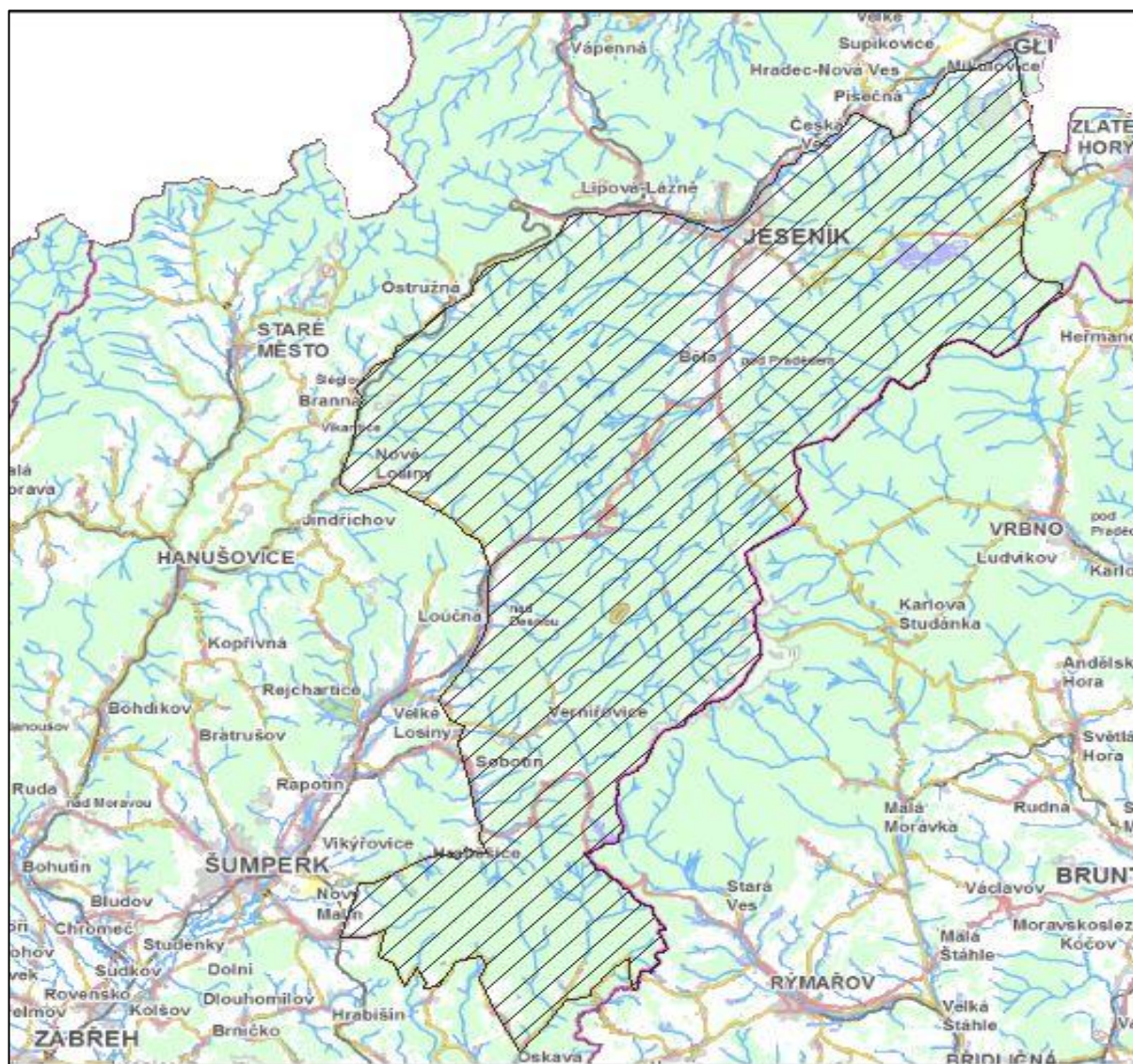
b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Pozůstatky těžby v krajině jako skládky, haldy, a odkaliště s potenciální možností ohrožení. Rizika plynoucí z rostoucího zájmu o turistiku na Zlatohorsku. Riziko snížení retenční schopnosti krajiny v důsledku velkých ploch smrkových monokultur.

c) Navržení limitů pro využití území

Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a přirozené mokřady. Zachovávat půdorysné členění sídel. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby. Nepovolovat činnosti vedoucí ke zmenšování ploch vymezených zachovalých agrárních struktur a naopak podporovat jejich údržbu a stávající využití. Podporovat tvorbu mozaikovitosti zemědělských ploch a zvyšování její diverzity. Snažit se o rozšiřování přirozeného krajinného pokryvu, přirozených rostlin a živočichů. Snažit se využít pozitivní aspekty a eliminovat možná rizika turistického ruchu na Zlatohorsku. Z celorepublikového pohledu jsou velmi významná katastrální území Česká Ves a Písečná u Jeseníka s velkou koncentrací celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny. Tato katastrální území by měla být chráněna vzhledem k jejich velkému významu.

7.4. Jesenícko

Obrázek 10: Jedinečná krajina Jesenícka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- a) Velikost – 46 501 hektarů
- b) Krajinný pokryv – lesní krajina
- c) Administrativní příslušnost

Tabulka 15: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajinně Jesenícka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

IV. Jesenícko		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Jeseník	Mikulovice	Mikulovice u Jeseníka
		Široký Brod

	Písečná	Písečná u Jeseníka
		Studený Zeif
	Česká Ves	Česká Ves
	Zlaté Hory	Rejvíz
		Ondřejovice v Jeseníkách
		Dolní Údolí
	Jeseník	Horní Údolí
		Jeseník
		Bukovice u Jeseníka
	Bělá pod Pradědem	Seč u Jeseníka
Adolfovice		
Ostružná	Domašov u Jeseníka	
	Ostružná	
Šumperk	Branná	Branná u Šumperka
		Jindřichov
	Loučná nad Desnou	Rejhotice
		Kouty nad Desnou
		Kociánoc
		Filipová
		Přemyslov
	Sobotín	Klepáčov
		Sobotín
		Rudoltice u Sobotína
	Vernířovice	Vernířovice u Sobotína
	Hrabešice	Hrabešice
		Krásné u Šumperka
	Nový Malín	Nový Malín
		Mladoňov u Oskavy
	Oskava	Třemešek
		Bedřichov u Oskavy
Oskava		

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Vymezení a odůvodnění hranic specifické krajiny Jesenicko je v souladu s vymezenými hranicemi CHKO Jeseník na území Olomouckého kraje. CHKO Jeseník byl vyhlášen MK ČSR ze dne 19. 6. 1969, č. j. 9886/69 – II/2 (podle § 8 odst. 2) zákona č. 40/1956 Sb., o státní ochraně přírody. Leží na území okresů Jeseník, Šumperk a Bruntál. Téměř polovina leží na území Olomouckého kraje. Vymezené hranice byly tedy převzaty bez žádných úprav. Možné úpravy průběhu hranice CHKO Jeseníky a tedy i jedinečné krajiny Jesenicka může řešit plán péče. Současný plán péče CHKO Jeseníky je pro období 2014 až 2023.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Jako nejlesnatější chráněná krajinná oblast v České republice jsou Jeseníky známé převážně svými hustými lesy. Současný lesní pokryv je tvořen zejména druhotnými smrčiny. Potenciálně by se zde měly vyskytovat bučiny, v nižších polohách a na nivních substrátech květnaté bučiny. Horní hranici lesa tvoří horské klimaxové smrčiny, nad nimi v nejvyšších polohách bezlesé hole. Malá plocha, na které se nenachází les, je zemědělsky využívána, a způsob jejího obhospodařování výrazně ovlivňuje krajinný ráz. Geomorfologicky spadá Jesenícko do celku Hrubý Jeseník a částečně do Zlatohorské vrchoviny a Nížkého Jeseníku. Nejvyššími místy jsou Praděd (1491,3 m n. m.) a Šerák (1350,8 m n. m.).

Na Jesenícku se nachází velký počet maloplošných chráněných území, např. Rašeliniště skřítek, NPR Praděd, Šerák-Keprník, NPR Rejvíz, Rabštejn, Břidličná, Vysoký vodopád, Sněžná kotlina Borek u Domašova.

Tabulka 16: Katastrální území jedinečné krajiny Jesenícka s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Široký Brod	1
Česká Ves	2
Písečná u Jeseníka	1
Bukovice u Jeseníka	1
Dolní Lipová	3
Adolfovice	2
Domašov u Jeseníka	5
Maršíkov	1
Sobotín	1
Vernířovice u Sobotína	1
Nový Malín	1
Třemešek	1
Mladoňov u Oskavy	1
Bedřichov u Oskavy	1

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Jesenicka

a) Identifikace hodnot krajiny

Významné krajinné dominanty Šerák a Praděd. Charakteristická krajina se zbytky pralesovitých lesů, přirozených smrčín, bučin a bezlesých holý. Významné rašeliniště a mokřady. Velké množství maloplošných chráněných území a vyšší koncentrace zachovalých agrárních struktur.

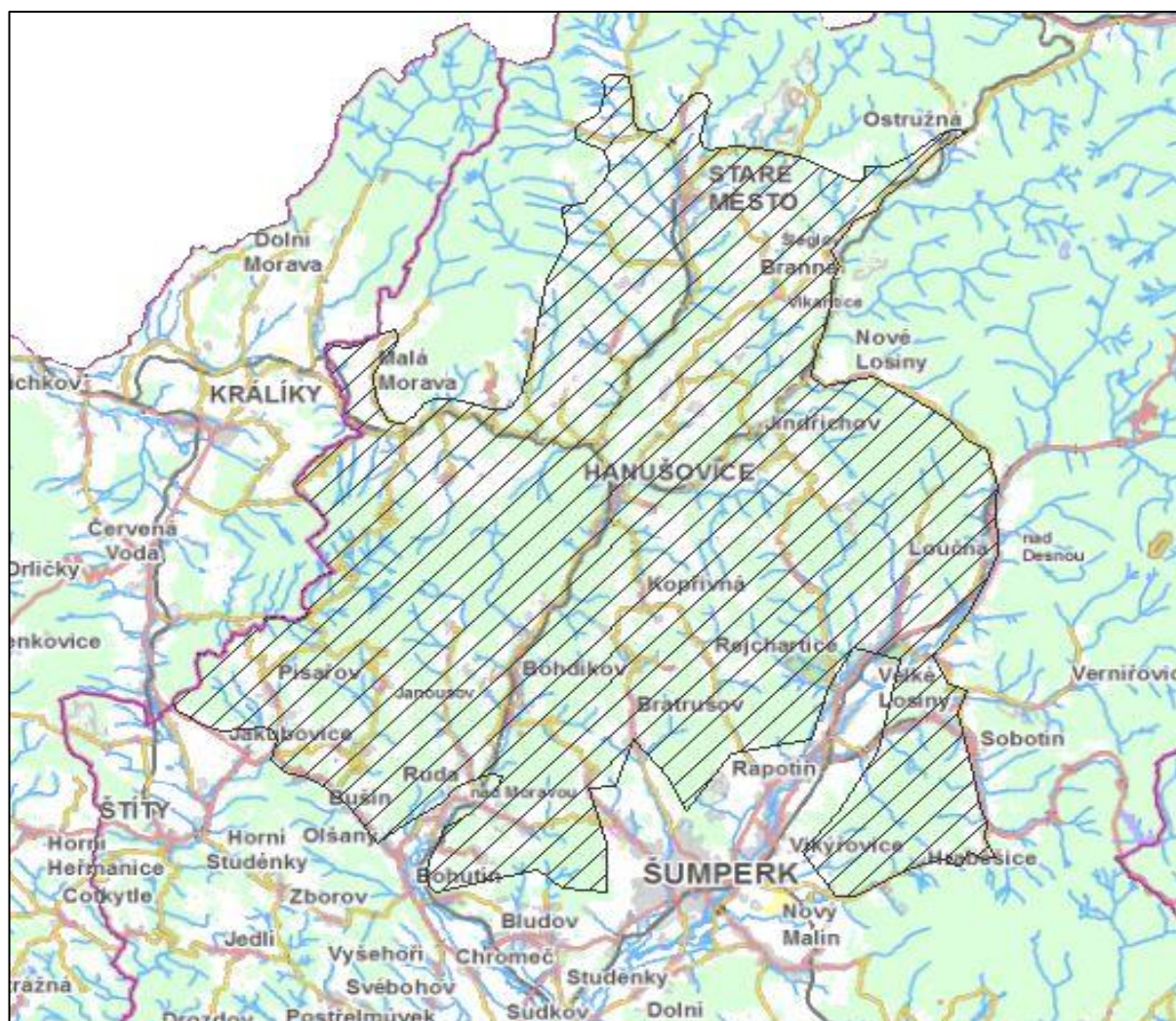
b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Náchylné prostředí smrkových monokultur. Nedostačující retenční vlastnosti krajiny. Snaha o rozšiřování zástavby. Rozšiřování turistického ruchu.

c) Navržení limitů pro využití území

Ponechat bez větších zásahů lesní porost. Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a omezovat rozlohu smrkových monokultur. Zachovávat půdorysné členění sídla. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby. Nepovolovat činnosti vedoucí ke zmenšování ploch vymezených zachovalých agrárních struktur a naopak podporovat jejich údržbu a stávající využití. Nepovolovat stavby, které by narušili charakteristický krajinný ráz. Snažit se o dodržování charakteristického způsobu obdělávání zemědělské půdy. Katastrální území v jedinečné krajině Jesenicka jako Dolní Lipová, Česká Ves, Třemešek a Domašov u Jeseníka se svojí vysokou koncentrací celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny řadí k celorepublikové významným lokalitám a je nutná jejich další zvýšená ochrana.

7.5. Hanušovicko

Obrázek 11: Jedinečná krajina Hanušovicka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- Velikost – 35 296 hektarů
- Krajinný pokryv – lesně zemědělská krajina
- Administrativní příslušnost

Tabulka 17: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajině Hanušovicka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

V. Hanušovice		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Jeseník	Ostružná	Ostružná
Šumperk	Staré Město	Chrastice
		Malé Vrbno
		Kunčice pod Kralickým Sněžníkem

	Nová Seninka
	Stříbrnice
	Hynčice pod Sušinou
	Staré Město pod Kralickým Sněžníkem
Šléglov	Šléglov
Branná	Branná u Šumperka
Vikantice	Vikantice
Jindřichov	Habartice u Jindřichova
	Pleče
	Pusté Žibřidovice
	Labe
	Sklená
	Pekařov
	Nové Losiny
Loučná nad Desnou	Rejhotice
	Filipová
	Kociánoc
	Přemyslov
Sobotín	Sobotín
	Rudoltice u Sobotína
Vikýřovice	Vikýřovice
Petrov nad Desnou	Petrov nad Desnou
Velké Losiny	Velké Losiny
	Maršíkov
	Žárová
	Prameny u Žárové
Rapotín	Rapotín
Rejchartice	Rejchartice u Šumperka
Kopřivná	Kopřivná
	Lužná u Hanušovic
Hanušovice	Hynčice nad Moravou
	Potůčník
	Hanušovice
	Žleb
	Vysoké Žibřidovice
Malá Morava	Vysoká u Malé Moravy
	Malá Morava
	Vojtíškov
	Vlaské
	Křivá Voda
	Podlesí-město
	Zlatý Potok
	Vysoký Potok
Bratrušov	Bratrušov
	Osikov

	Šumperk	Šumperk
		Horní Temenice
		Dolní Temenice
	Bohdíkov	Raškova Ves
		Raškův Dvůr
		Komňátka
		Dolní Bohdíkov
	Ruda nad Moravou	Štědrákova Lhota
		Hostice
		Ruda nad Moravou
		Bartoňov
		Hrabenov
		Radomilov
	Bludov	Bludov
	Bohutín	Bohutín nad Moravou
	Olšany	Olšany nad Moravou
	Bušín	Bušín
		Hartíkov
	Jakubovice	Jakubovice u Šumperka
Písařov	Písařov	
	Bukovice u Písařova	
Zábřeh	Štítý	Březná

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Jedinečná krajina Hanušovicko vznikla v severní části geomorfologického celku Hanušovická vrchovina. Jelikož jde o území prostorově větší, a v rámci delimitačních kritérií rozličné, je jedinečná krajina Hanušovicko vymezena v severní části tohoto celku. Severozápadní hranice je dána hranicí geomorfologického celku Hanušovická vrchovina s pouze drobnými úpravami. Jedinou větší změnou je přenechání nejsevernějšího území do jedinečné krajiny Rychlebsko. Důvodem je vyšší hodnota delimitačních kritérií tohoto území pro Rychlebsko. Severovýchodní hranice je vymezena na základě přiblížení geomorfologického členění na základě celku, charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu. Jižní hranice území jedinečné krajiny Hanušovicka je vymezena na průběhu hranice geomorfologických podcelků Branenská vrchovina a Šumperská kotlina. Tyto dva odlišné geomorfologické podcelky jsou určujícím faktorem při vymezení jižní hranice Hanušovicka. Rozdílné vlastnosti krajiny v obou podcelcích, odlišná reliéf i krajinný pokryv jsou odůvodněním pro rozdělení Hanušovické vrchoviny na dvě jedinečné krajiny. Přesné vymezení jižní hranice bylo provedeno v souladu

s metodickými postupy jako u ostatních jedinečných krajin. Východní hranice Hanušovicka je až na drobné změny shodná s hranicí geomorfologického celku Hanušovická vrchovina.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Hanušovicko, jehož území se nachází v severní části Hanušovické vrchoviny, přibližně v oblasti Branenské vrchoviny, je členitou krajinou, se směsí lesních porostů a zemědělské půdy. Nejčastěji jsou zastoupeny kulturní smrčiny se zbytky klimaxových a podmáčených horských smrčín. Na horských hřebetech nad hranicí lesa se objevují alpské hole a výsadby borovice kleč. Nejvyšším místem je Jeřáb (1 002,8 m n. m.) na západní hranici Hanušovicka, kde jeho vrchol protíná hranici. Hanušovicko má svojí polohou a charakterem specifické rysy pramenné oblasti. Nejvýznamnějšími toky jsou Branná a Krupá. Z chráněných maloplošných území se zde nachází např. Palachovy stráně, Pod Rudným vrchem, Na Hadci, Hadce a bučiny u Raškova a ptačí oblast podle soustavy Natura 2000 Králický Sněžník.

Největšími sídly na Hanušovicku jsou města Hanušovice a Staré Město na Moravě. Administrativně se jedná o zejména o SO ORP Šumperk a malou část SO ORP Zábřeh. Největší zastoupení sídel podle jejich půdorysného založení mají lánové vsi, doplněné několika parcelačními a novodobými sídly. Zajímavá je zvýšená koncentrace celků zachovalých struktur agrárních prvků předindustriální krajiny rovnoměrně rozmístěná po celém území jedinečné krajiny Hanušovicka.

Tabulka 18: Katastrální území jedinečné krajiny Hanušovicka s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Kunčice pod Kralickým Sněžníkem	1
Nová Seninka	1
Šléglov	1
Vikantice	1
Nové Žibřidovice	
Hanušovice	1
Potůčník	1
Pekařov	1
Bukovice u Velkých Losin	1
Velké Losiny	1
Podlesí-město	1
Vlaské	1
Raškova Ves	2

Rejchartice u Šumperka	1
Osíkov	1
Rapotín	1
Bratrušov	1
Bušín	1
Jakubovice u Šumperka	1
Březná	1
Bohutín nad Moravou	1
Bartoňov	2
Sobotín	1
Vikýřovice	1
Hraběšice	1

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Hanušovicka

a) Identifikace hodnot krajiny

Poměrně členitá krajina s vysokou mozaikovitostí ploch. Pramenná oblast většího množství vodních toků. Chráněná území. Zvýšená koncentrace zachovalých struktur agrárních tvarů předindustriální krajiny.

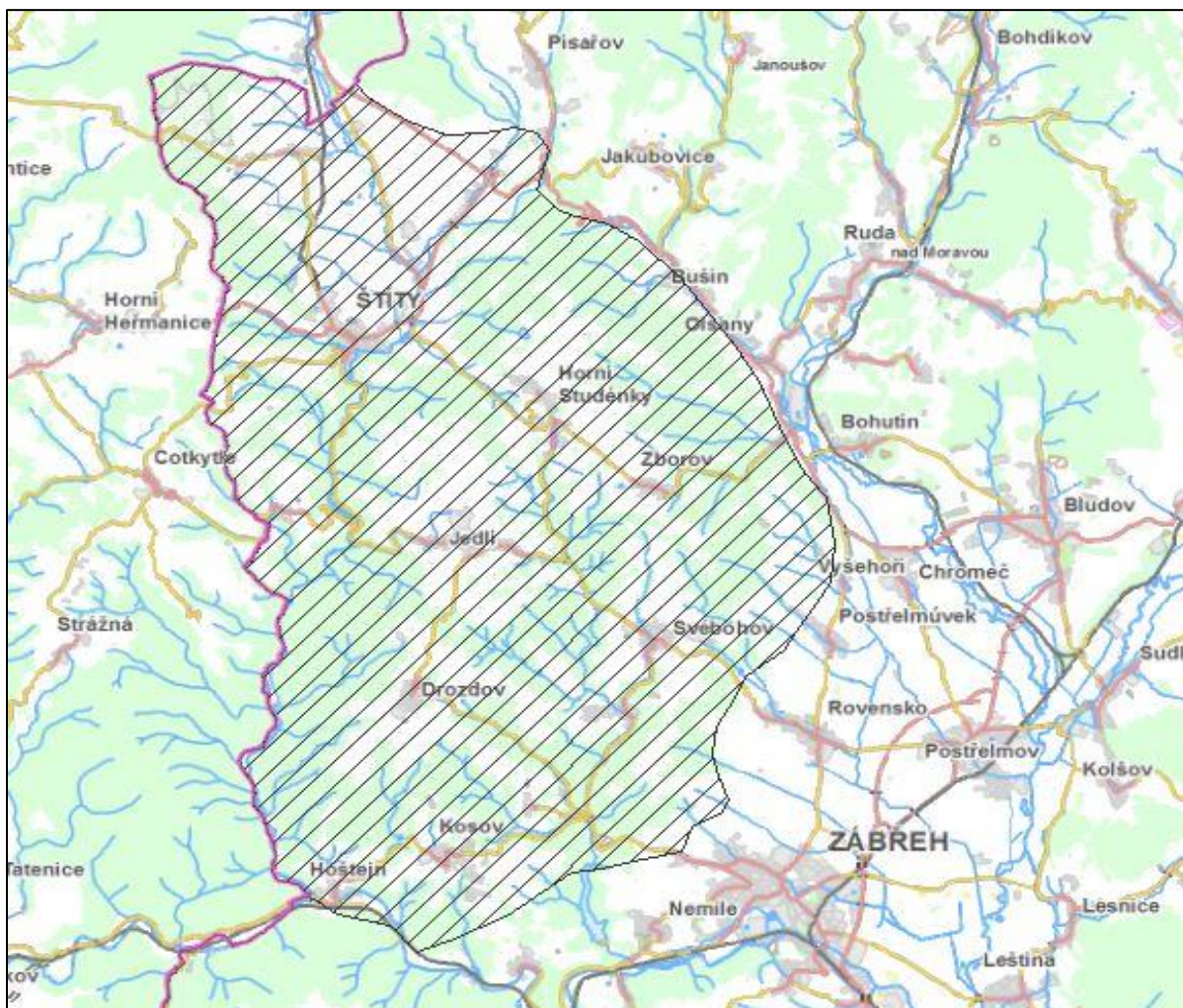
b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Rizika spojená s převládajícím porostem kulturních smrčín a nevhodným využíváním zemědělské půdy. Rozšiřování městské a vesnické zástavby. Snížená retenční schopnost krajiny v důsledku nevhodných lesně-hospodářských a zemědělských způsobů využití a s tím zvýšené riziko povodní.

c) Navržení limitů pro využití území

Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a omezovat rozlohu smrkových monokultur. Snažit se o alternativní a šetrné využívání zemědělské půdy oproti velkoplošné výrobě. Zachovávat půdorysné členění sídla. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby. Nepovolovat činnosti vedoucí ke zmenšování ploch vymezených zachovalých agrárních struktur a naopak podporovat jejich údržbu a stávající využití. Z celorepublikového pohledu jsou velmi významná katastrální území Bartoňov, Bratrušov, Bušín, Podlesí-město a Vikantice s velkou koncentrací celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny. Tato katastrální území by měla být chráněna vzhledem k jejich velkému významu.

7.6. Štítý

Obrázek 12: Jedinečná krajina Štítů

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- Velikost – 10 875 hektarů
- Krajinný pokryv – lesně zemědělská krajina
- Administrativní příslušnost

Tabulka 19: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajinně Štítů

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

VI. Štítý		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Šumperk	Písařov	Písařov
		Bukovice u Písařova
	Jakubovice	Jakubovice u Šumperka
	Bušín	Bušín

	Olšany	Olšany nad Moravou
		Klášterec
	Chromeč	Chromeč
Zábřeh	Štítý	Heroltice u Štítů
		Březná
		Štítý Hamerské
		Štítý
		Březenský Dvůr
		Crhov
		Štítý Město
	Horní Studénky	Horní Studénky
	Zborov	Zborov na Moravě
	Vyšehoří	Vyšehoří
	Postřelmůvek	Postřelmůvek
	Rovensko	Rovensko
	Zábřeh na Moravě	Zábřeh na Moravě
		Pivonín
		Václavov u Zábřeha
	Nemile	Nemile
	Kosov	Kosov
	Hněvkov	Hněvkov
	Hoštejn	Hoštejn
	Hynčina	Hynčina
Drozdov	Drozdov	
Jedlí	Jedlí	
Svébohov	Svébohov	

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Jedinečná krajina Štítů je jedna z menších jedinečných krajín vymezených touto prací. Východní hranici tvoří hranice Olomouckého kraje. Severní a západní část je tvořena zejména hranicí geomorfologických celků Orlické hory, Kladská kotlina a zejména Zábřežská vrchovina. Drobné korekce průběhu hranice byly provedeny na základě charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu. Jižní hranice jedinečné krajiny Štítů vychází ve velmi hrubých obrysech z geomorfologického podcelku Drozdovská vrchovina. Přesný průběh hranice je veden na základě charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu spolu s hranicemi katastrálních území podle půdorysného typu založení sídla. Jižní hranice tak rozděluje Zábřežskou vrchovinu na dvě menší části, jedinečnou krajinu Štítý, Mírovsko a Bouzovsko.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Jedinečná krajina Štítý je charakteristická velkou mozaikovitostí krajinného pokryvu. Časté střídání lesních ploch, zastavěné plochy a zemědělské půdy vytváří charakteristický a vyvážený krajinný obraz. Prakticky celé území Štítů je pokryto přírodním parkem Březná a ptačí oblastí podle soustavy Natura 2000 Králický Sněžník. Mírně členitá krajina, kde jsou lesní porosty tvořeny druhotnými smrčínami, se zbytky bučin s jedlí bělokorou a pozůstatky přirozených mokřin. Botanicky nejcennější je komplex mezofilních a hygrofilních luk a olšin v údolí Březné. Významnými vodními toky jsou Březná a Nemilka. Krajinou dominantu tvoří Pustina (626,2 m n. m.).

Největším centrem je město Štítý. Většina sídel je svým půdorysným typem založení charakterizována jako lánová, nachází se zde i několik sídel parcelačních a ulicových. Na území jedinečné krajiny Štítů se nachází celkem tři celky se zachovalou krajinnou strukturou agrárních struktur předindustriální krajiny.

Tabulka 20: Katastrální území jedinečné krajiny Štítů s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Březná	1
Horní Studénky	1
Václavov u Zábřeha	1
Pivonín	1
Nemile	1

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Štítý

a) Identifikace hodnot krajiny

Území s dobrou ochranou krajiny díky přírodnímu parku Březná a ptačí oblasti podle soustavy Natura 2000, pokrývající celé území jedinečné krajiny. Botanicky cenný komplex mezofilních a hygrofilních luk a olšin. Výskyt chráněných druhů, např. mlok skvrnitý a rak říční. Krajinná dominanta vrchol Pustina (626,2 m n. m.). Vodní toky Březná a Nemilka.

b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Nevhodné využívání zemědělských ploch a lesních porostů. Rostoucí riziko pro volně žijící živočichy. Degradace půdního fondu. Rozšiřování zástavby.

c) Navržení limitů pro využití území

Podporovat šetrnější využívání zemědělských ploch, převážně luk a pastvin. Snažit se o rozšiřování původních druhů dřevin na úkor druhotných smrčín. Snažit se o ochranu zbylých celků se zachovalou strukturou agrárních struktur předindustriální krajiny. Podporovat a zachovávat půdorysné členění sídla a regulovat výstavbu tak, aby nebyl narušen charakteristický krajinný obraz.

7.7. Šumpersko

Obrázek 13: Jedinečná krajina Šumperska

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- a) Velikost – 25 351 hektarů
- b) Krajinný pokryv – lesně zemědělská krajina
- c) Administrativní příslušnost

Tabulka 21: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajině Šumperska

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

VII. Šumpersko		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Šumperk	Velké Losiny	Velké Losiny
		Maršíkov
	Rapotín	Rapotín
	Vikýřovice	Vikýřovice
	Petrov nad Desnou	Petrov nad Desnou
	Nový Malín	Nový Malín
		Mladoňov u Oskavy
	Dolní Studénky	Dolní Studénky
	Bludov	Bludov
	Bohutín	Bohutín nad Moravou
	Šumperk	Šumperk
		Horní Temenice
		Dolní Temenice
	Bratrušov	Bratrušov
	Sudkov	Sudkov
	Dlouhomilov	Dlouhomilov
		Benkov
	Hrabišín	Hrabišín
	Libina	Horní Libina
		Dolní Libina
Oskava	Oskava	
	Mostkov	
	Václavov u Oskavy	
Zábřeh	Kolšov	Kolšov
	Lesnice	Lesnice
	Brníčko	Brníčko u Zábřeha
		Strupšín
	Rohle	Rohle
		Janoslavice
		Nedvězí u Zábřeha
Hrabová	Hrabová u Dubicka	
Kamenná	Kamenná	
Uničov	Nová Hradečná	Nová Hradečná
	Lipinka	Lipinka
	Troubelice	Troubelice

		Pískov
		Troubelice
		Dědinka
	Medlov	Medlov u Uničova
		Zadní Újezd
		Hlivice
	Uničov	Uničov
		Benkov u Střelic
	Šumvald	Břevenec
	Mohelnice	Stavenice
Úsov		Úsov-město
		Úsov-židovská obec
Police		Police
Bezděkov u Úsova		Bezděkov u Úsova
Klopina		Klopina
	Veleboř	

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Severní hranice jedinečné krajiny Šumperska je tvořena hranicí se sousední jedinečnou krajinou Hanušovicko. Tvořena je na základě geomorfologického členění na úrovni podcelku Šumperská kotlina, kde přesný průběh hranice je upraven podle charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu. Východní část hranice tvoří hranice CHKO Jeseník, respektive jedinečné krajiny Jesenicko, její průběh tedy nebyl nijak upravován. Jihovýchodní část hranice je tvořena hranicí geomorfologického celku Hornomoravský úval. Jelikož tato hranice odpovídá svým průběhem charakteristickému reliéfu i krajinnému pokryvu jedinečné krajiny Šumperska, je ponechána bez větších úprav. Jihozápadní část hranice je opět ponechána bez jakýchkoliv úprav, protože sousedí s CHKO Litovelské Pomoraví, které se jedinečnou krajinou v jiné, paralelně vypracovávané práci. Na západě hraničí jedinečná krajina Šumperska s jedinečnou krajinou Mohelnicka. Hranice mezi těmito jedinečnými krajinami je tvořena převážně na rozdílnosti charakteristického reliéfu i krajinného pokryvu obou krajin. Průběh západní hranice Šumperska je ve velmi hrubých obrysech vymezena na základě geomorfologického členění na úrovni celků Mohelnická brázda a Hanušovická vrchovina. Průběh geomorfologického členění je však výrazně pozměněn v souladu s metodickými pravidly na základě charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Kombinace lesních ploch a zemědělské půdy v mírně členitém terénu je charakteristické pro jedinečnou krajinu Šumperska. Lesní porosty zde zaujímají většinou smrčtinové monokultury. Většina zemědělsky využívané plochy je tvořena převážně ornou půdou. Na území Šumperska se nachází pouze okrajově evropsky významná lokalita Pod Trlinou a malá část přírodního parku Sovinecko. Územím protéká větší množství malých vodních toků, nejvýznamnějším je řeka Desná.

Na Šumpersku je poměrně hustá síť sídel. Podle půdorysného typu založení se jedná o lánové vsi v kombinaci s návesními a menším počtem ulicových. Centrem je město Šumperk. Vzhledem k členitému terénu a velké ploše zemědělsky využívaných ploch se na Šumpersku nachází velká, rovnoměrná, koncentrace zachovalých celků agrárních struktur předindustriální krajiny.

Tabulka 22: Katastrální území jedinečné krajiny Šumperska s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Bohutín nad Moravou	1
Bludov	3
Dolní Temenice	1
Rapotín	1
Petrov nad Desnou	1
Vikýřovice	1
Dlouhomilov	1
Hrabišín	1
Mladoňov u Oskavy	2
Třemešek	1
Mostkov	1
Dolní Libina	2
Obědné	2
Kamenná	1
Horní Libina	2
Janoslavice	1
Bezděkov u Úsova	1
Troubelice	1

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Šumperska

a) Identifikace hodnot krajiny

Rovnoměrně využívaná krajina kombinující zemědělské a lesní plochy a zastavěného území. Větší množství vodních toků včetně pramenných oblastí. Zvýšená koncentrace zachovalých celků agrárních struktur předindustriální krajiny. Část území součástí přírodního parku Sovinecko. Kulturní dominantou je pak zámek Úsov.

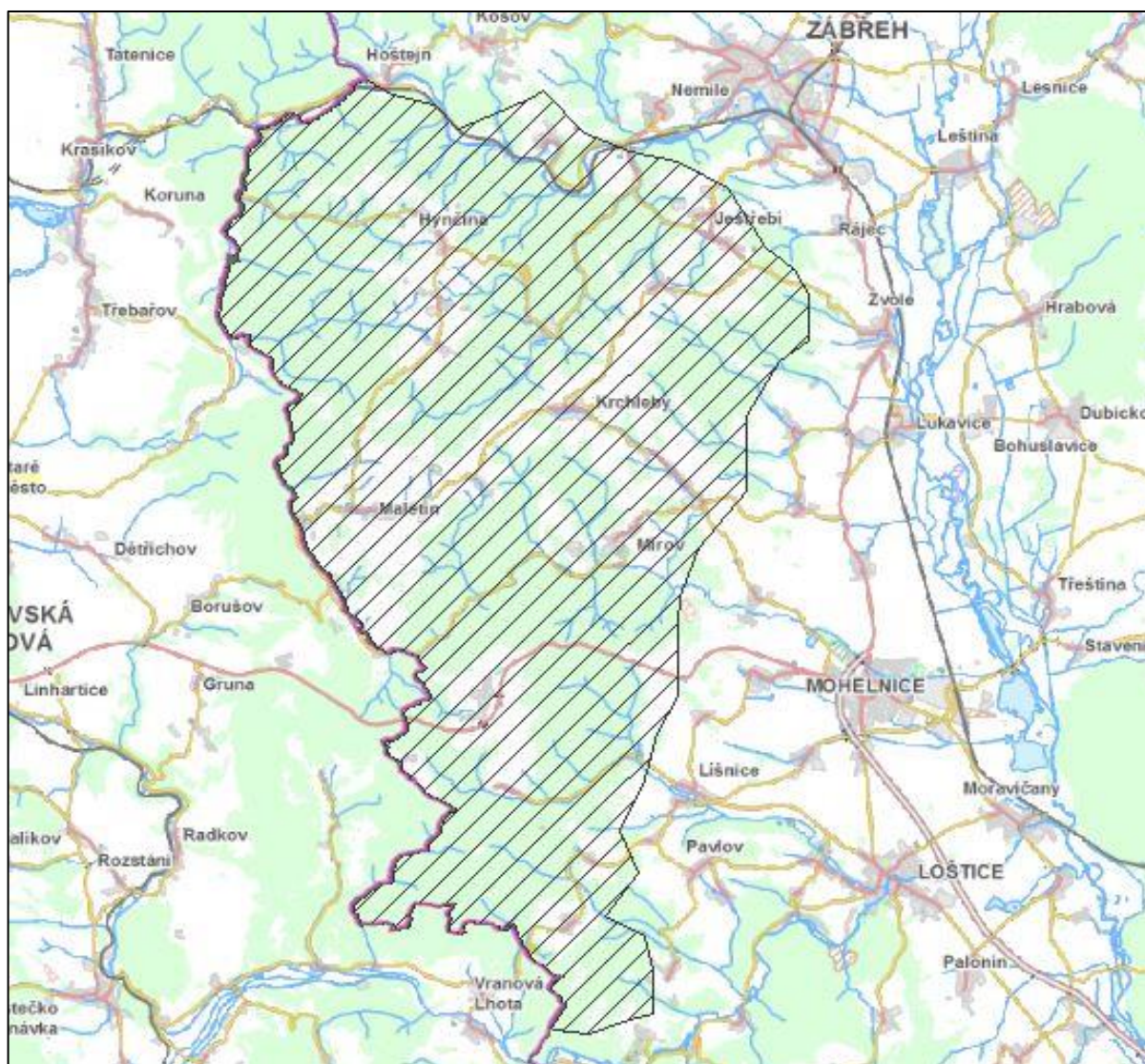
b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Rizika plynoucí z nevhodného využívání zemědělské půdy, zejména degradace a utužování orné půdy. Nevhodná skladba lesních porostů, tvořených převážně smrkovými monokulturami. Rozšiřování zastavěné plochy a zvýšená dopravní činnost. Negativní dopady dříve regulovaných vodních toků.

c) Navržení limitů pro využití území

Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a omezovat rozlohu smrkových monokultur. Snažit se o alternativní a šetrné využívání zemědělské půdy oproti velkoplošné výrobě. Zachovávat půdorysné členění sídla. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby, zejména rozšiřování zástavby města Šumperk na úkor zemědělské půdy. Nepovolovat činnosti vedoucí ke zmenšování ploch vymezených zachovalých agrárních struktur a naopak podporovat jejich údržbu a stávající využití. Z celorepublikového pohledu jsou velmi významná katastrální území Třemešek, Mladoňov u Oskavy, Mostkov a Rapotín s velkou koncentrací celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny. Těmto územím by měla být věnována zvýšená ochrana, vzhledem k jejich významu.

7.8. Mírovsko

Obrázek 14: Jedinečná krajina Mírovsko

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- a) Velikost – 11 951 hektarů
- b) Krajinný pokryv – zemědělsky lesní krajina
- c) Administrativní příslušnost

Tabulka 23: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajinně Mírovsko

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

VIII. Mírovsko		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Zábřeh	Hynčina	Hynčina
		Křížanov u Zábřeha

	Hoštejn	Hoštejn
	Hněvkov	Hněvkov
	Nemile	Lupěné
	Dolní Bušínov	Dolní Bušínov
	Jestřebí	Pobučí
		Jestřebíčko
		Jestřebí u Zábřeha
	Rájec	Rájec u Zábřeha
	Zvole	Zvole u Zábřeha
	Lukavice	Slavoňov u Lukavice
		Vlachov
Mohelnice	Maletín	Nový Maletín
		Starý Maletín
		Javoří u Maletína
	Krchleby	Krchleby na Moravě
	Mírov	Mírov
		Míroveček
		Mírovský Grunt
	Mohelnice	Květín
		Řepová
		Křemačov
		Podolí u Mohelnice
	Líšnice	Líšnice u Mohelnice
		Vyšehorky
	Studená Loučka	Studená Loučka
		Buková u Studené Loučky
		Bušín u Studené Loučky
	Pavlov	Svinov u Pavlova
		Vacetín
		Veselí u Mohelnice
		Radnice
Pavlov u Loštic		
Litovel	Bouzov	Bezděkov nad Třebůvkou

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Jedinečná krajina Mírovsko hraničí na severu s jedinečnou krajinou Štítý, na východě s Mohelnickem a na jihu s Bouzovskem. Západní hranice je tvořena hranicí olomouckého kraje. Severní část hranice Mírovsko je vymezena na základě geomorfologického členění na základě podcelků. Průběh hranice Mírovské vrchoviny byl poupraven podle charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu tak, že oddělil dvě rozdílné krajiny, Mírovsko a krajinu Štítů. Západní hranice odděluje Mírovsko od jedinečné krajiny Mohelnicka. Průběh hranice zde není ovlivněn

průběhem geomorfologického členění, ale je vymezen hlavně na základě charakteristického reliéfu a zejména krajinného pokryvu, kdy rozděluje převážně zalesněné Mírovsko od převážně zemědělského Mohelnicka. Jižní hranice částečně vychází z geomorfologického členění na základě podcelků, kde je její průběh výrazně pozměněn dle charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu. Celkem významně se zde uplatňuje i členění území podle půdorysného typu založení sídla vztaženého ke katastrálním územím. Mírovsko tvořené převážně typem lánové vsi je tak oddělené od Bouzovska, kde jsou zastoupeny typy návesních vsí, charakteristické spíše pro jižní část olomouckého kraje.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Pro jedinečnou krajinu Mírovska je charakteristický převládající lesní porost doplněn zemědělskou plochou. Lesní porosty zde zaujímají většinou smrčinové monokultury doplněné o bučiny a břehovou vegetaci v blízkosti vodních toků. Z chráněných území sem zasahuje na severu přírodní park Březná a evropsky významná lokalita Bohdalov. Území protíná několik vodních toků, například Mírovka a Moravská Sázava.

Pro Mírovsko je charakteristická malá hustota sídel. Centrem je obec Mírov. Podle půdorysného typu založení se jedná o lánové vsi v kombinaci s parcelačními a návesními. Výjimku tvoří katastrální území Doubravice na Moravě, které jsou podle metodiky přiřazení půdorysného typu sídla katastrálním územím vedeny jako město. Jedná se o velké katastrální území, do kterého patří několik obcí, včetně města Loštice. Jelikož je podle metodických pravidel o příslušnosti katastrálního území podle půdorysného založení sídla rozhoduje největší sídlo, je území Doubravice na Moravě bráno jako Město.

Tabulka 24: Katastrální území jedinečné krajiny Mírovska s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Veselí u Mohelnice	1
Svinov u Pavlova	1
Míroveček	1
Starý Maletín	1
Řepová	1
Hněvkov	1

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Mírovsko

a) Identifikace hodnot krajiny

Poměrně hustá síť lesních porostů spolu s větším množstvím menších vodních toků. Malá hustota sídel. Přítomnost přírodního parku Březná na severu území. Několik zachovalých celků agrárních struktur předindustriální krajiny.

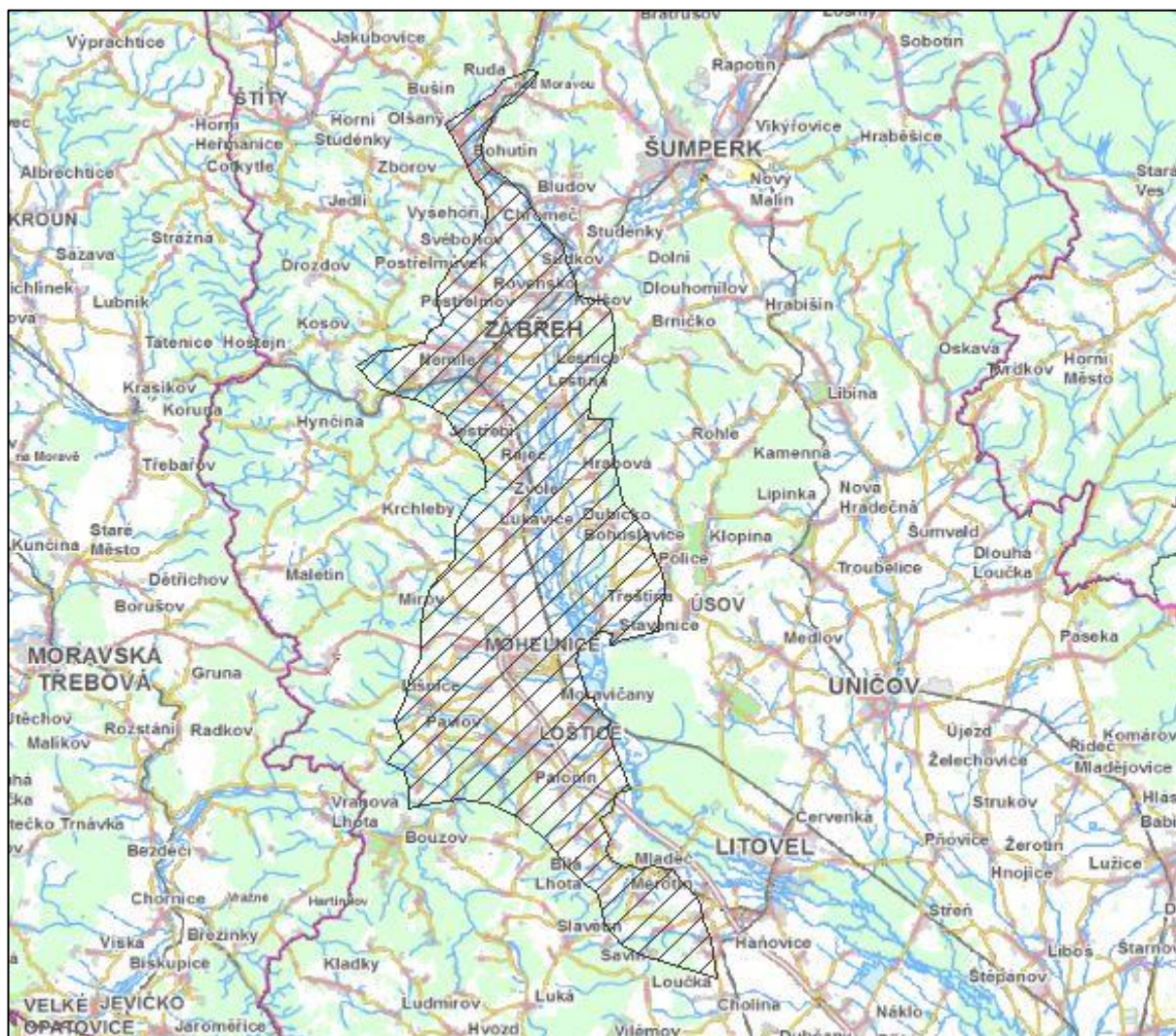
b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Výskyt převážně smrkových monokultur a s tím spojená rizika. Nevhodné využívání zemědělské půdy formou velkovýrobních ploch. Komunikace E442 35 protínající jedinečnou krajinu Mírovsko v blízkosti Studené Loučky.

c) Navržení limitů pro využití území

Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a omezovat rozlohu smrkových monokultur. Zachovávat půdorysné členění sídel. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby. Nepovolovat činnosti vedoucí ke zmenšování ploch vymezených zachovalých agrárních struktur a naopak podporovat jejich údržbu a stávající využití. Podporovat alternativy k zemědělské velkovýrobě a šetrnějšímu využívání zemědělské půdy.

7.9. Mohelnicko

Obrázek 15: Jedinečná krajina Mohelnicka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- Velikost – 19 827 hektarů
- Krajinný pokryv – zemědělská krajina
- Administrativní příslušnost

Tabulka 25: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajině Mohelnicka

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

IX. Mohelnicko		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Šumperk	Bohdíkov	Dolní Bohdíkov
	Ruda nad Moravou	Bartoňov
		Hrabenov
		Hostice

		Ruda nad Moravou
	Olšany	Olšany nad Moravou
		Kláštorec
	Bohutín	Bohutín nad Moravou
	Chroměč	Chroměč
	Bludov	Bludov
Zábřeh	Vyšehoří	Vyšehoří
	Postřelmůvek	Postřelmůvek
	Rovensko	Rovensko
	Postřelmov	Postřelmov
	Kolšov	Kolšov
	Lesnice	Lesnice
	Brníčko	Brníčko u Zábřeha
	Leština	Leština u Zábřeha
	Rájec	Rájec u Zábřeha
	Jestřebí	Jestřebí u Zábřeha
		Jestřebíčko
	Nemile	Nemile
		Filipov u Zábřeha
	Kosov	Kosov
	Hněvkov	Hněvkov
	Zvole	Zvole u Zábřeha
	Hrabová	Hrabová u Dubicka
	Dubicko	Dubicko
	Buhuslavice	Bohuslavice nad Moravou
	Lukavice	Lukavice na Moravě
		Slavoňov u Lukavice
		Vlachov
Mohelnice	Úsov	Úsov-město
	Třeština	Třeština
	Stavenice	Stavenice
	Mohelnice	Libivá
		Květín
		Křemačov
		Mohelnice
		Podolí u Mohelnice
		Újezd u Mohelnice
	Líšnice	Líšnice u Mohelnice
		Vyšehorky
	Loštice	Loštice
		Žádlovice
	Pavlov	Pavlov u Loštic
		Zavadilka
		Svinov u Pavlova
		Radnice

		Lechovice u Pavlova
	Moravičany	Moravičany
		Doubravice nad Moravou
	Palonín	Palonín
Litovel	Bouzov	Obectov
		Jeřmaň
		Bezděkov nad Třebůvkou
		Podolí u Bouzova
	Bílá Lhota	Řimice
		Červená Lhota u Řimic
		Hrabí
		Bílá Lhota
		Hradečná u Bílé Lhoty
	Mladeč	Mladeč
		Sobáčov
	Měrotín	Měrotín
	Litovel	Nová Ves u Litovle
		Savín
		Chudobín
		Myslechovice
	Cholina	Cholina
	Haňovice	Haňovice

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Jedinečná krajina Mohelnicko je poměrně úzkého podlouhlého tvaru orientovaného ze severu na jih. Způsobeno je to polohou v rámci geomorfologického celku Mohelnická brázda. V rámci geomorfologického celku Mohelnické brázdy je převzata i severní hranice jedinečné krajiny Mohelnicka. Západní a Východní hranice je v hrubých obrysech také vymezena na základě geomorfologického celku Mohelnické brázdy, ale je značně pozměněna podle metodických pravidel, kdy převládající krajinný pokryv a charakteristický reliéf rozšířili území Mohelnicka oproti celku Mohelnické brázdy východně i západně. Vznikla tím Převážně rovinná, mírně členitá zemědělská krajina. Jižní hranice je daná hranicí CHKO Litovel.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Převážně zemědělská krajina Mohelnicka je využívána jako orná půda. Malé plochy lesních porostů jsou většinou smrkové porosty a zbytky lužních lesů v blízkosti řeky Moravy a Třebůvky. Velká část území je často postižena povodněmi. Na Mohelnicku se nachází část

přírodního parku Březná, velká část evropsky významné lokality Litovelské Pomoraví. Z maloplošných chráněných území se na Mohelnicku nachází například Rodlen a pod Trlinou.

Významnými centry jsou města Mohelnice, Zábřeh a Loštice. Celkem je Mohelnicko hustě osídleno. Podle půdorysného založení sídla se jedná zejména o návesní vsi, doplněné několika novodobými sídly. Území protíná několik významných dopravních komunikací, například silnice první třídy číslo 35 a 44 a úsek dálnice 35. Na Mohelnicku se nachází několik zachovalých celků agrárních struktur předindustriální krajiny, lokalizovaných především do okrajových částí Mohelnicka.

Tabulka 26: Katastrální území jedinečné krajiny Mohelnicka s počtem vymezených celků

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Katastrální území	Počet celků
Bartoňov	1
Lesnice	1
Nemile	1
Hrabová u Dubicka	1
Slavoňov u Lukavice	1
Podolí u Mohelnice	1
Líšnice u Mohelnice	1
Radnice	2

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Mohelnicka

a) Identifikace hodnot krajiny

Zbytky lužních lesů a nivních oblastí. Řeka Morava a Třebůvka spolu s menšími vodními toky. Vodní nádrž Moravičanské jezero. Výskyt několika maloplošných chráněných území a evropsky významné lokality Litovelské Pomoraví.

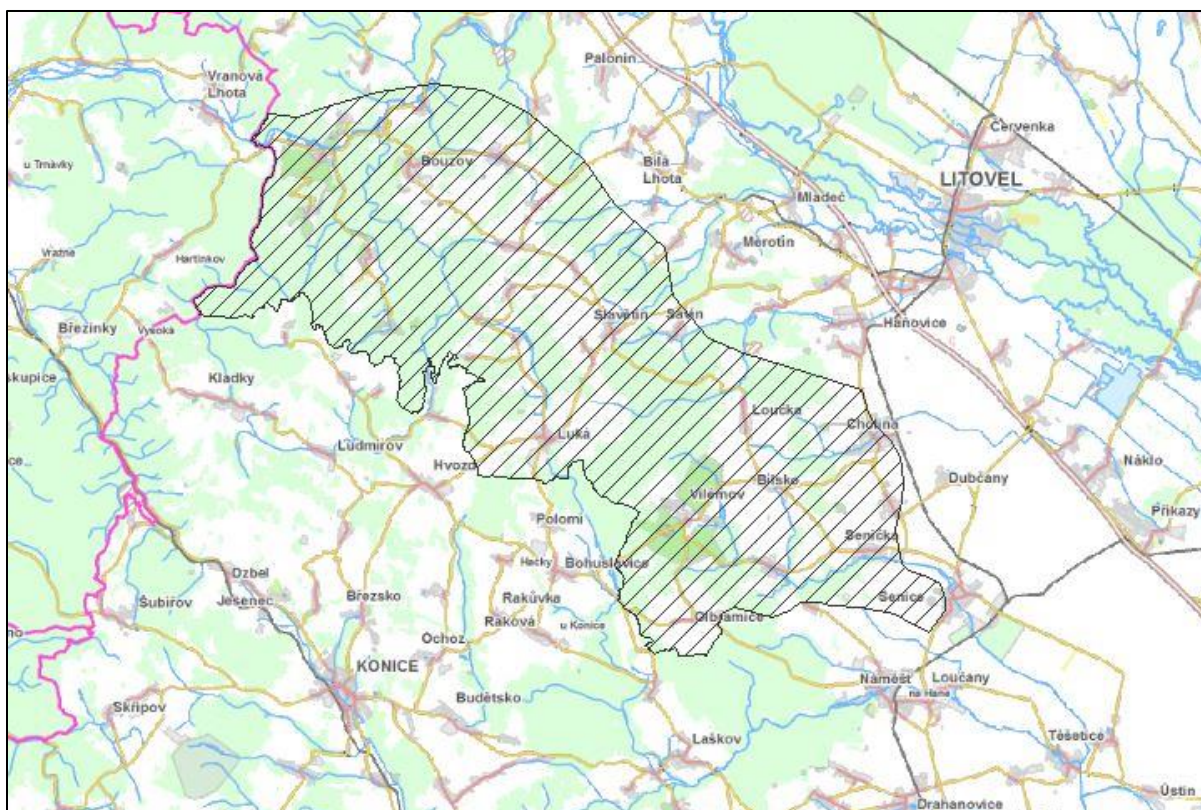
b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Významné dopravní komunikace. Velkoplošná zemědělská produkce. Nevhodné využívání zemědělské půdy a s tím spojená rizika. Rozšiřování zástavby. Regulace vodních toků a s tím plynoucí riziko povodní.

c) Navržení limitů pro využití území

Ponechat bez zásahů vodní toky či je vrátit do původních stavů. Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a snažit se o zachování lužních lesů spolu s přirozenými záplavovými oblastmi. Zachovávat půdorysné členění sídla. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby. Nepovolovat činnosti vedoucí ke zmenšování ploch vymezených zachovalých agrárních struktur a naopak podporovat jejich údržbu a stávající využití.

7.10. Bouzovsko

Obrázek 16: Jedinečná krajina Bouzovska

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

Charakteristika jedinečné krajiny

- Velikost – 10 487 hektarů
- Krajinný pokryv – zemědělsky lesní krajina
- Administrativní příslušnost

Tabulka 27: Příslušnost jednotlivých správních úrovní v jedinečné krajíně Bouzovska

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

X. Bouzovsko		
SO ORP	Obec	Katastrální území
Mohelnice	Pavlov	Veselí u Mohelnice
		Radnice
Litovel	Bouzov	Kozov
		Bezděkov nad Třebůvkou
		Jeřmaň
		Podolí u Bouzova
		Obectov
		Bouzov
	Svojanov u Bouzova	

		Olešnice u Bouzova
		Hvozdečko
		Blážov
		Kovářov u Bouzova
		Kadeřín
	Luká	Střemeníčko
		Javoříčko
		Březina
		Veselíčko
		Ješov
		Luká
	Slavětín	Slavětín u Litovle
	Bílá Lhota	Bílá Lhota
		Pateřín
	Litovel	Myslechovice
		Savín
	Loučka	Loučka u Bílska
	Cholina	Cholina
	Bílsko	Bílsko
	Vilémov	Vilémov u Litovle
	Olbramice	Olbramice u Vilémova
	Senice na Hané	Cakov

d) Vymezení hranic jedinečné krajiny

Jedinečná krajina Bouzovska a sousedí s jedinečnými krajinami Mírovsko a Mohelnicko. Západní hranici tvoří krajská hranice, východní hranici tvoří hranice geomorfologického celku Hornomoravský úval. Severovýchodní průběh hranice je vymezena na základě charakteristického reliéfu a krajinného pokryvu. Odděluje tak lesnaté a členité Bouzovsko od rovinatého a zemědělského Mohelnicka.

e) Přírodní a kulturní charakteristika území

Bouzovsko je možné rozčlenit na dvě mírně odlišné části. Severní, mírně členitá a převážně zalesněná část kontrastuje s jižní, poměrně rovinnou a převážně zemědělskou jižní částí. Lesní porost je tvořen převážně smrkovými monokulturami a zemědělská plocha je tvořena zejména ornou půdou. Bouzovskem protéká řeka Třebůvka spolu s několika dalšími menšími vodními toky. Na Bouzovsku se nachází evropsky významná lokalita Špraněk.

Území Bouzovska je tvořeno směsí návesních, ulicových a lánových sídel podle jejich půdorysného členění. Centrum tvoří obec Bouzov. Na území Bouzovska nebyl vymezen žádný celek zachovalých agrárních struktur předindustriální krajiny.

Cílové charakteristiky jedinečné krajiny Bouzovska

a) Identifikace hodnot krajiny

Poměrně velká území lesních porostů. Krajinná dominanta hrad Bouzov vytvářející charakteristický krajinný obraz. Vodní tok Třebůvka spolu s několika menšími vodními toky. Evropsky významná lokalita Špraněk.

b) Negativní a rušivé vlivy v krajině

Rizika plynoucí z velkého zastoupení smrkových monokultur. Nevhodné velkoplošné využívání zemědělské půdy. Možná rizika z turistického ruchu v souvislosti s hradem Bouzov.

c) Navržení limitů pro využití území

Ponechat bez zásahů vodní toky. Podporovat rozšiřování původních druhů dřevin a omezovat rozlohu smrkových monokultur. Zachovávat půdorysné členění sídla. Citlivě regulovat rozšiřování zástavby. Nepovolovat činnosti vedoucí ke změně charakteristického krajinného obrazu v okolí hradu Bouzov.

8. Diskuze

V rámci naplnění cílů stanovených pro tuto práci došlo jednak k identifikaci a vymezení celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny v zájmovém území, tvořeném SO ORP Jeseník, Šumperk, Zábřeh, Mohelnice, Litovel a Uničov. Celkem bylo na základě porovnávání II. vojenského mapování a vrstvy leteckého snímkování vymezeno 118 polygonů včetně jejich vnitřní struktury, které odráží struktury agrární krajiny, včetně parcelačního členění, tvořeného kombinací mezí, stromořadí, snosů a zbytků plužinového členění.

U vymezených celků je v jejich prostorovém uspořádání jasně patrný severo-jihní gradient, kdy nejvíce celků se nachází ve SO ORP Jeseník a Šumperk. Obdobná situace nastává i v kvalitativním a kvantitativním hodnocení, kdy celky s vyšším hodnocením byly lokalizovány do severnějších částí. Důvodem je geografická poloha jednotlivých částí zájmového území.

Jižní část, tvořená SO ORP Litovel, Uničov, Mohelnice a částečně Zábřeh se nachází v oblasti s relativně mírně sklonitým reliéfem, tvořeným geomorfologicky převážně celky Hornomoravský úval a Mohelnická brázda. Historický vývoj tohoto území měl jiný směr, než území v severní části zájmového území. Díky tomuto vývoji se zde nachází pouze minimální počet celků se zachovalou strukturou, mnohdy se jedná pouze o torzální stavy, s nízkým kvalitativním i kvantitativním hodnocením.

Severní část zájmového území, tvořená SO ORP Jeseník, Šumperk a částečně Zábřeh, je na výskyt celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny významná. Zde vymezené celky mají vysoké kvalitativní i kvantitativní hodnocení. Nejvýznamnějšími SO ORP je Jeseník a Šumperk. Tak vysoká koncentrace zachovalých celků staré agrární krajiny je způsobena členitějším reliéfem i geomorfologickou příslušností. Většina území se nachází v oblasti pahorkatin, vrchovin a hornatin. Na rozdíl od jižní části se zde intenzifikace zemědělství neprojevila v takovém rozsahu a umožnila tak existenci historického členění agrární krajiny.

Dílčím cílem bylo provést analýzy prostorového uspořádání krajiny. Provedené analýzy vizuální otevřenosti, mozaikovitosti, heterogenity, prostorové a terénní členitosti svými výsledky zobrazili krajinu zájmového území z různých hledisek. Zatímco mozaikovitost a heterogenita krajiny se vzájemně doplňuje a zobrazuje výsledky, které poukazují na místa, které by měly vykazovat zvýšené či snížené krajinné hodnoty. Analýza vizuální otevřenosti

zobrazila ty krajiny, které jsou vnímáním obyvatelstva chápány jako otevřené a průhledové a ty krajiny, které tvoří vizuální překážku. Analýza terénní členitosti byla vypracována jako doplňující, aby porovnála srovnání skutečné plochy a planimetrické plochy. Tím poukázala na plochy zejména v oblasti Hrubého a Nízkého Jeseníku, kde členitý terén může vést ke zkreslení výsledků vypočtených na planimetrické ploše.

Posledním dílčím cílem bylo vytvoření specifických, respektive jedinečných krajin a návržení jejich cílových charakteristik. Termín specifická krajina vychází z evropské úmluvy o krajině. Se stejným termínem a z pravidel pro jejich vymezení vychází také územní studie cílové charakteristiky krajiny Moravskoslezského kraje. Zde jsou specifické krajiny vymezeny na základě dílčích analýz, pravidel a podkladů v souladu s evropskou úmluvou o krajině. Možnosti pro vypracování této práce byly však omezenější, ať z finančního a časového hlediska, tak z dostupných pracovních prostředků. Pro definování specifických krajin ve smyslu EÚoK je zapotřebí několika odborníků z různých oborů, například architektury, geografie, historie nebo sociologie. Proto došlo v práci k vymezení jedinečných krajin, pro jejichž vymezení byl vytvořen vlastní metodický rámec. V rámci vytvořeného metodického rámce byly jedinečné krajiny vytvořeny na základě charakteristického reliéfu, geomorfologického členění, krajinného pokryvu, přírodních a kulturních charakteristik a prostorového uspořádání krajiny. Charakteristický reliéf byl vytvořen na základě absolutní výškové členitosti. Intervaly byly vytvořeny s hraničními hodnotami 300, 450, 600 a 1 500 metrů nad mořem. Datovým vstupem byl digitální model území převzatý z <http://www.gisat.cz/content/en/products/data-download>. Relativní výšková členitost nebyla vytvořena z důvodu chybějícího datového zdroje s vhodným rozlišením. Pro potřeby vymezení jedinečných krajin bylo dostačující absolutní výškové členění, které má o charakteru daného území dostatečnou vypovídací schopnost.

Vymezeny tak byly jedinečné krajiny Rychlebsko, Javornicko, Zlatohorsko, Jesenicko, Šumpersko, Hanušovicko, Štíty, Mohelnicko, Bouzovsko a Mírovsko. Tyto krajiny pokrývají celé souvisle celé zájmové území, krom malé jižní části, která geomorfologicky spadá do Nízkého Jeseníku a Hornomoravského úvalu, a to z metodických důvodů, kdy bylo toto území začleněno do jiné práce, která je zpracována pro jižní část Olomouckého kraje.

Vymezené hranice však nebyly vymezeny s přesným průběhem v terénu. Pro potřeby této práce byly vymezeny podle metodického rámce. V případě dalšího využití jedinečných krajin by byly hranice přesně určeny v terénu, pomocí liniových prvků, například komunikace,

hranice lesa atd. Vzhledem k tomu, že krajina rovněž nemá nikdy jasný a ostrý přechod, ale pozvolně přechází z jedné krajiny v krajinu druhou. Proto je u každé z vymezených krajin počítáno s přechodovým pásmem o šířce 500 metrů na každou stranu hranice jedinečné krajiny.

Pro tyto jedinečné krajiny byly dále vypracovány cílové charakteristiky. Ty odrážejí vlastnosti a specifika vlastního území. Založeny byly na určení krajinného pokryvu, velikosti, administrativní příslušnosti, určení přírodních a kulturních charakteristik, identifikaci hodnot krajiny, stanovit rizikové faktory a navrhnout limity využití území. Pro každou z jedinečných krajin tak byla vytvořena charakteristika, pomocí které by mělo dojít k ochraně a rozvíjení těchto vlastností a charakteristik.

Závěr

V zájmovém území došlo k vymezení celků se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny. Takto vymezené celky byly zhodnoceny na základě kvalitativních a kvantitativních kritérií. Výsledkem je vrstva ve formátu shp, díky které je možné tyto celky chránit, protože jsou vymezené v krajině.

Provedené analýzy prostorového uspořádání krajiny byly analyzovány pro jednotlivé SO ORP v zájmovém území. Svým pojetím měli spíše doplňující charakter, proto nezasáhly do vlastního vymezení jedinečných krajin, ale přiblížily zájmové území pohledem různých hodnotících atributů.

Na základě vytvořeného metodického rámce byly vymezeny jedinečné krajiny zájmového území. Jedná se o jedinečnou krajinu Rychlebsko, Javornicko, Zlatohorsko, Jesenicko, Šumpersko, Hanušovicko, Štítý, Mohelnicko, Bouzovsko a Mírovsko. Pro takto vymezené jedinečné krajiny byly stanoveny cílové charakteristiky, které by měly přispět k ochraně jedinečných a specifických hodnot v krajině a dále je rozvíjet.

Výstupy této práce, jak datové podklady vymezených celků zachovalé agrární struktury, tak i jedinečné krajiny se svými cílovými charakteristikami by měly posloužit jednotlivým SO ORP v zájmovém území k jejich územně plánovací činnosti.

Summary

The main issue of this work is to identify and define the old landscape structures of the pre-industrial agrarian landscape. Thanks to their define, is possible to protect them in a future. These landscapes structures are very significant, because are examples of the historical use of agricultural land. Unfortunately, currently there is no legislative instrument that would effectively protect them. These landscape units are defined by gradually blending layers of aerial photographs, together with the ortofoto II. Military mapping. There was identified 118 units overall, with different qualitative and quantitative evaluation.

Another main issue of this study was to define specific landscapes and propose for them target characteristics in sense of the meaning of the European Landscape Convention. Using methodological framework have been identified ten specific landscapes in the area of interest overall. Additional impact on the definition of specific landscapes had spatial landscape analysis.

All results of this work has been intended to obtain relevant documents, that serve each MEP in the Olomouc region, which will use it to update the planning analytical materials and will thus try to protect the units with preserved agrarian structure of the pre-industrial landscape and will fulfil the main meaning of the European Convention on landscape and develop the values of specific landscapes

Seznam použité literatury a zdrojů

BIČÍK, I. (2010): Vývoj využití ploch v Česku. Vyd. 1. Praha: Česká geografická společnost, 250 s. Geographica, sv. 3. ISBN 9788090452138.

DEMEK J., MACKOVČIN P. EDS. A KOLEKTIV (2006): Zeměpisný lexikon ČR. Hory a nížiny. AOPK ČR, Brno, 2. vydání, 580 s. ISBN 80-86064-99-9.

Fakulta životního prostředí, Česká zemědělská univerzita. (2014): Metodická pomůcka pro pořizování a zpracování zásad územního rozvoje v kontextu Evropské úmluvy o krajině. Praha, 26 stran

HAUPTMAN I., KUKAL Z., POŠMOURNÝ K. A BIČÍK I. (2009): Půda v České republice. Praha: Pro Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo zemědělství vydal Consult, 255 s. ISBN 9788090348240.

HRNČIAROVÁ T., MACKOVČIN P., ZVARA I. (2009): Atlas krajiny České republiky. Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 2009. 339 s. ISBN 978-80-85116-73-1.

Klimatické oblasti Česka: klasifikace podle Quitta za období 1961-2000. (2011): 1. vyd. V Olomouci: Univerzita Palackého, 1 mapa. ISBN 978-80-86690-89-6.

KOLEJKA J. (2013): Nauka o krajině. Praha, nakladatelství Academia. 440 stran. ISBN 978-80-200-2201-1

KUČA, K. (2014): Oblasti dochovaných strukturálně výrazných plužin v České republice. Zprávy památkové péče. 2014, 74(1), 17 stran.

KUČA, K. (2011): Města a městečka v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Praha: Libri, 2011. ISBN 8072774107.

LIPSKÝ Z. (1994): Změna struktury české venkovské krajiny. Geografie – Sborník ČGS, 99: 4: 248-260

LÖW, J. A MÍCHAL I. (2003): Krajinný ráz. 1. vyd. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 552 s. ISBN 8086386279.

MACKOVČIN, P. A KOL. (2011): Změny využívání krajiny České republiky: soubor map v měřítku 1:200 000. 1. vyd. Průhonice: Výzkumný ústav Silva Taroucy pro krajinu a okrasné zahradnictví, 1 atlas (68 s.). ISBN 9788085116915

MENCL, V. (1980): Lidová architektura v Československu. Praha: Academia.

PEŠTA, J. (2000): Několik poznámek ke studiu půdorysné struktury venkovských sídel na území Čech. Průzkumy památek., č. II, s. 153–168. ISSN 1212-1487.

SÁDLO J. (2008): Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí. 3., upr. vyd. Praha: Malá skála, 255 s. ISBN 978-80-86776-06-4.

ŠAFÁŘ J. A KOL. (2003): Chráněná území ČR. Svazek VI. OLOMOUCKO. Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, Praha. ISBN 80-86064-46-08

ŠARAPATKA B. (2014): Pedologie a ochrana půdy. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 232 s. ISBN 978-80-244-3736-1.

Turner M. G., Gardner R. H., O'Neill R.O. (2001): Landscape Ecology in Theory and Practice. Springer-Verlag New York, 401 s. ISBN 0-387-95122-9

Vyhláška ze dne 1. listopadu 2013 č. 357/2013 Sb., o katastru nemovitostí (katastrální vyhláška)

Výsledky projektu TAČR (TD010203) - Aplikace Evropské úmluvy o krajině do zásad územního rozvoje

Zákon ČR č. 114/1992 Sb. ze dne 19. února 1992 o ochraně přírody a krajiny ve znění pozdějších předpisů.

Internetové zdroje:

Aplikace Evropské úmluvy o krajině do zásad územního rozvoje [online]. 2013 [cit. 2017-03-22]. Dostupné z: <http://tacr.mapovportal.cz/>

ArcČR 500. ARCDATA PRAHA [online]. 2017 [cit. 2017-02-03]. Dostupné z: <https://www.arcdata.cz/produkty/geograficka-data/arccr-500>

Archivní mapy [online]. 2016 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: www.archivnimapy.cz

Český statistický úřad. ČSÚ [online]. 2014 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>

Databáze dat *Data_UAP_2433* pro SO ORP Olomouckého kraje

DATABÁZE LAND COVER ČESKÉ REPUBLIKY. 1.sysnet [online]. 2002 [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: http://www.1.sysnet.cz/projects/env.web/za_mest.nsf/5eafc5e970f63e14c1256c5500784_c48/8a7fb0bcc6f1ab39c125651d005c4e90!OpenDocument

EAGRI. Ministerstvo zemědělství [online]. 2015 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/>

Evropská úmluva o krajině [online]. 2017 [cit. 201-02-12]. Dostupné z: http://www.mzp.cz/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva, [cit. 1. 3. 2014].

Komplexní znaky textury krajín [online]. 2009 [cit. 2017-01-18]. Dostupné z: http://www.lowaspol.cz/_soubory/katalog-tab_IIC.pdf

Ministerstvo životního prostředí [online]. 2015 [cit. 2017-03-21]. Dostupné z: <http://www.mzp.cz/>

Nahlížení do katastru nemovitostí. ČÚZK [online]. © 2004 – 2015 [cit. 2017-02-21]. Dostupné z: <http://nahlizeniidokn.cuzk.cz/>

Územní studie Cílové charakteristiky krajiny Moravskoslezského kraje [online]. 2013 [cit. 2017-03-15]. Dostupné z: http://www.msk.cz/assets/uzemni_planovani/upl_ii_cilove_charakteristiky_krajiny.pdf

Vrstva ve formátu shapefile obsahující data o krajinném pokryvu CLC_2012_Olomoucky_SJTSK.shp

Vrstva ve formátu shapefile obsahující sídla podle půdorysného typu založení (Kuča, 2014)

Výzkumný ústav meliorací a ochrany půdy, v. v. i. VÚMOP. [online]. 2015 [cit. 2017-03-29]. Dostupné z: <http://www.vumop.cz/>

Přílohy

SEZNAM PŘÍLOH

Vázané přílohy

Příloha 1: Analýza vizuální otevřenosti krajiny zájmového území v roce 2006

Příloha 2: Analýza mozaikovitosti krajiny zájmového území v roce 2006

Příloha 3: Analýza prostorové členitosti krajiny zájmového území v roce 2006

Příloha 4: Analýza heterogenity krajiny zájmového území v roce 2006

Příloha 5: Analýza terénní členitosti krajiny zájmového území v roce 2006

Příloha 6: Přírodní charakteristiky zájmového území

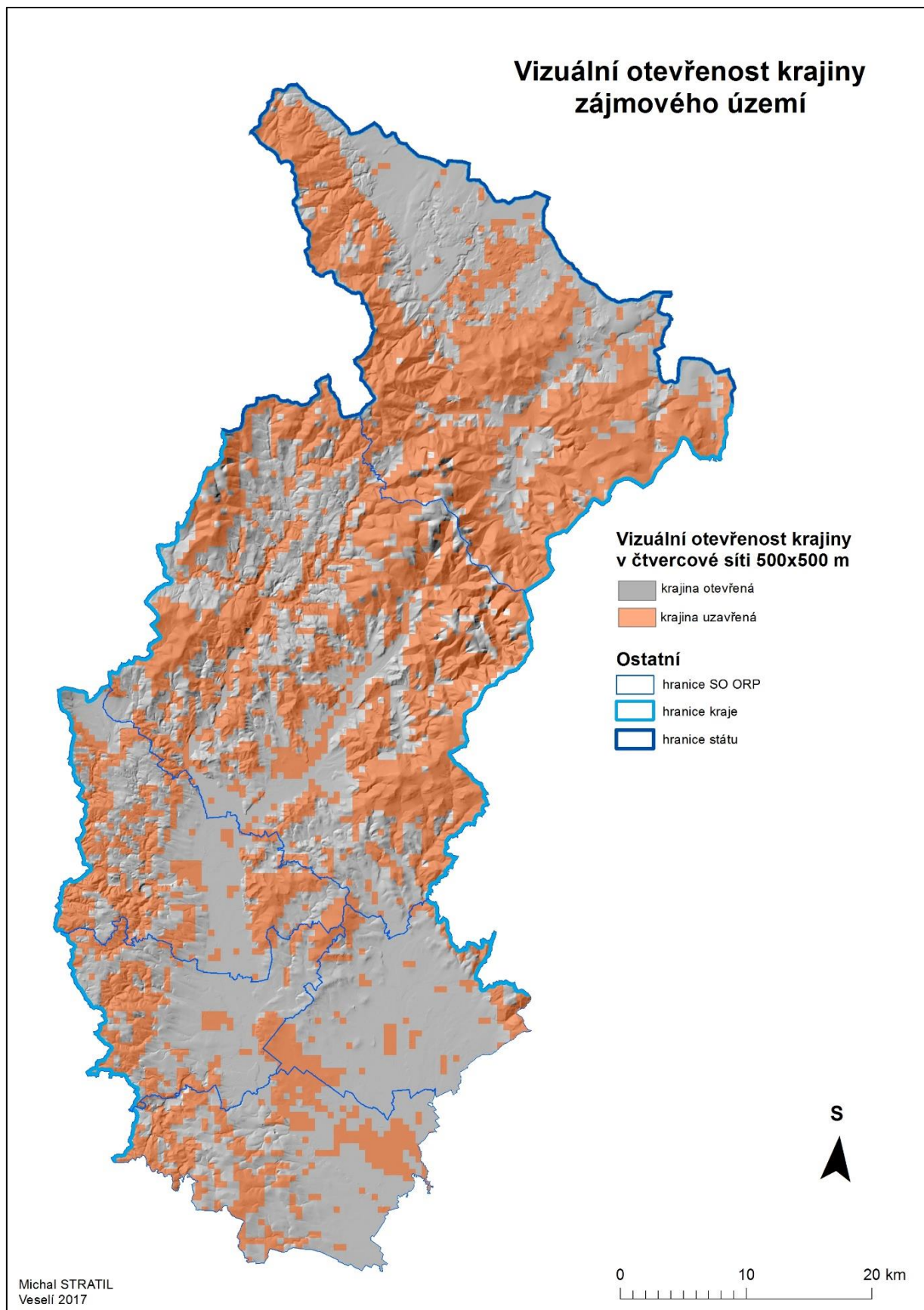
Příloha 7: Kulturní charakteristiky zájmového území

Příloha 8: Celky se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny

Příloha 9: Jedinečné krajiny v zájmovém území severní části Olomouckého kraje

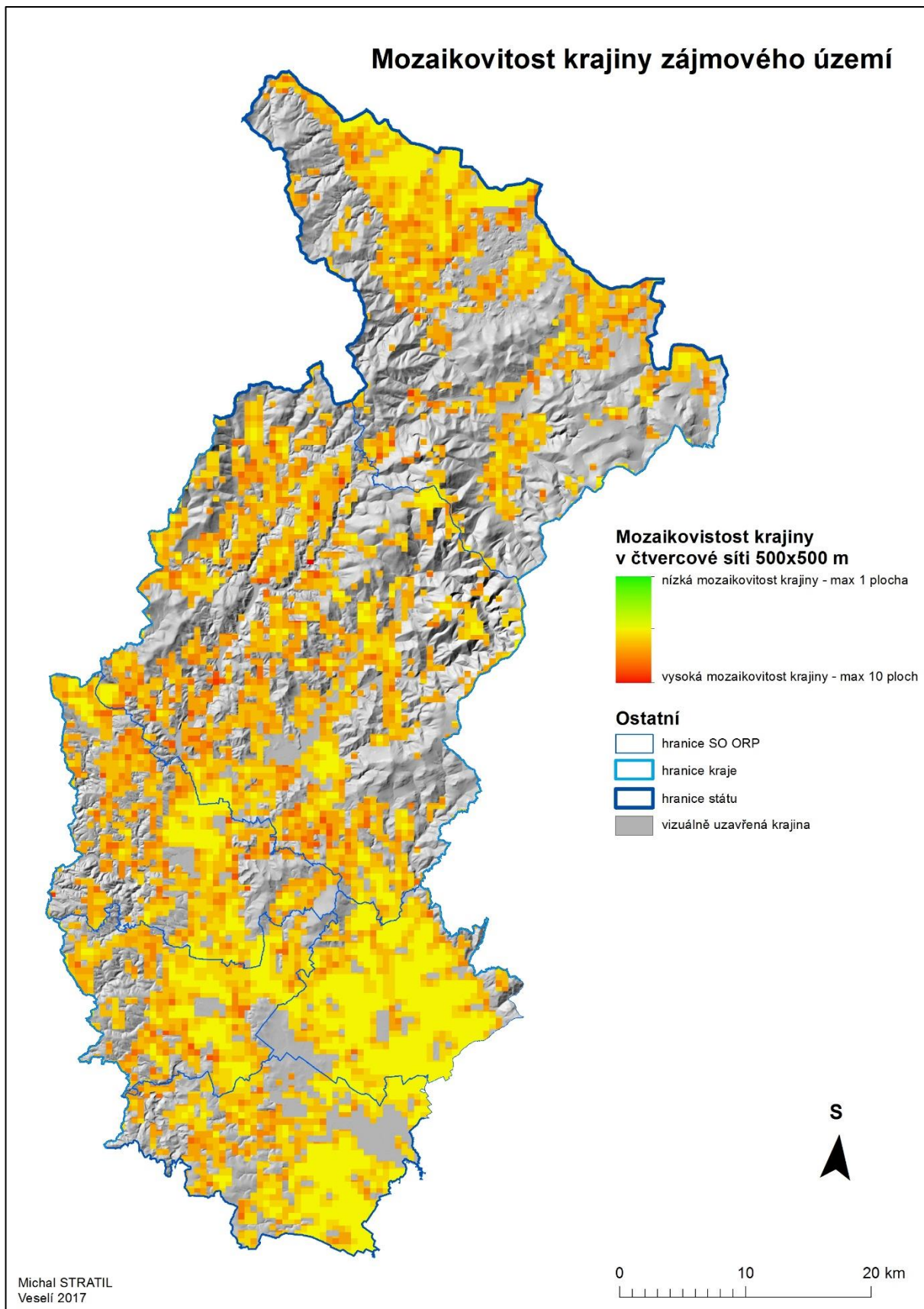
Příloha 1: Analýza vizuální otevřenosti krajiny zájmového území v roce 2006

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

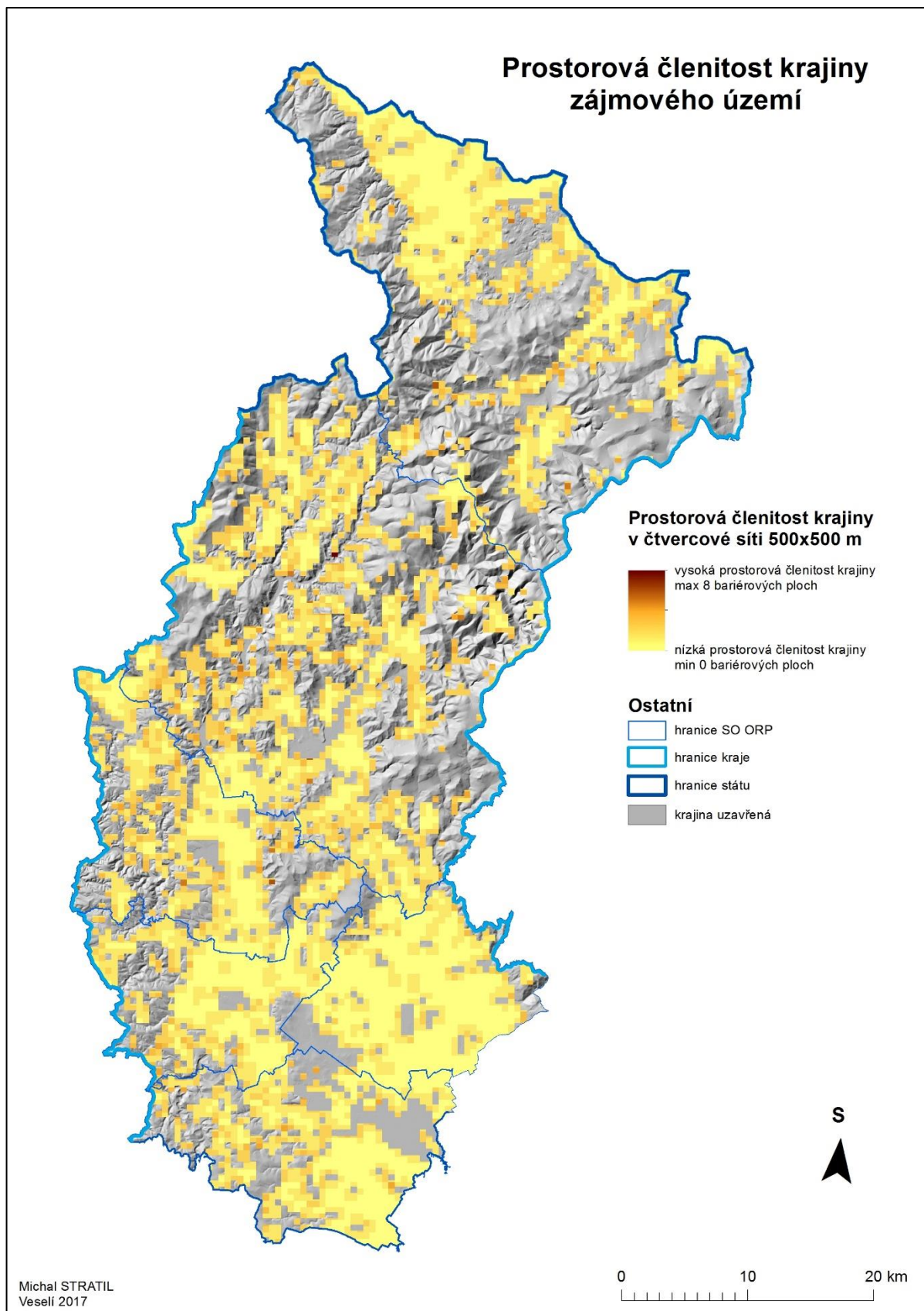
Příloha 2: Analýza mozaikovitosti krajiny zájmového území v roce 2006

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

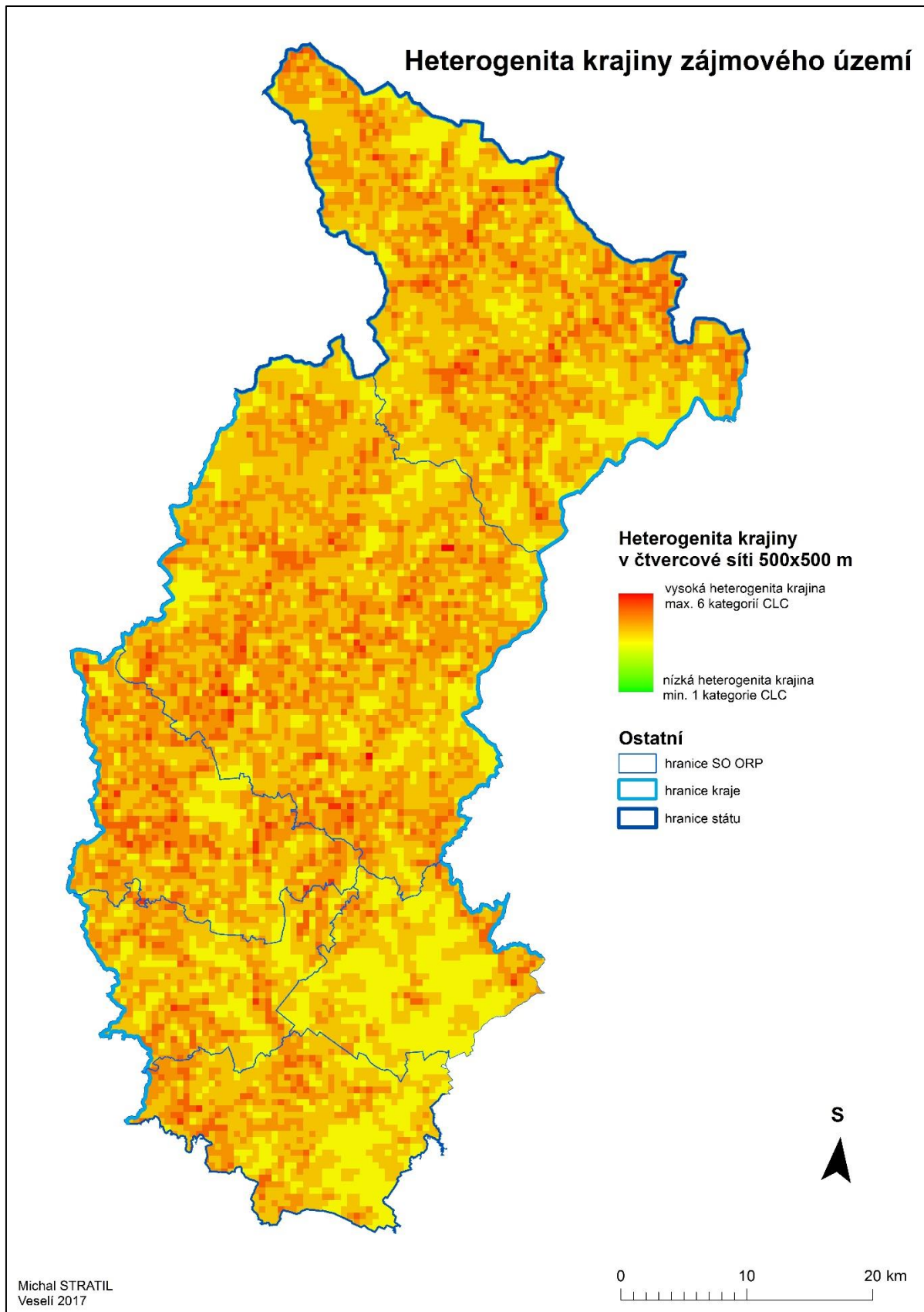
Příloha 3: Analýza prostorové členitosti krajiny zájmového území v roce 2006

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

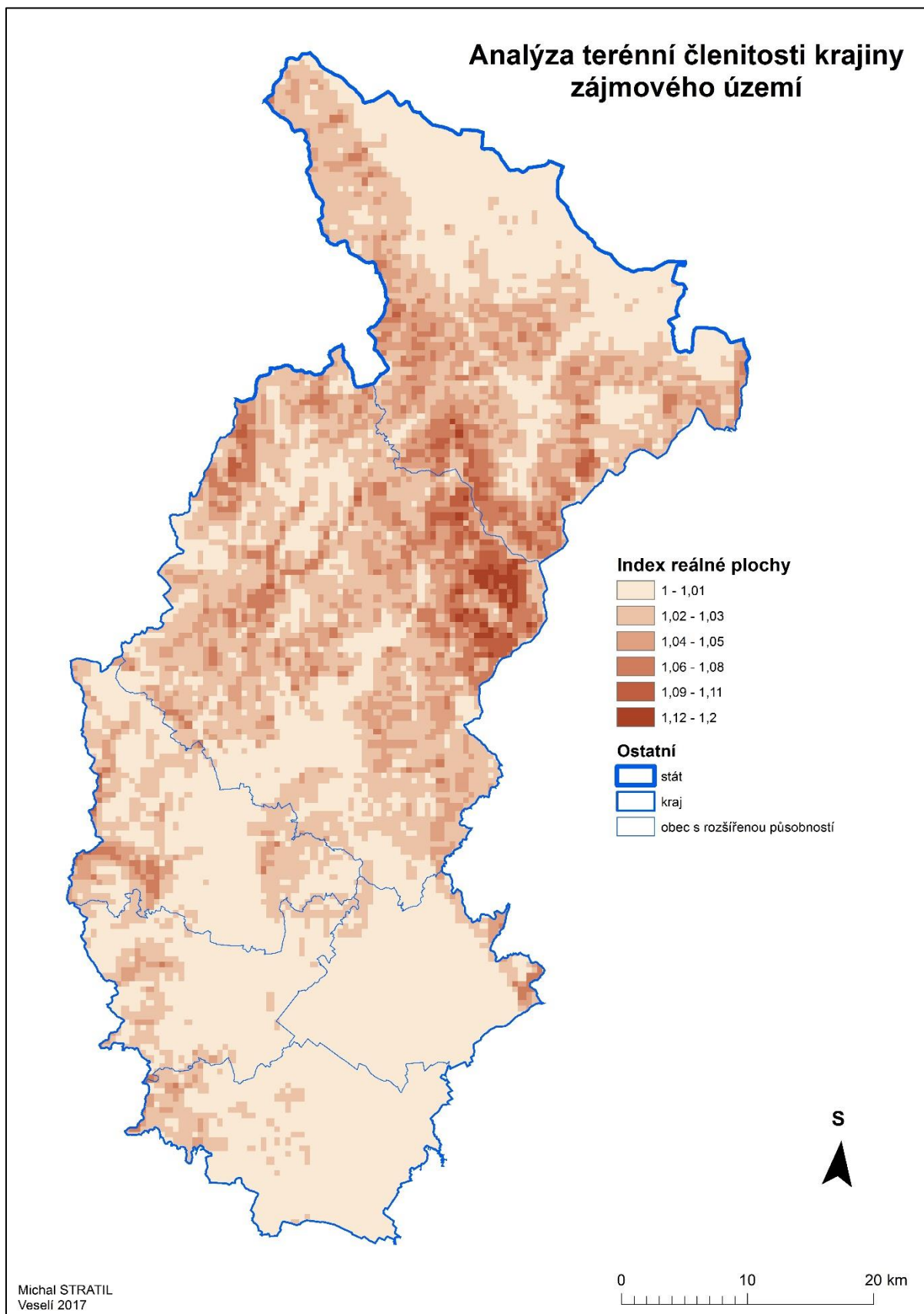
Příloha 4: Analýza heterogenity krajiny zájmového území v roce 2006

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

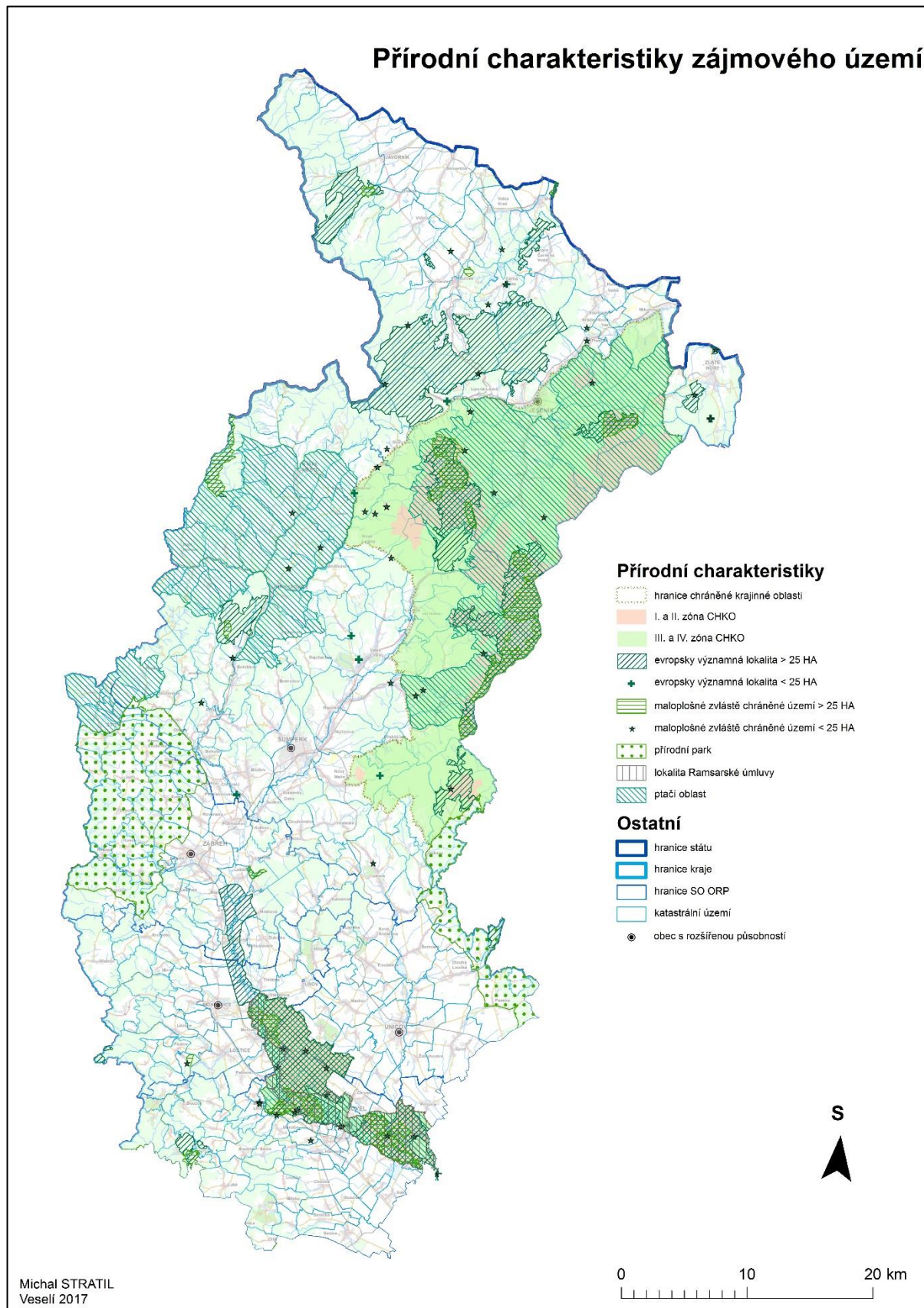
Příloha 5: Analýza terénní členitosti krajiny zájmového území v roce 2006

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování

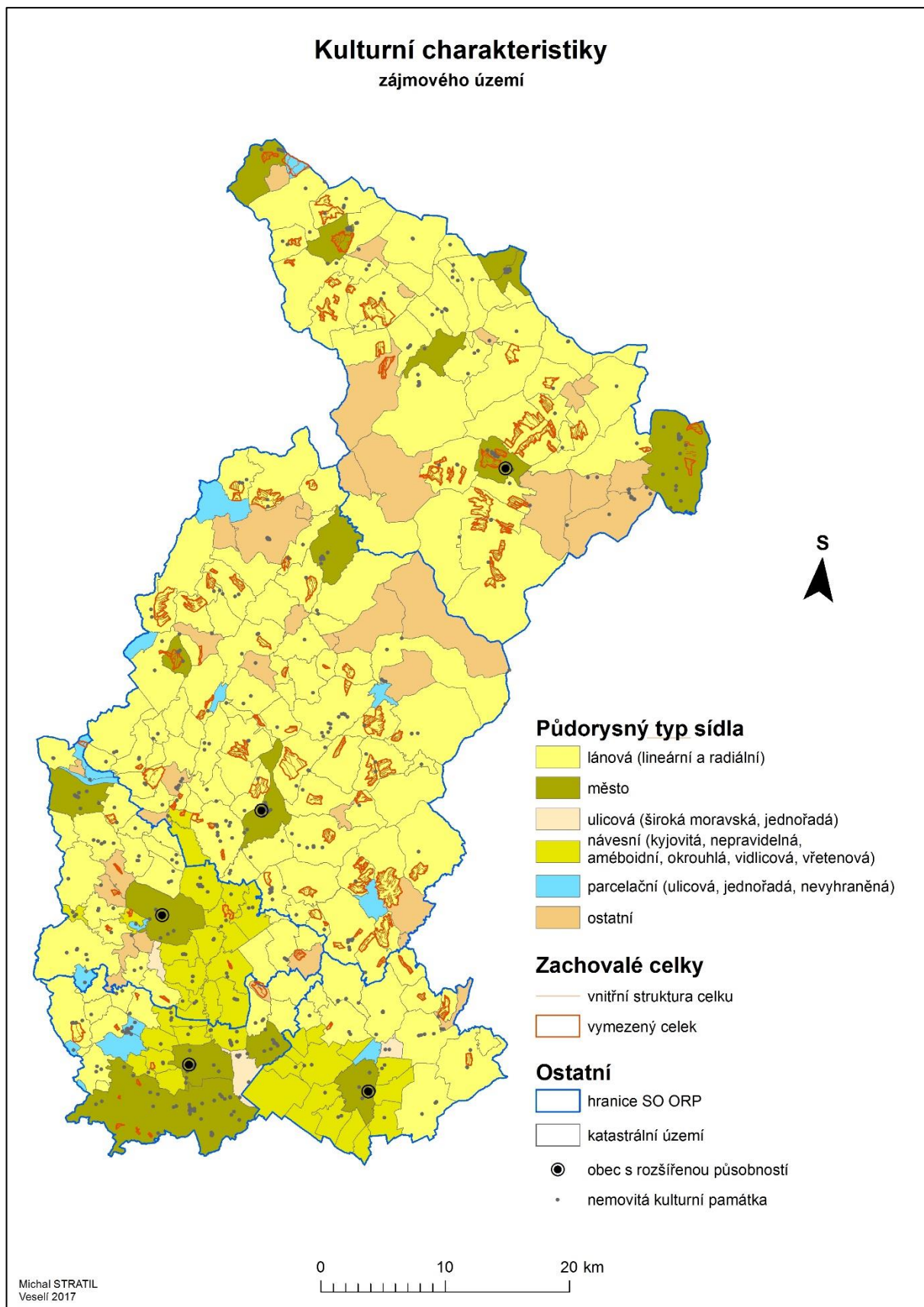
Příloha 6: Přírodní charakteristiky zájmového území

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování za použití dat UAP SO ORP Olomouckého kraje

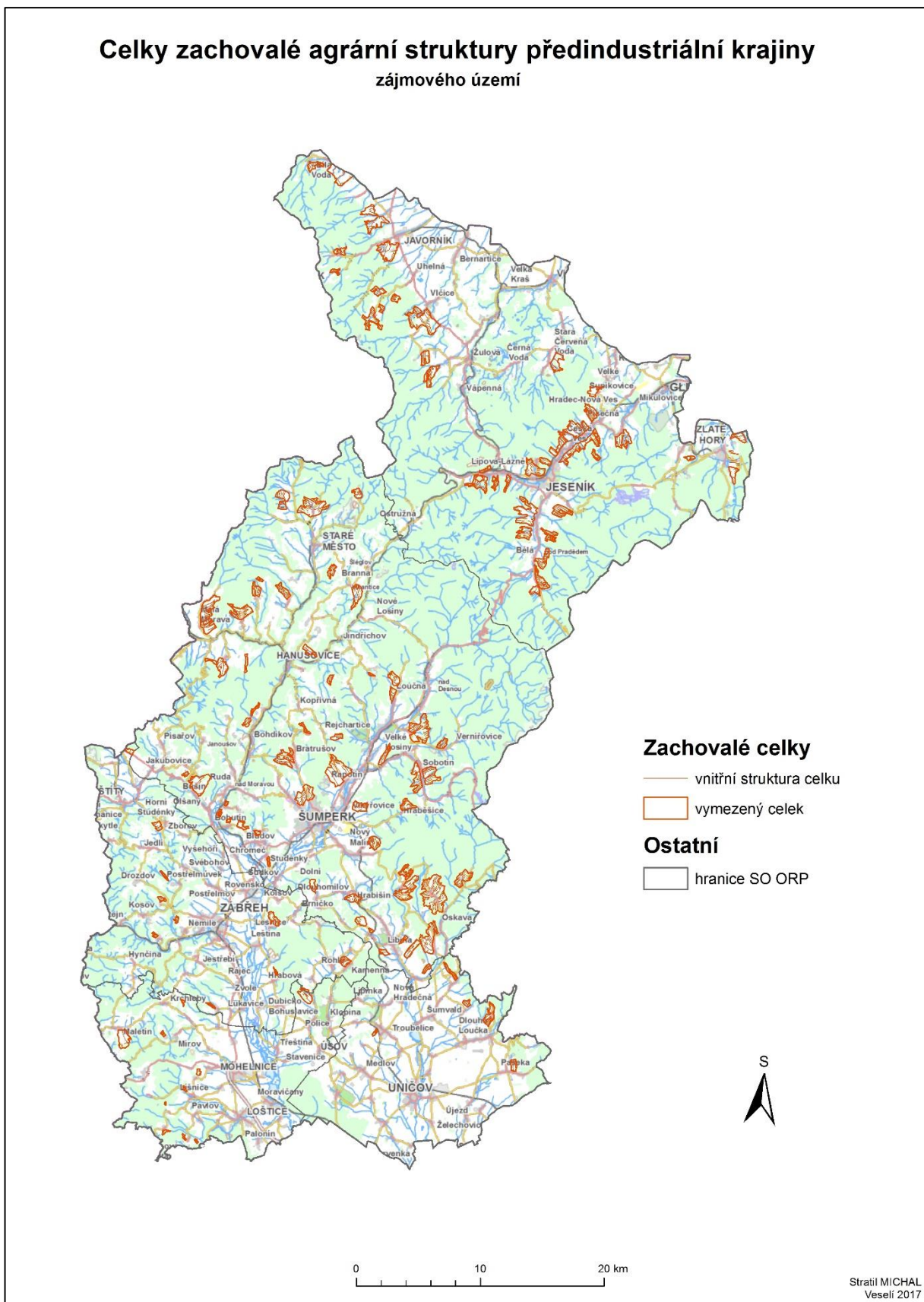
Příloha 7: Kulturní charakteristiky zájmového území

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování za použití dat UAP SO ORP Olomouckého kraje

Příloha 8: Celky se zachovalou agrární strukturou předindustriální krajiny

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování za použití dat UAP SO ORP Olomouckého kraje

Příloha 9: Jedinečné krajiny v zájmovém území severní části Olomouckého kraje

Zdroj: Stratil (2017), vlastní zpracování za použití dat UAP SO ORP Olomouckého kraje

